

2024

**DIAGNOZA NABYWANIA DODATKOWYCH
UMIEJĘTNOŚCI ZAWODOWYCH PRZEZ UCZNIÓW
– PERSPEKTYWA UCZNIÓW SZKÓŁ ZAWODOWYCH
ORAZ NAUCZYCIELI W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM**

Politechnika Białostocka

**Diagnoza nabywania dodatkowych
umiejętności zawodowych przez
uczniów – perspektywa uczniów
szkół zawodowych oraz nauczycieli
w województwie podlaskim**

Białystok 2024

Autorzy:

dr Joanna Szydło
dr Urszula Kobylińska
dr Danuta Szpilko
dr Anna Kononiuk
dr Alicja Gudanowska
dr Julia Siderska

Koordynator projektu z ramienia Politechniki Białostockiej:

dr hab. Katarzyna Halicka, prof. PB

Lider projektu:

Województwo Podlaskie

Redakcja naukowa:

dr Joanna Szydło

Recenzenci:

dr hab. Joanna Sadkowska, prof. UG
dr Joanna Jończyk, WAT

Korekta językowa:

dr Joanna Szydło

Skład techniczny:

dr Danuta Szpilko

Projekt okładki:

dr Danuta Szpilko

Wolontariat badawczy:

inż. Angelika Remiszewska

Wydawca:

Politechnika Białostocka

Publikacja bezpłatna w formie elektronicznej

ISBN: 978-83-68077-50-6

DOI: 10.24427/978-83-68077-50-6

Publikacja przygotowana w ramach projektu „Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych” współfinansowanego ze środków Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności, inwestycja A.3.1.1. Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie.

Spis treści

1. Metodyka prowadzonych badań	6
1.1. Cele badawcze i zakres badania.....	6
1.2. Metody i techniki badawcze.....	8
1.3. Procedura badawcza	9
2. Dodatkowe umiejętności zawodowe – analiza literatury i źródeł zastanych	11
2.1. Charakterystyka katalogu dodatkowych umiejętności	11
2.2. Przegląd programów szkoleniowych i edukacyjnych w zakresie możliwości nabywania dodatkowych uprawnień w szkołach branżowych z województwa podlaskiego.....	17
2.3. Dobre praktyki w zakresie realizacji dodatkowych umiejętności zawodowych jako inspiracja dla przedstawicieli szkół branżowych z województwa podlaskiego.....	24
3. Diagnoza nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych – wyniki badań jakościowych	35
3.1. Możliwości nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych w szkołach branżowych – perspektywa nauczycieli	35
3.2. Możliwości nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych w szkołach branżowych – perspektywa uczniów	47
3.3. Czynniki determinujące nabywanie dodatkowych umiejętności zawodowych przez uczniów szkół branżowych z województwa podlaskiego.....	60
Wnioski i rekomendacje.....	63
Bibliografia	70
Wykaz tabel.....	73
Wykaz rysunków	73
Słownik pojęć i zastosowanych skrótów	77

Wprowadzenie

Wzrastająca rola szkół branżowych w Polsce, w tym w województwie podlaskim, jest odpowiedzią na dynamicznie zmieniające się potrzeby rynku pracy. W obliczu rosnącego zapotrzebowania na wykwalifikowanych specjalistów w różnych dziedzinach, podmioty te stają się ważnym elementem systemu edukacji, oferując młodym ludziom konkretne umiejętności zawodowe i szybkie wejście na rynek pracy. Szkoły branżowe odgrywają szczególną rolę w kształceniu profesjonalistów, którzy mogą wnieść realny wkład w rozwój lokalnej gospodarki. Ponadto, współpraca tych szkół z przedsiębiorstwami zapewnia uczniom praktyczne doświadczenie, co znacząco zwiększa ich szanse na zatrudnienie po ukończeniu edukacji.

Szczególnie atrakcyjna wydaje się możliwość nabycia przez uczniów szkół branżowych dodatkowych umiejętności zawodowych, bowiem zwiększają nie tylko szanse na zatrudnienie, ale także na awans w strukturach zawodowych. Osoby, które angażują się w nabywanie takich umiejętności, są lepiej przygotowane na wyzwania zawodowe, co czyni je cenniejszymi dla pracodawców i bardziej konkurencyjnymi na rynku pracy.

Tematyka przedstawiona w monografii ma istotne znaczenie zarówno z perspektywy strategicznej rozwoju szkolnictwa branżowego, jak i z punktu widzenia poszczególnych przedsiębiorstw z województwa podlaskiego chcących zatrudnić kompetentną kadrę, aby konkurować na rynkach krajowym i zagranicznym.

Publikacja ta stanowi wsparcie dla decydentów politycznych, przedstawicieli szkolnictwa branżowego, przedsiębiorców oraz innych zainteresowanych podmiotów, które dążą do wykształcenia specjalistów wspierających przedsiębiorstwa z województwa podlaskiego.

Celem niniejszego opracowania jest diagnoza nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych przez uczniów szkół branżowych z trzech podregionów województwa podlaskiego: białostockiego, łomżyńskiego i suwalskiego. Dodatkowo skupiono się na realizacji czterech celów szczegółowych:

- Cel 1. Systematyzacja wiedzy na temat dodatkowych umiejętności zawodowych;
- Cel 2. Przegląd i ocena programów edukacyjnych dotyczących możliwości nabywania dodatkowych uprawnień, kwalifikacji w podmiotach objętych badaniem;
- Cel 3. Identyfikacja dobrych praktyk w zakresie realizacji zajęć przygotowujących uczniów do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych;
- Cel 4. Opracowanie rekomendacji w zakresie wdrażania dodatkowej oferty edukacyjnej dopasowanej do potrzeb rynku pracy.

Monografia zawiera szczegółowy opis realizowanych projektów, przykłady zdobytych przez uczniów dodatkowych uprawnień oraz kwalifikacji, a także analizę efektywności poszczególnych działań edukacyjnych. W rozdziale pierwszym publikacji przedstawiono zakres badań, metody i techniki badawcze oraz etapy badawcze. W rozdziale drugim dokonano charakterystyki katalogu dodatkowych umiejętności

oraz przeglądu programów szkoleniowych i edukacyjnych w zakresie możliwości nabywania dodatkowych uprawnień w szkołach branżowych w trzech podregionach województwa podlaskiego. W rozdziale trzecim zaprezentowano wyniki własnych badań jakościowych (IDI i FGI). Zidentyfikowano dobre praktyki oraz trudności w zakresie realizacji oferty dodatkowych umiejętności. Zwieńczeniem publikacji są rekomendacje dla przedstawicieli władz państwowych, lokalnych, dyrektorów szkół branżowych oraz przedsiębiorców, obejmujące potencjalne strategie i działania, które mogą być podjęte w celu wzmocnienia oferty dodatkowych umiejętności w szkołach branżowych w województwie podlaskim.

Atrakcyjna oferta programowa może stanowić istotny krok w rozwoju regionalnej edukacji zawodowej oraz gospodarki. W obliczu zmieniających się potrzeb rynku pracy, szczególnie w regionach takich jak woj. podlaskie, gdzie tradycyjne sektory gospodarki współistnieją z nowoczesnymi technologiami, poszerzenie oferty szkoleniowej staje się niezbędne. Dzięki inwestycjom w rozwój nowych kursów i programów, szkoły branżowe mogą lepiej przygotować uczniów do specyficznych wymagań lokalnych pracodawców, jednocześnie zwiększając ich elastyczność i konkurencyjność na rynku pracy. Takie działania nie tylko przyczyniają się do lepszego dostosowania oferty edukacyjnej do realiów gospodarczych, ale także wzmacniają pozycję województwa podlaskiego jako regionu oferującego nowoczesne, praktyczne wykształcenie zawodowe.

Dokładne zrozumienie i ocena działań podejmowanych przez szkoły branżowe jest kluczowe dla dalszego doskonalenia systemu kształcenia zawodowego, a w efekcie – dla lepszego przygotowania młodzieży do wymagań współczesnego rynku pracy. W ten sposób niniejsza monografia nie tylko podsumowuje dotychczasowe osiągnięcia, ale także stanowi podstawę do dalszych działań na rzecz podnoszenia jakości edukacji zawodowej w województwie podlaskim.

1. Metodyka prowadzonych badań

1.1. Cele badawcze i zakres badania

Współczesny rynek pracy wymaga od pracowników nie tylko solidnej wiedzy, ale także umiejętności dostosowanych do dynamicznie zmieniających się realiów gospodarczych. W odpowiedzi na te potrzeby, szkoły branżowe oferują uczniom możliwość zdobycia umiejętności zawodowych, które wykraczają poza podstawowy program nauczania. Wiąże się to:

- 1) ze zwiększeniem liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia w zawodzie, lub
- 2) z realizacją obowiązkowych zajęć edukacyjnych:
 - a) przygotowujących uczniów do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych związanych z nauczaniem zawodem, lub
 - b) przygotowujących uczniów do uzyskania kwalifikacji rynkowej funkcjonującej w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, związanej z nauczaniem zawodem, lub
 - c) przygotowujących uczniów do uzyskania dodatkowych uprawnień zawodowych przydatnych do wykonywania nauczanego zawodu, lub
 - d) uzgodnionych z pracodawcą, których treści nauczania ustalone w formie efektów kształcenia są przydatne do wykonywania nauczanego zawodu¹.

Dodatkowe umiejętności zawodowe mogą być dodawane, zmieniane lub usuwane na wniosek ministrów właściwych dla zawodów, dlatego też pojawiają się pytania: czy oferta programowa jest aktualna i adekwatnie dopasowana do potrzeb rynku pracy, czy i w jaki sposób uczniowie korzystają z możliwości nauki i zdobywania doświadczenia oraz z jakimi wyzwaniami mierzą się placówki edukacyjne.

Celem przeprowadzonych badań była **diagnoza nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych przez uczniów szkół branżowych z trzech podregionów województwa podlaskiego**: białostockiego, łomżyńskiego oraz suwalskiego. Sformułowano również **cztery cele szczegółowe**:

- Cel 1. Systematyzacja wiedzy na temat dodatkowych umiejętności zawodowych;
- Cel 2. Przegląd i ocena programów edukacyjnych dotyczących możliwości nabywania dodatkowych uprawnień, kwalifikacji w podmiotach objętych badaniem;
- Cel 3. Identyfikacja dobrych praktyk w zakresie realizacji zajęć przygotowujących uczniów do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych;
- Cel 4. Opracowanie rekomendacji w zakresie wdrażania dodatkowej oferty edukacyjnej dopasowanej do potrzeb rynku pracy.

Badaniem objęto uczniów oraz przedstawicieli kadry zarządzającej szkół branżowych w województwie podlaskim. Przedmiotem badań były dodatkowe

¹ Ośrodek Rozwoju Edukacji, <https://ore.edu.pl/2020/03/dodatkowe-umiejtnosci-zawodowe/> [18.07.2024].

umiejętności zawodowe, przyczyniające się do rozwoju uczniów. To zestaw, który może obejmować:

- a) specjalistyczne kursy i szkolenia – nauka obsługi nowoczesnych narzędzi i technologii używanych w danym zawodzie;
- b) certyfikaty branżowe – uzyskiwane po ukończeniu kursów i egzaminów potwierdzających umiejętności praktyczne i teoretyczne;
- c) staże i praktyki zawodowe – bezpośrednie doświadczenie w realnych warunkach pracy, często realizowane we współpracy z lokalnymi przedsiębiorstwami.

Zdobywanie dodatkowych umiejętności przekłada się na gotowość uczniów do wejścia na rynek pracy. Uczniowie z dodatkowymi umiejętnościami są bardziej konkurencyjni na rynku pracy, co zwiększa ich szanse na zatrudnienie. Ważna jest również wszechstronność zawodowa. Dodatkowe umiejętności pozwalają na elastyczność w podejmowaniu różnych zadań w miejscu pracy, co jest cenione przez pracodawców. Z drugiej strony, należy podkreślić możliwość specjalizacji. Uczniowie mogą skupić się na określonych dziedzinach, co daje im przewagę w bardziej niszowych sektorach. Na uwagę zasługuje również dostosowanie do nowoczesnych technologii. Zmiany technologiczne wymagają ciągłego doskonalenia umiejętności, co szkoły branżowe starają się uwzględniać w swoich programach. W zależności od kierunku kształcenia, placówki edukacyjne mogą rozwijać umiejętności, np.:

- a) techniczne: programowanie, mechatronika, automatyka przemysłowa;
- b) rzemieślnicze: nowoczesne techniki stolarskie, kowalstwo artystyczne, ceramika;
- c) usługowe: zaawansowane techniki kosmetyczne, gastronomia, hotelarstwo;
- d) informatyczne: tworzenie stron internetowych, administracja sieciami komputerowymi, cyberbezpieczeństwo.

Szkoły branżowe często współpracują z lokalnymi przedsiębiorstwami i instytucjami, organizując staże i praktyki zawodowe, które są integralną częścią programu nauczania. Ponadto, oferują one kursy i szkolenia prowadzone przez ekspertów z branży, co zapewnia uczniom aktualną wiedzę i umiejętności.

W dobie szybkich zmian technologicznych i gospodarczych, kształcenie zawodowe z naciskiem na dodatkowe umiejętności staje się kluczowym elementem edukacji. Daje to uczniom przewagę konkurencyjną i lepsze przygotowanie do wyzwań, jakie niesie ze sobą nowoczesny rynek pracy².

Dzięki dodatkowym umiejętnościom zawodowym, absolwenci szkół branżowych są lepiej przygotowani do sprostanania wymaganiom pracodawców oraz do kontynuowania nauki na wyższym poziomie, jeśli zdecydują się na dalsze kształcenie.

² K. Dębkowska, E. Glińska, A. Kononiuk, J. Pokojka, J. Szydło, E. Rollnik-Sadowska (2022). Foresight kompetencji przyszłości. Working Paper, nr 1. Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, s. 37.

1.2. Metody i techniki badawcze

Do realizacji celów szczegółowych dobrano metody i techniki badawcze (Tabela 1). Wykorzystano zarówno źródła wtórne, jak i wyniki badań pierwotnych.

W realizację procesu badawczego, na etapie badań pierwotnych, zaangażowano zróżnicowane grono interesariuszy – zarówno przedstawiciele kadry zarządzającej szkół branżowych, odpowiedzialnych za opracowanie oferty dotyczącej możliwości nabywania dodatkowych umiejętności, jak i uczniów korzystających z niniejszej oferty. Interesariusze reprezentowali podregiony: białostocki, łomżyński, suwalski.

Każdemu celowi zostały przypisane zadania badawcze. Ponadto wyłoniono metody i techniki badawcze zapewniające realizację pięciu zadań badawczych.

Tabela 1. Zadania, metody i rezultaty badań

Cel badawczy	Zadanie badawcze	Metoda i technika badawcza	Rezultat
C1. Systematyzacja wiedzy na temat dodatkowych umiejętności zawodowych	Z1. Studia literatury, dokumentów ministerialnych w zakresie dodatkowych umiejętności w szkołach branżowych	Desk research: studia literatury, analiza danych wtórnych	Identyfikacja i klasyfikacja dodatkowych umiejętności zawodowych, identyfikacja trendów dotyczących ewaluowania katalogu dodatkowych umiejętności zawodowych
C2. Przegląd i ocena programów edukacyjnych dotyczących możliwości nabywania uprawnień, kwalifikacji w podmiotach objętych badaniem	Z2. Przegląd ofert szkół branżowych z trzech podregionów województwa podlaskiego w zakresie możliwości nabywania przez uczniów dodatkowych umiejętności	Desk research: studia literatury, analiza ofert szkół branżowych z trzech podregionów województwa podlaskiego w zakresie możliwości nabywania przez uczniów dodatkowych umiejętności	Porównanie ofert w trzech podregionach województwa podlaskiego, identyfikacja trendów w zakresie możliwości nabywania dodatkowych umiejętności
C3. Identyfikacja dobrych praktyk w zakresie realizacji zajęć przygotowujących uczniów do uzyskania dodatkowych	Z3. Przeprowadzanie 6 wywiadów IDI wśród kadry zarządzającej szkołami branżowymi	Badania jakościowe Individual In-depth Interview (IDI)	Ocena oferty edukacyjnej szkół w zakresie dodatkowych uprawnień i kwalifikacji, charakterystyka dobrych praktyk oraz określenie luki edukacyjnej

Cel badawczy	Zadanie badawcze	Metoda i technika badawcza	Rezultat
umiejętności zawodowych w szkołach branżowych w województwie podlaskim			
C3. Identyfikacja dobrych praktyk w zakresie realizacji zajęć przygotowujących uczniów do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych w szkołach branżowych	Z4. Przeprowadzanie 3 wywiadów FGI wśród uczniów szkół branżowych	Focus Group Interview (FGI)	Ocena możliwości nabycia dodatkowych umiejętności zawodowych przez uczniów szkół branżowych oraz katalog potrzeb edukacyjnych
C4. Opracowanie rekomendacji w zakresie wdrażania dodatkowej oferty edukacyjnej dopasowanej do potrzeb rynku pracy	Z5. Analiza wyników studiów literatury, danych zastanych i badań jakościowych diagnozujących możliwości nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych przez uczniów szkół branżowych z trzech podregionów województwa podlaskiego odpowiadających na potrzeby rynku pracy	Metoda analizy i konstrukcji logicznej	Zestaw rekomendacji

Źródło: opracowanie własne.

Rezultatem przedsięwzięcia jest opracowanie obejmujące wyniki desk research, przeprowadzonych badań jakościowych oraz wnioski i rekomendacje.

1.3. Procedura badawcza

Proces badawczy prowadzący do osiągnięcia założonych celów obejmuje pięć etapów badawczych (Rysunek 1).

Pierwszy etap zakłada studia literatury i analizę danych wtórnych w celu usystematyzowania wiedzy na temat dodatkowych umiejętności zawodowych (Zadanie 1).

Kolejny etap obejmuje analizę ofert szkół branżowych z trzech podregionów województwa podlaskiego: białostockiego, łomżyńskiego i suwalskiego w zakresie możliwości nabywania przez uczniów dodatkowych umiejętności (Zadanie 2).

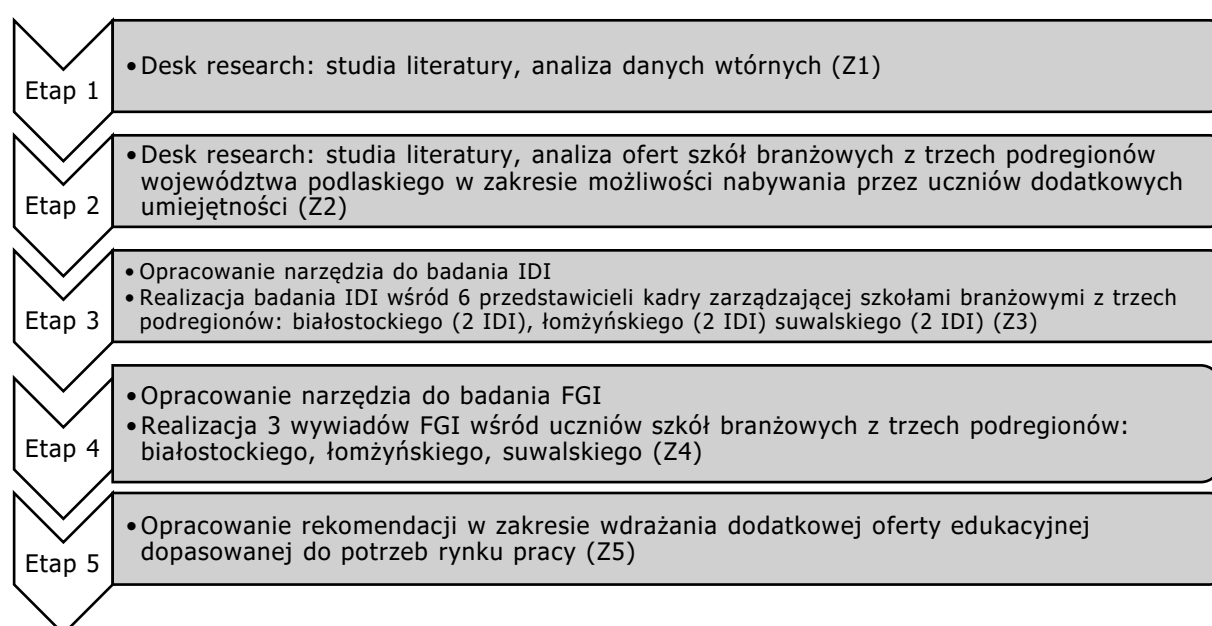
W trzecim etapie przygotowano narzędzie do przeprowadzania wywiadu pogłębionego. Technika IDI polega na przeprowadzeniu szczegółowych i bezpośrednich rozmów z respondentami, które mają na celu zrozumienie ich opinii, motywacji, zachowań i doświadczeń. Wywiady z dyrektorami szkół lub ich zastępcami były przeprowadzane indywidualnie, co pozwoliło na szerszy ogląd zgłębianego zagadnienia. Miały charakter usystematyzowany, jednak dzięki szczegółowym pytaniom i dłuższemu czasowi rozmowy, można było uzyskać bardziej wnikliwe odpowiedzi niż w przypadku badań ankietowych. Wywiady pogłębione pozwoliły również na lepsze zrozumienie kontekstu, w jakim respondenci formułowali swoje opinie, co jest kluczowe dla interpretacji wyników (Zadanie 3).

W czwartym etapie przygotowano narzędzie do przeprowadzania zogniskowanego wywiadu grupowego FGI („Focus Group Interview”), następnie zrealizowano kolejne badania jakościowe. FGI to technika polegająca na dyskusji prowadzonej przez moderatora w grupie celowo dobranych osób (najlepsze efekty daje badanie w grupie minimum od 6 do 12 osób). Dyskusja była skoncentrowana na doświadczeniach związanych z możliwością nabywania dodatkowych umiejętności przez uczniów szkół branżowych (Zadanie 4).

W efekcie trzeciego i czwartego etapu dokonano oceny oferty edukacyjnej szkół branżowych w województwie podlaskim w zakresie możliwości nabywania dodatkowych uprawnień i kwalifikacji, zidentyfikowano dobre praktyki, określono lukę edukacyjną oraz wygenerowano czynniki determinujące rozwój niniejszego obszaru.

Ostatni etap badań obejmował opracowanie rekomendacji w zakresie wdrażania dodatkowej oferty edukacyjnej w szkołach branżowych w województwie podlaskim dopasowanej do potrzeb rynku pracy (Zadanie 5).

Rysunek 1. Etapy postępowania badawczego

Źródło: opracowanie własne.

2. Dodatkowe umiejętności zawodowe – analiza literatury i źródeł zastanych

2.1. Charakterystyka katalogu dodatkowych umiejętności

Kształcenie w szkołach branżowych w Polsce odbywa się w ramach zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego³. Obecnie w systemie kształcenia zawodowego możliwe jest kształcenie w 238 zawodach⁴, w których wyodrębniono 248 kwalifikacji⁵. Decyzje o rozpoczęciu kształcenia w konkretnych kierunkach są podejmowane na podstawie tej klasyfikacji oraz zdiagnozowanych potrzeb gospodarki lokalnej⁶. Podstawa programowa określa, jaką wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne mają opanować uczniowie w ramach realizacji programu kształcenia⁷.

Po 1 września 2019 roku szkoła prowadząca kształcenie zawodowe może zaoferować uczniowi przygotowanie do nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie wybranych zawodów, dodatkowych umiejętności zawodowych lub kwalifikacji rynkowych uznawanych w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji⁸. Dodatkowe umiejętności zawodowe mogą być dodawane, zmieniane lub wykreślone na wnioski ministrów właściwych dla zawodów. Ponadto szkoła prowadząca kształcenie zawodowe może zaoferować uczniowi przygotowanie do uzyskania dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie wybranych zawodów lub kwalifikacji rynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji⁹. Uczniowie i absolwenci mogą na podstawie przepisów znowelizowanej ustawy – Prawo oświatowe¹⁰ nieodpłatnie przystąpić do walidacji i certyfikowania kwalifikacji rynkowej. Uprawnienie do walidacji i certyfikowania przysługuje uczniom lub absolwentom objętym umową zawartą pomiędzy dyrektorem szkoły a instytucją certyfikującą¹¹.

³ Zawody szkolnictwa branżowego, <https://www.gov.pl/web/edukacja/zawody-szkolnictwa-branzowego> [26.07.2024].

⁴ Ibidem.

⁵ M. Bobek (2023). Szkolnictwo zawodowe po dekadzie modernizacji. Rocznik Lubuski, Tom 49, cz. 1.

⁶ Zintegrowana strategia umiejętności 2030, Ministerstwo Edukacji i Nauki, Warszawa 2020, https://zsu2030.mein.gov.pl/app/files/ZSU2030_szczegolowa.pdf [26.07.2024].

⁷ Podstawa programowa w szkole branżowej I stopnia, <https://podstawaprogramowa.pl/Branzowa-szkola-I-stopnia> [26.07.2024].

⁸ Załącznik nr 33 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 991, ze zm.).

⁹ Dodatkowe umiejętności zawodowe, <https://www.gov.pl/web/edukacja/dodatkowe-umiejtnosci-zawodowe2> [26.07.2024].

¹⁰ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996 z późn. zm.), art. 122.

¹¹ Dodatkowe umiejętności zawodowe, <https://www.gov.pl/web/edukacja/dodatkowe-umiejtnosci-zawodowe2> [26.07.2024].

Ważnym dokumentem określającym dodatkowe umiejętności zawodowe w zakresie zawodów szkolnictwa branżowego było Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 991 z późn. zm.)¹². Rozporządzenie to wskazało:

- 1) podstawy programowe kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego przyporządkowanych do 32 branż, określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, oraz
- 2) dodatkowe umiejętności zawodowe w zakresie wybranych zawodów określone w załączniku nr 33 do rozporządzenia.

Rozporządzenie określiło podstawy programowe dla 215 zawodów ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, jak również dodatkowe umiejętności zawodowe, które szkoła może wybrać jako dodatkową ofertę w danym zawodzie¹³. Godziny różniące się między sumą godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego określonych w ramowym planie nauczania dla danego typu szkoły a minimalną liczbą godzin kształcenia zawodowego dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie określoną w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego są przeznaczane na¹⁴:

1. Zwiększenie liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia w zawodzie, lub
2. Realizację obowiązkowych zajęć edukacyjnych, które:
 - przygotowują uczniów do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych związanych z nauczaniem zawodem,
 - przygotowują uczniów do uzyskania kwalifikacji rynkowej funkcjonującej w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, związanej z nauczaniem zawodem,
 - przygotowują uczniów do uzyskania dodatkowych uprawnień zawodowych przydatnych do wykonywania nauczanego zawodu, lub
 - uzgodnionych z pracodawcą, których treści nauczania ustalone w formie efektów kształcenia są przydatne do wykonywania nauczanego zawodu.

Dodatkowe umiejętności zawodowe w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego zawierają treści nauczania, które mogą być przydatne do wykonywania

¹² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 991 z późn. zm.).

¹³ Podstawy programowe kształcenia w zawodach, <https://www.ecrkbialystok.com.pl/aktualnosci-sg/329-podstawy-programowe-ksztalcenia-w-zawodach-szkolnictwa-branzowego-rozporzadzenie-podpisane>; <https://www.gov.pl/web/edukacja/zawody-szkolnictwa-branzowego> [27.07.2024].

¹⁴ Dodatkowe umiejętności zawodowe – zawody szkolnictwa branżowego, <https://ore.edu.pl/2020/03/dodatkowe-umiejtnosci-zawodowe/>; <https://www.gov.pl/web/edukacja/zawody-szkolnictwa-branzowego> [27.07.2024].

zawodu, a wykraczają poza zakres podstawy programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego. Dodatkowe umiejętności zawodowe mogą być dodawane, zmieniane lub wykreślane na wniosek ministrów właściwych dla zawodów¹⁵.

Paragraf 1.1. cytowanego wcześniej Rozporządzenia określa się podstawy programowe kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego przyporządkowanych do branż¹⁶:

- 1) audiowizualnej (AUD),
- 2) budowlanej (BUD),
- 3) ceramiczno-szklarskiej (CES),
- 4) chemicznej i ochrony środowiska (CHM),
- 5) drzewno-meblarskiej (DRM),
- 6) ekonomiczno-administracyjnej (EKA),
- 7) elektroenergetycznej (ELE),
- 8) elektroniczno-mechatronicznej (ELM),
- 9) fryzjersko-kosmetycznej (FRK),
- 10) górniczo-wiertniczej (GIW),
- 11) handlowej (HAN),
- 12) hotelarsko-gastronomiczno-turystycznej (HGT),
- 13) leśnej (LES),
- 14) mechanicznej (MEC),
- 15) mechaniki precyzyjnej (MEP),
- 16) metalurgicznej (MTL),
- 17) motoryzacyjnej (MOT),
- 18) ochrony i bezpieczeństwa osób i mienia (BPO),
- 19) ogrodniczej (OGR),
- 20) opieki zdrowotnej (MED),
- 21) poligraficzno-księgarskiej (PGF),
- 22) pomocy społecznej (SPO),
- 23) przemysłu mody (MOD),
- 24) rolno-hodowlanej (ROL),
- 25) rybackiej (RYB),
- 26) spedycyjno-logistycznej (SPL),
- 27) spożywczej (SPC),
- 28) teleinformatycznej (INF),
- 29) transportu drogowego (TDR),
- 30) transportu kolejowego (TKO),
- 31) transportu lotniczego (TLO),
- 32) transportu wodnego (TWO).

¹⁵ Załącznik nr 33, op. cit.

¹⁶ Ibidem.

W podstawie programowej kształcenia zostały wskazane jednostki efektów kształcenia obejmujące¹⁷:

- bezpieczeństwo i higienę pracy;
- efekty kształcenia charakterystyczne dla danej kwalifikacji;
- język obcy zawodowy;
- kompetencje personalne i społeczne;
- organizację pracy małych zespołów (wyłącznie dla zawodów nauczanych na poziomie technika).

Kwalifikacje wyodrębnione w zawodzie zostały oznaczone kodem składającym się z trzech wielkich liter, wskazujących na przyporządkowanie do branży oraz kolejną liczbą o charakterze porządkowym¹⁸.

Kolejne aktualizacje podstaw prawnych (cytowanego wcześniej Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r.) miały miejsce w roku 2023 i 2024. Rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 23 maja 2023 r.¹⁹ oraz z dnia 06 czerwca 2024 r.²⁰ wprowadziły kilka kluczowych zmian dotyczących podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych. Poniżej wskazano najważniejsze zmiany:

- 1) **Aktualizacja podstaw programowych:** zaktualizowano i rozszerzono podstawy programowe kształcenia w zawodach, aby lepiej odpowiadały współczesnym wymaganiom rynku pracy oraz dynamicznie zmieniającym się technologiom i procesom produkcyjnym;
- 2) **Wprowadzenie nowych zawodów:** dodano nowe zawody do klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, które odzwierciedlają aktualne potrzeby gospodarki oraz rozwój nowych sektorów przemysłu;
- 3) **Dostosowanie treści nauczania:** wprowadzono zmiany w treściach nauczania, aby lepiej dostosować je do specyficznych wymagań zawodowych. Dzięki temu uczniowie mogą zdobywać bardziej praktyczne umiejętności, które są bezpośrednio związane z ich przyszłym miejscem pracy;
- 4) **Zwiększenie elastyczności kształcenia:** umożliwiono szkołom większą elastyczność w organizacji kształcenia zawodowego, m. in. poprzez możliwość dostosowania liczby godzin przeznaczonych na

¹⁷ Podstawy programowe kształcenia w zawodach, <https://www.gov.pl/web/edukacja/podstawy-programowe-kształcenia-w-zawodach-szkolnictwa-branżowego> [26.07.2024].

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki 1 z dnia 23 maja 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. 2023 poz. 1119).

²⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 6 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. 2024 poz. 993).

poszczególne przedmioty zawodowe, co pozwala na lepsze dopasowanie programów nauczania do lokalnych potrzeb rynkowych;

- 5) **Integracja z Zintegrowanym Systemem Kwalifikacji (ZSK):** wzmocniono integrację z ZSK, umożliwiając uczniom zdobycie kwalifikacji rynkowych uznawanych na poziomie krajowym, co zwiększa ich mobilność zawodową i konkurencyjność na rynku pracy;
- 6) **Nowe dodatkowe umiejętności zawodowe:** rozszerzono katalog dodatkowych umiejętności zawodowych, które mogą być zdobywane przez uczniów. Te umiejętności wykraczają poza standardową podstawę programową i są przydatne do wykonywania zawodu w szerszym zakresie;
- 7) **Współpraca z pracodawcami:** zwiększono rolę współpracy z pracodawcami przy opracowywaniu i realizacji programów kształcenia, co ma na celu lepsze dopasowanie efektów kształcenia do realnych potrzeb rynku pracy;
- 8) **Możliwość bieżącej aktualizacji:** wprowadzono mechanizmy umożliwiające bieżącą aktualizację podstaw programowych oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w odpowiedzi na zmieniające się potrzeby rynku pracy i postęp technologiczny.

Wprowadzone zmiany miały na celu podniesienie jakości kształcenia zawodowego, lepsze przygotowanie uczniów do wejścia na rynek pracy oraz zwiększenie elastyczności i responsywności systemu edukacji zawodowej na zmieniające się potrzeby gospodarki.

Obecnie, w podstawie programowej kształcenia w poszczególnych zawodach zawarto dodatkowe umiejętności zawodowe, które są specyficzne dla danego zawodu. Te dodatkowe umiejętności są wskazywane, aby lepiej przygotować uczniów do pracy w konkretnych branżach oraz umożliwić im zdobycie kompetencji, które są wysoko cenione przez pracodawców. Oto kilka przykładów zawodów wraz z dodatkowymi umiejętnościami zawodowymi, które mogą być uwzględnione w podstawie programowej (Tabela 2).

Tabela 2. Zestawienie wybranych nazw dodatkowych umiejętności zawodowych w podstawie programowej

Lp.	Nazwa dodatkowych umiejętności zawodowych	Zawody, z którymi są związane dodatkowe umiejętności
I	Branża elektroniczno-mechatroniczna (ELM)	
1	Programowanie manipulatorów i robotów	mechatronik technik mechatronik
2	Programowanie sterowników PLC	mechatronik technik mechatronik technik automatyk
3	Projektowanie urządzeń i systemów mechatronicznych	mechatronik, technik mechatronik
II	Branża motoryzacyjna (MOT)	

Lp.	Nazwa dodatkowych umiejętności zawodowych	Zawody, z którymi są związane dodatkowe umiejętności
1	Przygotowanie do kierowania pojazdem samochodowym w zakresie kategorii B	blacharz samochodowy, lakiernik samochodowy
III	Branża hotelarsko-gastronomiczno-turystyczna (HGT)	
1	Animacja czasu wolnego	technik hotelarstwa, technik organizacji turystyki, technik turystyki na obszarach wiejskich
2	Obsługa kelnerska w obiekcie świadczącym usługi hotelarskie	technik hotelarstwa, pracownik obsługi hotelowej
3	Organizacja spotkań biznesowych i konferencji	technik hotelarstwa, technik organizacji turystyki, technik turystyki na obszarach wiejskich
IV	Branża opieki zdrowotnej (MED)	
1	Dekontaminacja sprzętu endoskopowego	technik sterylizacji medycznej
V	Branża poligraficzna (PGF)	
1	Modelowanie 3D	technik grafiki i poligrafii cyfrowej, technik procesów drukowania, technik reklamy
VI	Branża rolno-hodowlana (ROL)	
1	Przygotowanie do kierowania pojazdem samochodowym w zakresie kategorii B	jeździec, pszczelarz, rolnik, technik agrobiznesu, technik hodowca koni, technik pszczelarz, technik rolnik
2	Przygotowanie do kierowania ciągnikiem rolniczym w zakresie kategorii T	technik weterynarii
VII	Branża teleinformatyczna (INF)	
1	Bezpieczeństwo sieci komputerowych	monter sieci i urządzeń telekomunikacyjnych
2	Bezpieczeństwo systemów komputerowych	technik informatyk, technik programista
3	Budowa i konfiguracja sieci komputerowych	technik szerokopasmowej komunikacji elektronicznej, technik teleinformatyk
4	Eksploatacja baz danych	technik informatyk, technik programista
5	Grafika 3D i wydruk 3D	technik informatyk, technik programista
6	Programowanie mikrokontrolerów i prostych układów scalonych	technik teleinformatyk, technik telekomunikacji
7	Programowanie w języku Python	technik informatyk, technik programista
8	Serwis urządzeń techniki komputerowej	technik tyfioinformatyk

Źródło: opracowanie na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. 2019 poz. 991) z późniejszymi zmianami (Załącznik 33).

W Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji w procesie włączania znajduje się szereg kwalifikacji rynkowych, które po włączeniu mogą być uzyskiwane, m. in. przez uczniów i absolwentów szkół branżowych, na przykład²¹:

²¹ Kształcenie w ramach kwalifikacji rynkowych, <http://radasektorowa-motoryzacja.pl/wp-content/uploads/2020/04/15.-Autor-Wojciech-St%C4%99ch%C5%82y-Jakie-s%C4%85->

- serwisowanie kół pojazdów samochodowych;
- diagnozowanie samochodów elektrycznych;
- obsługiwanie samochodów autonomicznych;
- określanie stanu technicznego oraz wycena maszyn i urządzeń;
- lakierowanie w lakierniach przemysłowych.

W obu przypadkach wymagania są opisane za pomocą efektów uczenia się wraz z kryteriami weryfikacji, które są ujęte w zbliżony sposób. Dla każdej z 32 branż opracowano załączniki zawierające podstawy programowe kształcenia. Opisują one cele kształcenia, efekty kształcenia oraz kryteria weryfikacji tych efektów. Ponadto wskazuje się tam warunki realizacji kształcenia w zawodzie, minimalną liczbę godzin kształcenia w zawodzie²².

Dokumentem potwierdzającym realizację przez ucznia obowiązkowych zajęć edukacyjnych w tym przygotowujących do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych jest świadectwo promocyjne oraz świadectwo ukończenia szkoły²³.

Przepisy prawa oświatowego nie przewidują możliwości wydawania przez szkoły certyfikatów lub suplementów, na drukach państwowych, potwierdzających odbycie przez ucznia obowiązkowych zajęć edukacyjnych przygotowujących do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych związanych z nauczaniem zawodem. Szkoła na wniosek pełnoletniego ucznia/absolwenta lub rodzica ucznia/ absolwenta może wydać zaświadczenia o przebiegu nauczania, zawierające informację o realizowanych zajęciach edukacyjnych w tym przygotowujących uczniów do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych.

2.2. Przegląd programów szkoleniowych i edukacyjnych w zakresie możliwości nabywania dodatkowych uprawnień w szkołach branżowych z województwa podlaskiego

W szkołach branżowych uczniowie mogą nabywać różnorodne dodatkowe umiejętności zawodowe, które wykraczają poza standardową podstawę programową. Te umiejętności są dostosowane do specyficznych potrzeb rynku pracy i mogą obejmować różne aspekty zawodowe w zależności od branży i zawodu. Szkoły branżowe mogą również współpracować z lokalnymi przedsiębiorstwami i instytucjami, aby dostosować ofertę dodatkowych umiejętności do specyficznych potrzeb rynku pracy w danym regionie. Ponadto, dodatkowe umiejętności zawodowe mogą być regularnie aktualizowane i rozszerzane na wniosek odpowiednich ministrów i pracodawców, co pozwala na bieżące dostosowywanie programu kształcenia do zmieniających się wymagań rynku pracy²⁴.

mo%5%BCliwo%5%9Bci-ksza%5%82cienia-w-zakresie-kwalifikacji-rynkowych-w-ramach-ksza%5%82cienia-zawodowego-bran%5%BCowego-w-systemie-edukacji-formalnej.pdf [26.07.2024].

²² Załącznik nr 33 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r., op. cit.

²³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r., op. cit.

²⁴ M. Bobek (2023). Szkolnictwo zawodowe po dekadzie modernizacji. Rocznik Lubuski, Tom 49, cz. 1.

W województwie podlaskim znajduje się 76 szkół branżowych²⁵. Wiele z nich realizuje innowacyjne projekty edukacyjne lub programy szkoleniowe mające na celu nabywanie przez uczniów dodatkowych umiejętności.

W poniższej tabeli zawarto przegląd ciekawych projektów i programów edukacyjnych ukierunkowanych na zwiększenie umiejętności uczniów wybranych szkół branżowych w województwie podlaskim.

Tabela 3. Przegląd wybranych programów, projektów ukierunkowanych na zwiększenie umiejętności uczniów szkół branżowych w województwie podlaskim

Lp.	Szkoła	Podregion	Rodzaj programu/ projektu	Przykłady wybranych projektów, szkoleń, kursów ukierunkowanych na zwiększenie umiejętności i uzyskanie dodatkowych uprawnień
1.	Augustowskie Centrum Edukacyjne. Branżowa Szkoła I stopnia nr 1 w Augustowie	suwalski	ACE realizowało w latach 2020-2022 projekt „Fachowcy z Augustowa” (w ramach RPO Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego)	Celem głównym projektu było podniesienie zdolności do zatrudnienia 200 uczniów kierunku technik mechatronik i informatyk z Augustowskiego Centrum Edukacyjnego poprzez organizację szkoleń zawodowych z nowoczesnej elektroniki, informatyki, przeprowadzenie warsztatów z przedsiębiorczości, doradztwo edukacyjno-zawodowe, spotkania z psychologiem, realizację szkoleń zawodowych dla 10 nauczycieli, zakup wyposażenia do pracowni zawodowych. Poniżej przedstawiono wybrane działania ukierunkowane na zwiększenie umiejętności uczniów: Realizacja szkoleń zawodowych dla uczniów: a) z kierunku technik mechatronik: Nowoczesne metody lutowania, diagnozowania i napraw pakietów elektronicznych występujących we współczesnych urządzeniach mechatronicznych wraz z komponentem dla pakietów elektronicznych działających w przestrzeni kosmicznej (IPC); Diagnostowanie i usuwanie usterek urządzeń peryferyjnych zawierających komponenty Ball Grid Array, w tym również w aplikacjach SPACE (BGA); Ochrona przed elektrycznością statyczną, a mechatroniczne stanowiska monterskie i serwisowe, z uwzględnieniem obsługiwanych aplikacji SPACE (ESD); b) z kierunku technik informatyk:

²⁵ Baza szkół branżowych, <https://szkoly-branzowe.edubaza.pl/s/4992/80974-podlaskie/od50.htm?c1=10&c2=3065> [29.07.2024].

Lp.	Szkoła	Podregion	Rodzaj programu/ projektu	Przykłady wybranych projektów, szkoleń, kursów ukierunkowanych na zwiększenie umiejętności i uzyskanie dodatkowych uprawnień
				<p>Nowoczesne metody montażu, konserwacji i napraw pakietów oraz komponentów elektronicznych występujących we współczesnych urządzeniach techniki komputerowej wraz z komponentem dla pakietów elektronicznych działających w aplikacjach SPACE (IPC);</p> <p>Diagnozowanie i usuwanie usterek urządzeń peryferyjnych zawierających komponenty Ball Grid Array, w tym również w aplikacjach SPACE (BGA);</p> <p>Ochrona przed elektrycznością statyczną a stanowiska monterskie do naprawy zestawu komputerowego (ESD);</p> <p>Szkolenie CISCO-poziom I;</p> <p>Szkolenie CISCO-poziom II;</p> <p>Realizacja warsztatów dla uczniów: warsztaty z przedsiębiorczości; warsztaty z psychologiem/pedagogiem; warsztaty z doradztwa edukacyjno-zawodowego.</p>
2	Zespół Szkół Technicznych im. gen. Ignacego Prądzyńskiego w Augustowie	suwalski	Projekt „Czas na staż” był współfinansowany w kwocie: 1.768.263,20 ze środków EFS w ramach RPO Województwa Podlaskiego na lata 2014- 2020 i realizowany od 1.10.2016 r. do 31.12.2019 r.	Projekt objął wsparciem 148 osób spełniających kryteria grupy docelowej konkursu, w tym: 9. nauczycieli zawodu i 139. uczniów ZST Augustów. Zakładanymi formami wsparcia były praktyki zawodowe oraz staże zawodowe w przedsiębiorstwach województwa podlaskiego z branży mechanicznej, turystycznej i żywnościowej. Projekt ten umożliwił uzyskanie dodatkowych umiejętności i kwalifikacji uczniów Zespołu Szkół, kierunków: kucharz, mechanik monter maszyn i urządzeń, technik mechanik, technik obsługi turystycznej, technik żywienia i usług gastronomicznych.
3	Zespół Szkół Elektrycznych w Białymstoku	białostocki	Projekt pt. „ZSE w Białymstoku – nowy wymiar edukacji” współfinansowany ze środków EFS w ramach RPO Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020	ZSE w Białymstoku realizował szereg ciekawych projektów ukierunkowanych na zwiększenie umiejętności uczniów, m. in. projekt pt. „ZSE w Białymstoku – nowy wymiar edukacji”. Szereg działań zaplanowanych w projekcie skierowanych jest do uczniów, m. in.: 1) zajęcia pozalekcyjne (matematyka, fizyka, języki obce, przedsiębiorczość, kulturowe i inne); 2) kursy i szkolenia zawodowe (w tym ECDL, prawo jazdy kat. B, instalator OZE, techniki lutownicze i inne zawodowe praktyczne);

Lp.	Szkoła	Podregion	Rodzaj programu/ projektu	Przykłady wybranych projektów, szkoleń, kursów ukierunkowanych na zwiększenie umiejętności i uzyskanie dodatkowych uprawnień
				3) różne formy działań związane z rozwojem osobistym, doradztwem zawodowym, zapoznaniem się z trendami na rynku pracy, rozwojem kariery naukowej i zawodowej w formie warsztatów, wyjazdów, obozów naukowych, projektów badawczych itp.; 4) wakacyjne płatne staże zawodowe u pracodawców (uczeń otrzymuje stypendium stażowe); 5) stypendia naukowe.
4	Zespół Szkół Mechanicznych w Białymstoku	białostocki	Projekt „Mechaniak – Przyszłość jest tu i teraz” realizowany był przez Zespół Szkół Mechanicznych w ramach RPO Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020	Uczniowie ZSM mieli możliwość wzięcia udziału w wielu szkoleniach finansowanych z różnych projektów UE, np.: spawanie metodą TIG (141), spawanie metodą MAG (135), spawanie metodą MMA (111), programowanie i obsługa obrabiarek sterowanych numerycznie CNC – poziom zaawansowany, kurs przygotowujący do wykonywania zawodu diagnosta samochodowy, nowoczesna mechanika pojazdów samochodowych, laboratorium transportu i spedycji, lakiernictwo najnowszej generacji.
5	Zespół Szkół Technicznych im gen. Władysława Andersa w Białymstoku	białostocki	Projekt „Zawodowe perspektywy Zespołu Szkół Technicznych – kierunek przyszłość” współfinansowany z EFS w ramach RPO Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020	Przykładowe szkolenia realizowane w ramach projektów realizowanych przez szkołę: kurs na prawo jazdy kat B; warsztaty „akademia kulinarna” (sekrety baristy, tajemnice sommeliera, kuchnia podlaska, dekoracje z czekolady, ryby i owoce morza), „nowoczesność w kuchni” (stylizacja żywności, carving, souse vide, kuchnia molekularna), „Słodkiego, miłego życia” (czekolada, bezowe wariacje, słodczyce świąteczne), „Kuchnia dalekowschodnia” (kuchnia indyjska, kuchnia chińska, kuchnia tajska, sushi), alternatywne sposoby odżywiania (dieta wegetariańska, dieta wegańska, kuchnia bezglutenowa, zdrowe żywienie); kurs spawania elektrodą metalową w osłonie gazów aktywnych; kurs spawania nietopliwą elektrodą wolframową w osłonie gazów obojętnych – wykonywanie spoin pachwinowych; kurs montażu samochodowych instalacji gazowych; kurs operatora wózków widłowych, kurs montażu samochodowych instalacji gazowych.
6	Zespół Szkół Mechanicznych im. Stefana	białostocki	Projekt „Kompleksowa inwestycja w kształcenie	Wśród działań 315 uczniów mogło wziąć udział w warsztatach informatyczno-programistycznych, kursach: wózka widłowego, operatora spycharki, koparko

Lp.	Szkoła	Podregion	Rodzaj programu/ projektu	Przykłady wybranych projektów, szkoleń, kursów ukierunkowanych na zwiększenie umiejętności i uzyskanie dodatkowych uprawnień
	Czarnieckiego w Łapach		zawodowe" - projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach RPO Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020	ładowarki, diagnostyki komputerowej pojazdów silnikowych, programowania, z zakresu statystyki i analizy, EXCEL, eksploatacji urządzeń instalacji i sieci elektroenergetycznych, spawania metodą MAG i TIG, szkoleniach barmańskich, barmańskich.
7	Zespół Szkół im. Bolesława Podedwornego w Nieckowie	łomżyński	W Zespole Szkół był realizowany projekt pt. „Nowa ranga kształcenia zawodowego w powiecie grajewskim”. Projekt realizowany był przez SYNTEA S.A. w partnerstwie z Powiatem Grajewskim	W ramach projektu uczniowie mogli uczestniczyć w wielu szkoleniach np. programowanie i obsługiwanie procesu druku 3D; przygotowanie potraw zgodnie z trendami rynkowymi i zasadami zdrowego żywienia; montowanie stolarki budowlanej; prowadzenie obsługi biura; programowanie witryn internetowych; kurs na prawo jazdy kat B; kurs barmański, kelnerski I stopnia, księgowość w małej firmie; AutoCad, obsługa kas fiskalnych; kurs spawacza MAG, operator wózków widłowych.
8	Zespół Szkół im. M. J. Piłsudskiego w Szczuczynie	łomżyński	Projekt pt. „Kształcenie zawodowe kluczem do sukcesu na rynku pracy” realizowany był w ramach RPO Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020	Szkoła w ramach projektu zorganizowała szereg szkoleń uczniom, np. szkolenie rajdowe; kurs języka obcego zawodowego; warsztaty – druk 3D w mechanice samochodowej; warsztaty z przedsiębiorczości w zawodzie; kurs – kierowca wózków jezdniowych z napędem silnikowym; kurs – operator obrabiarek sterowanych numerycznie CNC; kurs – spawanie metodą MAG.
9	Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących Nr 5 w Łomży	łomżyński	Projekt pt. „Kształcimy umiejętności praktyczne”, dofinansowany z funduszy RPO Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020	W ramach projektu uczniowie mieli możliwość zdobycia dodatkowych zaświadczeń i kwalifikacji zawodowych przydatnych na rynku pracy: profesjonalny administrator lokalnych sieci komputerowych zakończony egzaminem CISCO; monter układów elektronicznych, którego ukończenie uprawnia do uzyskania międzynarodowego certyfikatu IPC-7711/7721 Certified IPC Specjalista z zakresu napraw układów elektronicznych oraz płytek drukowanych wg standardów IPC-7711 i IPC-7721; szkolenie uprawniające do pracy z urządzeniami i instalacjami na niskie napięcia – SEP do 1kV; szkolenie z egzaminem na operatora wózków jezdniowych. W ramach prowadzonego

Lp.	Szkoła	Podregion	Rodzaj programu/ projektu	Przykłady wybranych projektów, szkoleń, kursów ukierunkowanych na zwiększenie umiejętności i uzyskanie dodatkowych uprawnień
				projektu zorganizowano dla uczniów płatne 2-3 miesięczne staże. Dodatkowo w projekcie były działania mające na celu zwiększenie wiedzy i umiejętności kadry dydaktycznej. Dla nauczycieli kształcenia zawodowego zaplanowano kursy, szkolenia i warsztaty, których celem jest poznanie nowych technik z zakresu nauczanego przedmiotu, co przyczyni się do efektywniejszego przekazywania treści oraz przedstawiania aktualnych rozwiązań w wybranej dziedzinie.
10	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. chor. Jana Szymańskiego w Marianowie	łomżyński	Projekt „Wykwalifikowany Specjalista z ZSCK w Marianowie” realizowany w ramach RPO Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020	Projekt umożliwił zdobycie przez uczniów dodatkowych uprawnień: prawo jazdy kat. B; kurs operatora kombajnu zbożowego; kurs operatora sieczkarni samobieżnej; kurs spawacza TIG; kurs obrabiarki CNC; kurs prawo jazdy kat. C; kurs operatora wózka widłowego; kurs operatora koparko-ładowarki; kurs operatora drona. Dodatkowo zrealizowano staże dla 20 uczniów ZSCKR w Marianowie w wymiarze 150 godzin/osobę oraz kursy kwalifikacyjne dla nauczycieli, np. w zakresie kwalifikacji instruktora operatorów dronów czy kurs operatora obrabiarek CNC dla nauczycieli.
11	Zespół Szkół Rolniczych w Ostrożanach	łomżyński	Projekt „Atrakcyjne szkolnictwo zawodowe w Zespole Szkół Rolniczych w Ostrożanach ze środków UE w ramach RPO Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020	Zrealizowano w ramach projektu wiele kursów i szkoleń, np.: barman; wytwarzanie pralin i czekolad; sommelier; barista; florysta; kelner; carving; przygotowywanie potraw zgodnie z trendami rynkowymi i zasadami zdrowego żywienia; prawo jazdy kat. B; wózki jezdniowe z napędem silnikowym; operator kombajnu zbożowego; pilarz: piły mechaniczne do ścinki drzew; korekta racic u bydła; inseminacja; HDS; operator żurawi przeładunkowych kat. II; VCC programowanie i obsługiwanie druku 3D; techniki sprzedaży; negocjacje z elementami NLP; spawanie blach i rur spoinami pachwinowymi metodą MAG.
12	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. prof. Józefa Marcinkiewicza w Janowie	białostocki	Projekt „ZSCKR w Janowie kuźnią specjalistów”, współfinansowany przez UE z EFS w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego	Uczniowie w ramach projektu brali udział w kursie prawo jazdy kat. B, w kursie na koparko-ładowarki, w kursie kuchnia wegetariańska, desery talerzowe, sushi.

Lp.	Szkoła	Podregion	Rodzaj programu/ projektu	Przykłady wybranych projektów, szkoleń, kursów ukierunkowanych na zwiększenie umiejętności i uzyskanie dodatkowych uprawnień
			Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020	

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektów realizowanych przez wybrane placówki edukacyjne: <https://acedu.pl/index.php/szkola/projekty-unijne/fachowcy-z-augustowa>, <https://www.zst.augustow.pl/projekty/czas-na-staz>, <https://portal.nowywymiaredukacji.pl/>, <https://www.mechaniak.com.pl/projekty-ue>, <http://zst.bialystok.pl/zawodowe-perspektywy-zespolu-szkol-technicznych-kierunek-przyszosc-2/>, <https://www.fajnaszkola.net/index.php/informacje-o-projekcie>, <https://zsnieckowo.com.pl/wp-content/uploads/2021/08/regulamin-1.pdf>, <https://zsszczuczyn.pl/ksztalcenie-zawodowe-kluczem-do-sukcesu-na-ryнку-pracy/>, <https://mechaniaklomza.wixsite.com/projekt2018-2020/o-projekcie>, <https://openeducation.pl/wp-content/uploads/2023/09/Regulamin-rekrutacji-i-uczestnictwa-w-projekcie-.pdf>, <https://zsrostrozany.edupage.org/a/projekt-atrakcyjne-szkolnictwo-zawodowe-w-zespole-szkol-rolniczych-w-ostrozanach>; <https://zskrjanow.edu.pl/2023/03/zskr-w-janowie-kuznia-specjalistow-2/> [26.07.2024].

Wszystkie wymienione programy, projekty i kursy łączy główny cel: podniesienie umiejętności i kwalifikacji uczniów z województwa podlaskiego oraz ich gotowości do wejścia na rynek pracy. Ponadto projekty zakładają podwyższenie kwalifikacji nauczycieli, aby mogli lepiej kształcić uczniów szkół branżowych. Najczęściej projekty realizowane w województwie podlaskim przez szkoły branżowe obejmowały:

1. Organizację specjalistycznych szkoleń zawodowych:
 - szkolenia z zakresu mechatroniki, informatyki, mechaniki, gastronomii, programowania, obsługi CNC, spawalnictwa, logistyki i wielu innych dziedzin;
 - kursy przygotowujące do zdobycia konkretnych kwalifikacji zawodowych, jak np. kursy CISCO, kursy spawania różnymi metodami (TIG, MAG, MMA), kursy operatorów wózków widłowych, kursy montażu samochodowych instalacji gazowych.
2. Realizację warsztatów wspomagających rozwój osobisty i zawodowy:
 - warsztaty z przedsiębiorczości, doradztwa edukacyjno-zawodowego, psychologiczne i pedagogiczne;
 - warsztaty specjalistyczne, takie jak warsztaty kulinarne, baristyczne, sommelier, carving, stylizacja żywności, druk 3D w mechanice samochodowej.
3. Praktyki i staże zawodowe:
 - organizowanie praktyk i staży zawodowych u lokalnych pracodawców a także zagranicą, co umożliwia zdobycie realnego doświadczenia zawodowego.

4. Podnoszenie kwalifikacji nauczycieli:
 - szkolenia i kursy dla nauczycieli z zakresu nowych technik nauczania oraz najnowszych technologii i metod w wybranych dziedzinach, co ma na celu zwiększenie efektywności przekazywania wiedzy.
5. Inwestycje w wyposażenie pracowni zawodowych:
 - zakup nowoczesnego sprzętu i narzędzi do pracowni zawodowych, co umożliwia uczniom pracę na sprzęcie zgodnym z aktualnymi standardami branżowymi.
6. Wsparcie finansowe i stypendia:
 - płatne staże zawodowe, stypendia naukowe oraz wsparcie finansowe na kursy i szkolenia, takie jak kursy na prawo jazdy.

Projekty ukierunkowane na zdobycie dodatkowych uprawnień i kwalifikacji realizowane przez szkoły branżowe w województwie podlaskim były finansowane głównie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 (RPO WP 2014-2020). Miały one na celu zwiększenie kompetencji zawodowych młodzieży, dostosowanie umiejętności do wymagań rynku pracy oraz zwiększenie ich szans na zatrudnienie po ukończeniu edukacji.

2.3. Dobre praktyki w zakresie realizacji dodatkowych umiejętności zawodowych jako inspiracja dla przedstawicieli szkół branżowych z województwa podlaskiego

Pod kierunkiem edukacji zawodowej formułowane są obecnie różnorodne wymagania i potrzeby, jednak najczęściej wymienia się potrzebę przygotowania absolwentów szkół zawodowych do elastyczności, mobilności i konkurencyjności. W tym kontekście współczesna szkoła zawodowa (branżowa) powinna realizować kształcenie zawodowe o wysokiej jakości, które między innymi²⁶:

- ustanawia odpowiednie kompetencje zawodowe opisane w podstawach programowych kształcenia w zawodach;
- rozwija kompetencje personalne i społeczne niezbędne do zdobywania i podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
- dostosowuje kierunki i efekty kształcenia do wymogów rynku pracy;
- uczy postawy przedsiębiorczości sprzyjającej aktywnemu uczestnictwu w życiu gospodarczym;
- umożliwia kontynuację kształcenia (np. dodatkowe uprawnienia i certyfikaty), także osobom o specjalnych potrzebach edukacyjnych ułatwia uczestniczenie w rynku pracy podczas kształcenia zawodowego;

²⁶ E. Dzielnicka (2013). Współpraca pracodawców ze szkołami zawodowymi. Teraźniejszość i przyszłość. Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej. Warszawa, https://pliki.ore.edu.pl/WPZ_publicacje/Wspolpraca_pracodawcow_ze_szkolami_zawodowymi.pdf [07.07.2024].

- solidnie przygotowuje do egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;
- promuje umiejętności zawodowe swoich uczniów oraz analizuje oferty pracy dla absolwentów;
- uwzględnia wnioski z analizy losów absolwentów.

Nabywanie dodatkowych umiejętności przez uczniów szkół branżowych jest kluczowe dla ich przyszłego sukcesu zawodowego. Pozwalają one absolwentom wyróżnić się na tle innych kandydatów. Współczesny rynek pracy jest bardzo konkurencyjny, a pracodawcy często poszukują pracowników posiadających specjalistyczne umiejętności, które wykraczają poza standardowy program nauczania, na przykład, umiejętności związane z nowoczesnymi technologiami, takimi jak programowanie CNC czy obsługa dronów, mogą znacząco zwiększyć szanse na zatrudnienie. Ponadto posiadanie szerokiego zakresu umiejętności zawodowych daje absolwentom większe możliwości awansu i rozwoju kariery, na przykład, zdobycie certyfikatów w zakresie zarządzania projektami, specjalistycznych technik montażowych, czy umiejętności barzystycznych, otwiera przed nimi nowe ścieżki zawodowe i pozwala na elastyczne dostosowanie się do zmieniających się potrzeb rynku pracy. Szkoły branżowe mogą podejmować szereg działań ukierunkowanych na zwiększenie jakości kształcenia i umożliwienie zdobywania przez uczniów dodatkowych umiejętności. W tabeli wskazano kilka ogólnych dobrych praktyk oraz działań, które mogą wspierać ten proces (Tabela 4).

Tabela 4. Przykłady dobrych praktyk i działań wspierających nabywanie dodatkowych umiejętności przez uczniów szkół branżowych

Dobra praktyka	Przykłady inicjatyw/działań
Współpraca z pracodawcami	Tworzenie partnerstw z lokalnymi przedsiębiorstwami, które mogą oferować staże, praktyki zawodowe i programy mentoringowe. Organizowanie dni otwartych, podczas których uczniowie mogą odwiedzać firmy i zobaczyć, jak wygląda praca w ich branży.
Organizacja kursów i certyfikacji	Organizowanie dodatkowych kursów specjalistycznych, które kończą się uzyskaniem certyfikatów uznawanych w branży. Wspieranie uczniów w zdobywaniu certyfikatów międzynarodowych, które mogą być atutem na rynku pracy.
Nowoczesne technologie i narzędzia	Inwestowanie w nowoczesne narzędzia i technologie, które uczniowie będą mogli używać w trakcie nauki (np. oprogramowanie branżowe, sprzęt techniczny). Wykorzystanie platform e-learningowych, które umożliwiają zdobywanie wiedzy w sposób elastyczny i dostosowany do indywidualnych potrzeb.
Warsztaty, szkolenia, konkursy	Organizowanie warsztatów i szkoleń prowadzonych przez ekspertów z branży. Zachęcanie uczniów do udziału w szkoleniach i konferencjach branżowych, gdzie mogą zdobyć nowe umiejętności i nawiązać kontakty zawodowe.
Projekty zespołowe	Inicjowanie projektów zespołowych, które angażują uczniów w praktyczne zastosowanie zdobytej wiedzy. Tworzenie warunków do współpracy interdyscyplinarnej, co pozwala uczniom na zdobycie umiejętności pracy w zespole i zarządzania projektami

Dobra praktyka	Przykłady inicjatyw/działań
Programy mentoringowe	Wdrażanie programów mentoringowych, w ramach których doświadczeni pracownicy lub absolwenci szkół mogą dzielić się wiedzą i doświadczeniem z młodszymi kolegami. Organizowanie spotkań mentoringowych, które pomagają uczniom rozwijać zarówno umiejętności techniczne, jak i miękkie (np. komunikacja, zarządzanie czasem).
Wymiany i programy międzynarodowe	Umożliwienie uczniom udziału w programach wymiany międzynarodowej, co pozwala na zdobycie doświadczenia w różnych kulturach pracy. Promowanie udziału w projektach międzynarodowych, takich jak Erasmus+.
Personalizacja nauczania	Dostosowywanie programów nauczania do indywidualnych potrzeb i zainteresowań uczniów. Tworzenie indywidualnych planów rozwoju, które uwzględniają mocne strony i cele zawodowe uczniów.
Współpraca z instytucjami edukacyjnymi	Budowanie relacji z wyższymi uczelniami i instytucjami badawczymi, co może otworzyć możliwości kontynuacji nauki i rozwoju zawodowego. Organizowanie wspólnych projektów edukacyjnych i badawczych.

Źródło: opracowanie własne.

Wskazane w powyższej tabeli dobre praktyki mogą pomóc uczniom szkół branżowych w nabywaniu dodatkowych umiejętności, które są niezbędne na dynamicznie zmieniającym się rynku pracy. Uczniowie posiadający dodatkowe kwalifikacje i certyfikaty są bardziej atrakcyjni dla rekruterów. Dodatkowe umiejętności mogą często decydować o zaproszeniu na rozmowę kwalifikacyjną i ostatecznym zatrudnieniu, szczególnie w branżach wymagających specjalistycznej wiedzy i doświadczenia.

Jednym z kluczowych obszarów zwiększania umiejętności uczniów jest współpraca szkół branżowych z pracodawcami. Istnieje wiele ciekawych przykładów efektywnej współpracy (Tabela 5).

Tabela 5. Przykłady współpracy szkół branżowych z pracodawcami

Lp.	Szkoła	Przykład dobrej praktyki współpracy z pracodawcami
1	Technikum Mechatroniczne nr 1 w Warszawie	W 2019 r. dwóch uczniów technikum reprezentowało Polskę w konkursie umiejętności zawodowych WorldSkills w Kazaniu w konkurencji „mechatronika” i rywalizowało z uczestnikami z całego świata. Wcześniej dwa przedsiębiorstwa: Festo i Mechatronik, zaoferowały im pomoc: wypożyczyły sprzęt, na którym uczniowie mogli trenować, podpowiadały, jak się przygotować, i robiły szkolenia przed wyjazdem na konkurs. Oprócz programu ogólnego, szkoła oferuje też przedmioty zawodowe prowadzone przez doświadczonych nauczycieli i szkoleniowców z przedsiębiorstw, które z nią współpracują. Pracodawcy pomagają uczniom w zdobywaniu certyfikatów międzynarodowych, które potwierdzają ich umiejętności. Dzięki temu wielu z nich po odbyciu obowiązkowych praktyk wraca do szkoły z ofertami pracy.
2.	Zespół Szkół nr 1 im. Karola Adamieckiego w Sanoku	Od ponad 10 lat szkoła organizuje pokazy umiejętności zawodowych uczniów. Później wykorzystuje je w corocznych kampaniach promocyjnych szkoły. Uczniowie uczestniczą też w branżowych konkursach zawodowych odbywających się w ramach ogólnopolskich projektów edukacyjnych, jak np. „Kultura bezpieczeństwa”

Lp.	Szkoła	Przykład dobrej praktyki współpracy z pracodawcami
		organizowany przez Państwową Inspekcję Pracy. Uczestniczą w krajowych targach branżowych, na których pojawiają się pracodawcy z całej Polski. Szkoła współpracuje z „Unity Line” w Szczecinie, jednym z największych armatorów na Morzu Bałtyckim. Dzięki temu uczniowie mogą odbywać praktyki na promach pasażerskich obsługujących połączenia między Polską i Szwecją.
3	Zespół Szkół Technicznych i Branżowych im. Bohaterów Westerplatte w Brzesku	W ramach jednego z unijnych projektów szkoła w Brzesku stworzyła Radę Programową, by podnieść jakość kształcenia zawodowego. Zrzesza ona nauczycieli i dyrekcję szkół branżowych z powiatu brzeskiego, przedstawicieli uczelni wyższych i lokalnych przedsiębiorców. W sumie to kilkadziesiąt osób. Spotkania Rady Programowej to okazja, by rozwinąć współpracę z przedsiębiorstwami działającymi w Brzesku i okolicy. Nauczyciele dowiadują się od przedsiębiorców, kogo ci potrzebują w swoich organizacjach oraz w jaki sposób zmienić lekcje zawodu, by jeszcze lepiej przygotować młodzież do wejścia na rynek pracy. Zdarza się, że patroni pomagają w wyposażaniu pracowni, przekazując sprzęt i materiały dydaktyczne. Przykładowo firma Miloo-Electronics, produkująca oświetlenie LED, zafundowała szkole nowoczesne lampy do pracowni mechatronicznej i podświetlane tablice informacyjne, które stoją na podwórku przed szkołą. Patroni organizują również wycieczki zawodoznawcze dla uczniów i nauczycieli, a także coraz częściej fundują stypendia dla najzdolniejszych. Najlepsi absolwenci klas patronackich mają większe szanse na zatrudnienie w ich przedsiębiorstwie.
4	Zespół Szkół Technicznych w Rybniku	Jedno z przedsiębiorstw zaproponowało, że opłaci absolwentom Zespołu Szkół Technicznych studia wieczorowe lub zaoczne pod warunkiem, że od razu po jej zakończeniu zaczną w niej pracować. Dodatkowo, uczniom, którzy w ciągu roku szkolnego nie mieli ani jednej nieusprawiedliwionej godziny, na świadectwie wpisano im co najmniej zachowanie dobre, a ich średnia jest równa 4,0 lub wyższa, przedsiębiorstwo zapewnia 1000 zł na wakacje i dodatkowo, jeśli uczniowie ci po zakończeniu technikum podejmą pracę w PGG, gwarantuje też nagrodę w wysokości 5000 zł. Ponadto uczniowie otrzymują po 250 zł miesięcznie, z tytułu braku godzin nieusprawiedliwionych przez cały okres nauki. Jeśli uczeń wybierze jednak studia, ale chce pracować w PGG dopiero po ich zakończeniu, otrzymuje gwarancję zatrudnienia. Takie oferty zachęcają uczniów, by walczyć o dobre stopnie i nie opuszczać zajęć. Młodzież może liczyć na wsparcie finansowe, a pracodawcy mają gwarancję, że trafią do nich najlepsi.
5	Zespół Szkół Ekonomiczno-Hotelarskich im. Emilii Gierczak w Kołobrzegu	Placówka współpracuje poprzez organizację praktyk z uczelniami takimi jak m. in. Uniwersytet Szczeciński, Politechnika Koszalińska, Akademia Pomorska w Słupsku czy Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Turystyki w Warszawie. W ten sposób ułatwia się uczniom start na studia. Ponadto szkoła należy też do Europejskiego Stowarzyszenia Szkół Hotelarsko-Turystycznych (AEHT). To międzynarodowa organizacja pozarządowa, która zapewnia komunikację między europejskimi szkołami hotelarsko-turystycznymi, co pozwala na korzystanie ze wspólnych metod nauczania, materiałów, wiedzy i umiejętności, zachęca do wymiany uczniów i nauczycieli oraz pomaga w nawiązywaniu bliższych kontaktów między szkołami i przedsiębiorstwami.
6	Zespół Szkół Budowlanych im.	Dyrekcji udało się zmienić system kształcenia dualnego w szkole branżowej I stopnia. Wprowadzono nietypowe rozwiązanie: tydzień lekcji w szkole, a kolejny w zakładzie pracy. Poprzednio w klasach

Lp.	Szkoła	Przykład dobrej praktyki współpracy z pracodawcami
	Papieża Jana Pawła II w Opolu	pierwszych i drugich były dwa dni praktyk i trzy dni w szkole, a w klasie trzeciej – na odwrót. Pracodawcy skarżyli się, że uczniowie, którzy w poniedziałek zaczynali pracę, nie kończyli jej, ponieważ w czwartek i piątek musieli być w szkole. Pracodawcy przekonali dyrekcję, że taki podział tygodnia jest nieefektywny. Taka zmiana nie była łatwa, ponieważ plan trzeba ułożyć tak, by zmieścić wszystkie lekcje w jednym tygodniu. Pracodawcy za to bardzo sobie chwalą nowe rozwiązanie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Włodarczyk, K. Motysia (red.) (2021). Współpraca szkół branżowych z pracodawcami. Perspektywa beneficjentów programu Erasmus+. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa.

Jak wskazano w Tabeli 5, pracodawcy mogą wspierać szkoły branżowe poprzez oferowanie staży i praktyk zawodowych, które pozwalają uczniom zdobyć praktyczne doświadczenie w rzeczywistym środowisku pracy. Ponadto pracodawcy mogą współpracować ze szkołami branżowymi przy tworzeniu programów nauczania, aby lepiej dopasować treści edukacyjne do aktualnych wymagań rynku pracy. Taka współpraca pozwala na wprowadzenie do programów nauczania najnowszych technologii i trendów branżowych. Przedsiębiorstwa mogą także wspierać szkoły poprzez donacje sprzętu, materiałów edukacyjnych, oprogramowania oraz innych zasobów, które są niezbędne do prowadzenia zajęć praktycznych. Nowoczesne narzędzia i technologie pozwalają uczniom lepiej przygotować się do przyszłej pracy.

Inną ciekawą praktyką wzmacniającą kwalifikacje uczniów jest organizowanie przez szkoły dodatkowych, bezpłatnych kursów specjalistycznych, które kończą się uzyskaniem certyfikatów uznawanych w branży. Najczęściej takie działania są realizowane w ramach projektów unijnych. Szkoły branżowe w Polsce oferują różnorodne dodatkowe uprawnienia, które uczniowie mogą nabyć w ramach swojej edukacji zawodowej. Przykłady takich uprawnień obejmują:

- 1) **Certyfikaty językowe**, takie jak TOEFL, IELTS, FCE, które potwierdzają znajomość języka obcego;
- 2) **Kursy specjalistyczne i certyfikaty zawodowe:**
 - kursy spawalnicze (np. certyfikat spawacza);
 - kursy operatorów wózków widłowych (certyfikat operatora);
 - kursy barmańskie i baristyczne;
 - kursy kosmetyczne i fryzjerskie;
- 3) **Uprawnienia budowlane i instalacyjne:**
 - uprawnienia SEP (Stowarzyszenie Elektryków Polskich) do 1 kV i powyżej;
 - uprawnienia gazownicze;
 - uprawnienia do obsługi urządzeń dźwigowych i podnośników;
- 4) **Uprawnienia w branży gastronomicznej:**
 - certyfikaty na kursy gastronomiczne, np. kursy gotowania, pieczenia, przygotowania potraw;

- kursy dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy w gastronomii (HACCP);
- 5) **Uprawnienia w branży transportowej i logistycznej:**
- prawo jazdy kategorii B, C, D, E (w zależności od specjalizacji);
 - uprawnienia ADR (transport materiałów niebezpiecznych);
 - certyfikaty z zakresu logistyki i magazynowania;
- 6) **Szkolenia z zakresu BHP:**
- kursy BHP (bezpieczeństwa i higieny pracy) dla różnych branż zawodowych;
- 7) **Kursy z zakresu pierwszej pomocy:**
- certyfikaty pierwszej pomocy przedmedycznej;
- 8) **Kursy IT i programistyczne:**
- certyfikaty z zakresu podstaw programowania, np. Python, Java, C++;
 - kursy z zakresu obsługi programów komputerowych, takich jak AutoCAD, Photoshop.

Nabywanie nowych umiejętności możliwe jest dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii branżowych bądź narzędzi informatycznych. Interesującym przykładem tych inicjatyw jest Zespół Szkół Technicznych nr 1 im. Stanisława Staszica w Rybniku. Szkole bardzo dobrze układa się współpraca z lokalnym przedstawicielem samochodów marki Hyundai. Przekazał on szkole model i40, by uczyć się na nim obsługi auta. Firma przekazała oprogramowanie i oprzyrządowanie diagnostyczne. Uczniowie mogą zajrzeć do środka, zobaczyć, jak auto jest zbudowane. Dla szkoły to duże wsparcie, gdyż nie stać jest jej na zakup nowych podzespołów. Nawiązanie współpracy z największymi jest możliwe, ponieważ placówka jest znana w regionie²⁷. Zdarza się, że pracodawcy – patroni pomagają w wyposażaniu pracowni i laboratoriów szkolnych, przekazując sprzęt i materiały dydaktyczne. Przykładowo przedsiębiorstwo Miloo-Electronics, produkujące oświetlenie LED, zafundowało Zespołowi Szkół Technicznych i Branżowych im. Bohaterów Westerplatte w Brzesku nowoczesne lampy do pracowni mechatronicznej i podświetlane tablice informacyjne, które stoją na podwórku przed szkołą²⁸.

Ważnym elementem wsparcia i doskonalenia umiejętności uczniów szkół branżowych są programy edukacyjne. Jednym z nich jest program „Zagrzewamy do nauki”, realizowany przez firmę PGNiG TERMIKA SA wraz z Polskim Stowarzyszeniem Zarządzania Kadrami oraz Business for Society. Akcja realizowana jest od 2009 r. w dwóch szkołach partnerskich PGNiG TERMIKA SA: Zespole Szkół Technicznych im. T. Kościuszki w Radomiu oraz Zespole Szkół nr 40 im. S. Starzyńskiego w Warszawie. W Zespole Szkół Technicznych im. T. Kościuszki w Radomiu, została oddana do użytku uczniów klasy technik energetyk, nowa pracownia energetyczna. Została zmodernizowana i nowocześnie wyposażona dzięki wsparciu finansowemu firmy

²⁷ A. Włodarczyk, K. Motysia (red.) (2021). op. cit.

²⁸ Ibidem.

PGNiG TERMIKA SA. Wymiernym efektem współpracy jest zatrudnienie pierwszych absolwentów. Najważniejsze cele programu „Zagrzewamy do nauki” to: pozyskanie młodych techników, dobrze przygotowanych do pracy w zakładach przedsiębiorstwa, promocja zawodu techników energetyk oraz wsparcie edukacyjne i finansowe szkół partnerskich. Ważną częścią programu są stypendia zawodowe przyznawane co roku 24 uczniom, którzy uzyskali najlepsze wyniki w nauce przedmiotów zawodowych. W obu szkołach objętych programem kontynuowane i rozwijane będą działania realizowane w poprzednich edycjach projektu, m. in. cykl praktycznych warsztatów technicznych oraz warsztatów rozwijających kompetencje miękkie, zajęcia specjalizacyjne dla maturzystów, konkursy dla uczniów szkół partnerskich, a także praktyki zawodowe dla uczniów klas trzecich, organizowane w zakładach PGNiG TERMIKA SA w Warszawie²⁹.

Jedną z ciekawych form uatrakcyjnienia oferty szkół branżowych są olimpiady, zawody branżowe, mistrzostwa umiejętności czy konkursy umiejętności zawodowych. Zaangażowanie w takie konkursy to korzyści dla uczniów, nauczycieli i pracodawców. Mimo, że nazewnictwo jest różnicowane, idea jest jedna – wydarzenia te mają praktyczny charakter i umożliwiają uczniom zaprezentowanie umiejętności zawodowych przed publicznością³⁰. Na poziomie międzynarodowym są to konkursy „WorldSkills” i „EuroSkills”³¹. Zmieniają one stereotypowe myślenie o nauce w szkołach branżowych, budują ich profesjonalny wizerunek, przywracają etos pracy oraz świadomość przydatności wykonywanego zawodu, a przede wszystkim promują ścisłą współpracę szkół i pracodawców.

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Narodowa Agencja Programu Erasmus+ i Europejskiego Korpusu Solidarności organizują konkurs „SkillsPoland” 2024 – konkurs umiejętności zawodowej³². Skierowany jest on m. in. do uczniów szkół branżowych, studentów kierunków technicznych oraz do osób rozpoczynających swoją karierę zawodową. Rywalizują w nim 32 państwa z Europy („EuroSkills”) i 87 państw w edycji globalnej, czyli „WorldSkills”. Konkursy regionalne „SkillsPoland” są realizowane w całym kraju i stanowią eliminacje do konkursu ogólnopolskiego „SkillsPoland”. Rywalizacja odbywa się w ramach 20 konkurencji: BIM/budownictwo cyfrowe, florystyka, frezowanie CNC, fryzjerstwo, zabiegi kosmetyczne, gotowanie, instalacje sanitarne i grzewcze, instalacje elektryczne, integracja robotów przemysłowych, meblarstwo, mechanika pojazdów rolniczych i budowlanych, mechatronika, Przemysł 4.0, stolarstwo, spawalnictwo, technologia mody, zabiegi

²⁹Perspektywy, PGNiG Termika Zagrzewa do nauki, https://perspektywy.pl/porta1/index.php?option=com_content&view=article&id=1051:pgnig-termika-zagrzewa-do-nauki&catid=10&Itemid=119 [20.07.2024].

³⁰ Konkursy zawodowe, <https://myzawodowcy.pl/konkursy-umiejtnosci-zawodowych-droga-do-doskonalosci/> [22.07.2024].

³¹ Międzynarodowe konkursy branżowe, <https://www.frse.org.pl/wydarzenia-i-szkolenia/worldskills-euroskills> [22.07.2024].

³²Skills Poland 2024 – konkurs umiejętności zawodowej, <https://www.frse.org.pl/wspoland> [22.07.2024].

kosmetyczne, opieka zdrowotna, administrowanie systemami sieciowymi IT, inżynieria mechaniczna CAD. W konkursie, w ramach jednej konkurencji, udział może wziąć 20 zawodników. Laureaci z konkursów regionalnych rywalizują w konkursie ogólnopolskim „SkillsPoland” oraz otrzymają szansę na reprezentowanie Polski podczas „EuroSkills Herning” 2025, czyli europejskich igrzysk umiejętności³³. (Rysunek 2).

Rysunek 2. Piramida etapów konkursów „WorldSkills” i „EuroSkills”

Źródło: Konkursy zawodowe, <https://myzawodowcy.pl/konkursy-umiejtnosci-zawodowych-droga-do-doskonalosci/> [26.07.2024].

Na powyższym rysunku przedstawiono największe zawody na świecie promujące kształcenie zawodowe. Jednym z celów konkursów jest tworzenie przestrzeni dla efektywnej współpracy biznesu ze szkołami zawodowymi. Dzięki udziałowi w tego typu inicjatywach powstaje swoista kuźnia talentów.

Współzawodnictwo w zakresie umiejętności zawodowych może mieć tylko pozytywne skutki. Wprowadzając konkursy – zarówno te na małą, jak i dużą skalę – do programów praktyk zawodowych oraz kształcenia i szkolenia zawodowego, uczniowie mogą być motywowani do pracy nad własnymi umiejętnościami i wzbogaceniem swoich doświadczeń edukacyjnych. Konkursy to potężne narzędzie zwiększania pewności siebie, rozwijania kompetencji technicznych na wysokim poziomie i zachęcania do samodzielności. Konkursy zawodowe rozwijają u uczniów umiejętności cenione przez pracodawców. Młodzi ludzie uczą się pracy pod presją, ustalania priorytetów, radzenia sobie ze stresem i rozczarowaniem, szybkiego reagowania i dokładności. Rywalizacja zawodowa pokazuje uczniom ich możliwości

³³ EuroSkills Herning 2025, <https://www.frse.org.pl/wydarzenia-i-szkolenia/worldskills-euroskills> [22.07.2024].

zawodowe. Uświadamia im też, jakie umiejętności są potrzebne do podjęcia określonej pracy.

Istotnym aspektem rozwoju umiejętności przez uczniów jest ich udział w różnych projektach i wymianach międzynarodowych. Jednym z liderów wśród szkół branżowych jest Zespół Szkół Ekonomiczno-Hotelarskich im. Emilii Gierczak w Kołobrzegu. Szkoła od 1997 r. wzięła udział w 90 programach europejskich, m. in. Interreg III i IIIA, Interreg IV i IVA, Leonardo da Vinci, Polsko-Niemiecka Wymiana Młodzieży oraz Erasmus+. Programami są objęte wszystkie kierunki kształcenia. W projektach biorą udział uczniowie, nauczyciele, a także pracodawcy, którzy dzięki niektórym programom mogą liczyć na wsparcie finansowe w zamian za przyjmowanie naszych uczniów na staż³⁴. Jednym z ostatnich projektów realizowanych przez szkołę, dzięki któremu uczniowie i nauczyciele nabyli dodatkowe umiejętności był projekt „Transgraniczne kształcenie dualne jako moderator jakości usług gastronomicznych”. Uczniowie kształcący się na kierunku technik żywienia i usług gastronomicznych oraz nauczyciele przedmiotów gastronomicznych, uzyskali dokument Europass Mobilność z załącznikiem 5b (ECVET). W ramach projektu uczniowie odbyli czterotygodniowy staż w Danii, a staż nauczycieli trwał 2 tygodnie³⁵. Weryfikowanie nabywanych umiejętności i efektów uczenia odbyło się zgodnie z procedurami europejskiego systemu akumulowania i transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET) i obejmowało, między innymi: przygotowywanie potraw charakterystycznych dla duńskiej kuchni narodowej, obsługę kelnerską gościa duńskiego z kontekstem kulturowym i duńskim „hygges”, organizowanie i marketing usług gastronomicznych dedykowanych turystom duńskim odwiedzającym Polskę i Kołobrzeg. Europassy uznawane są za europejskie paszporty zawodowe potwierdzające europejskie standardy i wysoki poziom nabytych umiejętności zawodowych. Są zarazem bardzo cenione przez pracodawców i jednocześnie istotnie wzmacniają pozycję na rynku pracy posiadacza Europassu³⁶.

Coraz częściej szkoły zawodowe podejmują współpracę także z uczelniami. Politechnika Łódzka realizowała projekt pt. „Model współpracy szkół zawodowych ze szkołami wyższymi w zakresie kształcenia w zawodach z grupy branżowej tekstylno-odzieżowej dla zawodu technik przemysłu mody” (w ramach konkursów POWR.02.15.00-IP.02-00-002/18 oraz POWR.02.15.00-IP.02-00-001/20 „Wypracowanie i upowszechnianie przykładowych rozwiązań w zakresie współpracy

³⁴ Projekty, Zespół Szkół Ekonomiczno-Hotelarskich w Kołobrzegu, <https://ekonom.kolobrzeg.pl/index.php/projekty> [26.07.2024].

³⁵ Programy Europejskie, Zespół Szkół Ekonomiczno-Hotelarskich w Kołobrzegu, <https://ekonom.kolobrzeg.pl/index.php/programy-europejskie/erasmus/1-europassy-dla-uczniow-i-nauczycieli-zse-h> [26.07.2024].

³⁶ Ibidem.

szkół zawodowych z wyższymi”). Uczelnia w ramach współpracy proponowała uczniom m. in.³⁷:

- wizyty uczniów na wykładach w uczelni o różnej tematyce, zwiedzanie pracowni i laboratoriów oraz uczestnictwo w ciekawych zajęciach praktycznych;
- uczestnictwo w konkursach i zajęciach organizowanych dla uczniów szkół branży modowej, np. Seminarium TEXTIL organizowane jest w ramach corocznego Festiwalu Techniki, Nauki i Sztuki, które ma charakter konkursowy. Uczniowie prezentują się w kategoriach obejmujących: pokazy mody, ekspozycje modelowe, ekspozycje plakatów oraz prezentacje multimedialne. Konkurs ten to szansa i możliwość dla młodych ludzi do zaprezentowania swojej kreatywności, pokazania swoich projektów oraz zapoznania się z potencjałem i ofertą Wydziału Technologii Materiałowych i Wzornictwa Tekstyliów PŁ.
- wspólną organizację Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy i Umiejętności z Zakresu Projektowania Wytwarzania Odzieży. W ramach projektu wdrożono pilotażowe przykładowe rozwiązania w zakresie współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z uczelniami w klasie patronackiej (kl. I Technikum nr 7 projektowania i stylizacji Ubioru w CKZiU w Sosnowcu).

Innym interesującym projektem bazującym na współpracy z uczelniami było wypracowanie modelu współpracy szkoły zawodowej z uczelnią wyższą dla zawodu technik elektronik między Zespołem Szkół Elektronicznych im. Bohaterów Westerplatte w Radomiu (klasa o profilu technik elektronik w 5-letnim technikum), a Uczelnią – Wydziałem Transportu, Elektrotechniki i Informatyki w Uniwersytecie Technologiczno-Humanistycznym im. Kazimierza Pułaskiego, przy aktywnym udziale lokalnych pracodawców. Projekt pt. „Wypracowanie modeli współpracy szkoły zawodowej z uczelnią wyższą dla zawodów technik elektronik i technik mechatronik” był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój - POWR.02.15.00-IP.02-00-002/18. W wyniku realizacji w/w projektu powstał program kształcenia w zawodzie technik elektronik, w którym podczas podejmowania decyzji dotyczących zakresu planowanej nauki na specjalizacji autorzy brali pod uwagę, m. in.: wyniki i wnioski z przeprowadzonych ankiet, zarówno wśród pracodawców, jak i uczniów kształcących się w zawodzie technik elektronik oraz wnioski z rozmów przeprowadzonych z pracodawcami podczas zorganizowanych spotkań, możliwości techniczne szkoły w kontekście wyposażenia pracowni zawodowych, kwalifikacje i przygotowanie nauczycieli, możliwości współpracy z przedsiębiorstwami branży elektronicznej w kontekście specjalizacji w rzeczywistych warunkach pracy. W efekcie

³⁷ Model współpracy szkół zawodowych ze szkołami wyższymi, <https://ore.edu.pl/2021/06/model-wspolpracy-szkol-zawodowych-ze-szkolami-wyzszymi-w-zakresie-ksztalcenia-w-zawodach/> [26.07.2024].

dla uczniów zawodu technik elektronik zaplanowano specjalizację w zakresie elektroniki przemysłowej³⁸.

Wskazane powyżej dobre praktyki w kształceniu zawodowym uczniów szkół branżowych obejmują szereg inicjatyw i działań, które mają na celu podniesienie ich kompetencji oraz lepsze przygotowanie do przyszłej kariery zawodowej. W celu zwiększenia umiejętności uczniów szkół branżowych, kluczowe są różnorodne działania oraz inicjatywy, które mogą być wdrażane przez szkoły we współpracy z pracodawcami i innymi instytucjami. Implementacja tych dobrych praktyk może znacząco zwiększyć umiejętności i uprawnienia uczniów szkół branżowych, przygotowując ich lepiej do wyzwań zawodowych.

³⁸ Model współpracy szkoły zawodowej z uczelnią wyższą dla zawodu technik elektronik, <https://wteii.uniwersytetradom.pl/wp-content/uploads/sites/12/2022/07/MODEL-WSPOLPRACY-DLA-ZAWODU-TECHNIK-ELEKTRONIK.pdf> [26.07.2024].

3. Diagnoza nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych – wyniki badań jakościowych

3.1. Możliwości nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych w szkołach branżowych – perspektywa nauczycieli

Celem badania – indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI – Individual In-depth Interview) – była **identyfikacja dobrych praktyk w zakresie możliwości nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych w szkołach branżowych w województwie podlaskim**. Wywiady pogłębione zostały przeprowadzone w okresie od maja do czerwca 2024 r. w podregionach: białostockim, łomżyńskim i suwalskim. Wzięło w nich udział po dwóch przedstawicieli kadry zarządzającej z każdego z trzech podregionów (łącznie 6 osób: dyrektorzy placówek z podregionu białostockiego (D1PB; D2PB), dyrektorzy placówek z podregionu łomżyńskiego (D3PŁ; D4PŁ), dyrektorzy placówek z podregionu suwalskiego (D5PS; D6PS). Każdy wywiad miał charakter swobodny, jednak posiadał standaryzowaną listę poszukiwanych informacji³⁹. Składał się z trzech części:

Część I: Dotychczasowe doświadczenia instytucji w zakresie realizacji zajęć umożliwiających nabywanie dodatkowych umiejętności (KD_ kategoria doświadczenia)

1. Proszę, czy mogłaby Pani/ mógłby Pan podzielić się swoimi spostrzeżeniami na temat realizacji w Państwa placówce oferty umożliwiającej nabywanie dodatkowych umiejętności:
 - Czy realizujecie Państwo zajęcia w ramach dodatkowych umiejętności?
 - Czy zajęcia w ramach dodatkowych umiejętności są umieszczone w regularnym planie, czy w formie kursu lub koła zainteresowań?
 - Które z dodatkowych zajęć cieszą się największym zainteresowaniem, a które najmniejszym i dlaczego?
 - Czy i jak zainteresowanie nabywaniem dodatkowych umiejętności zmieniało się od momentu ich wprowadzenia?

Część II: Bariery związane z tworzeniem/wdrażaniem oferty dotyczącej nabywania dodatkowych umiejętności (KB_ kategoria bariery)

2. Czy mogłaby Pani/Pan wskazać bariery, na jakie napotyka Państwa instytucja przy wdrażaniu do oferty dodatkowych umiejętności (np. bariery w opracowaniu programu, bariery kadrowe, bariery związane ze znalezieniem przedsiębiorstwa na realizację zajęć praktycznych, zmiany w opisie zawodów, brak zainteresowania osób o niskich kwalifikacjach, brak zaangażowania i przekonania uczniów co do skuteczności uzyskania pracy po nabyciu takich umiejętności).

³⁹ I. Przybyłowska (1978). Wywiad swobodny ze standaryzowaną listą poszukiwanych informacji i możliwości jego zastosowania w badaniach socjologicznych. *Przebieg Socjologiczny*, XXX, s. 63-66.

3. Jakie podejmujecie Państwo działania w celu przezwyciężenia wspomnianych powyżej barier, a jakie zewnętrzne działania mogą Państwu pomóc w ich ograniczaniu?

Część III: Planowane kierunki rozwoju oferty dodatkowych umiejętności w przyszłości (KR_ kategoria rozwój)

4. Proszę podzielić się z nami swoimi planami dotyczącymi realizacji oferty dodatkowych umiejętności w przyszłości:
- Czy zamierzacie Państwo rozszerzać swoją ofertę, jeśli tak to, w jakich zawodach zamierzacie tworzyć oferty dodatkowych umiejętności, jeśli nie to dlaczego? Co musi się wydarzyć, by Państwo rozszerzyli swoją ofertę?
 - Jak Pana/Pani zdaniem powinno wyglądać tworzenie oferty dodatkowych umiejętności (np. czy katalog zaproponowany przez Ministerstwo powinien ewaluować, czy należy go stworzyć na większym poziomie ogólności)?
 - Jak Pana/Pani zdaniem realizacja oferty dodatkowych umiejętności mogłaby odpowiadać na potrzeby rynku pracy?

W odniesieniu do pierwszej **kategorii doświadczenia** dotyczącej realizacji zajęć umożliwiających uczniom nabywanie dodatkowych umiejętności (**KD**) dyrektorzy z poszczególnych placówek edukacyjnych mają zróżnicowane opinie. Najprawdopodobniej jest to związane z profilem szkoły branżowej, środkami finansowymi, możliwością współpracy z innym podmiotem oraz wewnętrzną motywacją uczniów.

D1 PB: „Tak realizujemy dodatkowe umiejętności w zawodzie operator obrabiarek skrawających. Organizujemy uczniom dodatkowe szkolenia z zakresu obsługi tokarek manualnych, tokarek CNC we współpracy z pracodawcami”.

D2 PB: „Nie, nigdy realizowaliśmy zajęć, szkoleń w ramach dodatkowych umiejętności”.

D3 PŁ: „Obecnie nie, nie ma na to funduszy. Kiedyś były realizowane takie zajęcia w naszej szkole. Jedynie dodatkowe umiejętności językowe są obecnie nabywane w ramach wyjazdu zagranicznego oferowanego przez program Erasmus+”.

D4 PŁ: „Realizujemy zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze z języka angielskiego, zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe z języka angielskiego branżowego, zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe z matematyki, zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe z chemii, szkolenie NORMA-PRO, nowoczesne techniki dekoracji ścian, warsztaty kreatywności, kurs operatora wózków jezdniowych z wymianą butli gazowej, kurs stolarsko-ciesielski, kurs dekarcki PROTAN, szkolenie z systemów suchej zabudowy w firmie Knauf w Kleszczowie, kurs operatora suwnic, kurs SEP do 1 kV”.

D5 PS: „Realizowaliśmy takie projektowe zajęcia z druku 3D, tworzenia witryn i aplikacji internetowych, były też zajęcia z gotowania, z przygotowywania potraw i napojów. To były zajęcia projektowe”.

D6 PS: „Tak, realizujemy szereg zajęć w ramach dodatkowych umiejętności, ale mamy problem z zaangażowaniem ze strony uczniów”.

Szkoły różnią się w podejściu do realizacji zajęć umożliwiających nabywanie dodatkowych umiejętności zawodowych. Jedne aktywnie organizują dodatkowe szkolenia we współpracy z pracodawcami (D1 PB; D4 PŁ; D6 PS), inne podmioty edukacyjne w ogóle nie realizują zajęć z zakresu dodatkowych umiejętności (D2 PB). Bywa, że brak funduszy jest istotnym czynnikiem ograniczającym realizację tego typu aktywności (D3 PŁ). Przykładem może być szkoła branżowa z podregionu łomżyńskiego, która obecnie nie prowadzi takich zajęć z powodu braku środków, chociaż kiedyś były one realizowane.

Niektóre placówki oferują szeroką gamę kursów i szkoleń, obejmującą zarówno kompetencje językowe, jak i techniczne oraz zawodowe. Niestety problemem może być brak zaangażowania uczniów, co zostało wskazane w jednej ze szkół z podregionu suwalskiego. Pomimo szerokiej oferty, szkoła boryka się z problemem aktywnego uczestnictwa uczniów (D6 PS).

Z wypowiedzi dyrektorów wynika również, że sposób realizacji zajęć nie jest jednorodny. Część aktywności realizowana jest w ramach podstawy programowej (D6 PS), część w ramach szkoleń lub kursów (D1 PB; D3 PŁ; D4 PŁ; D5 PS).

D1 PB: „Zajęcia odbywają się w ramach szkolenia, zazwyczaj trwa około trzech miesięcy. W tym roku trwały od marca do końca maja”.

D3 PŁ: „Zajęcia odbywały się w formie kursu”.

D4 PŁ: „Zajęcia odbywają się w formie kursów. Finansowane są ze środków Unii Europejskiej w ramach projektu „Nowoczesne kształcenie zawodowe w Bielsku Podlaskim”.

D5 PS: „Zajęcia odbywają się w ramach szkoleń uczniów z kwalifikacji dodatkowych. Realizowaliśmy dwa projekty, czyli zajęcia odbywały się tak naprawdę przez cztery lata łącznie”.

D6 PS: „Zajęcia w ramach dodatkowych umiejętności umieszczone są w regularnym planie zajęć uczniów”.

Z wywiadów można również wywnioskować, że aktywności w ramach dodatkowych umiejętności cieszą się różnym zainteresowaniem. Część uczniów docenia możliwości nabywania kompetencji, które mogą później wykorzystać na rynku pracy, część traktuje je jako przykry obowiązek. Niektórzy uczniowie mają problem z myśleniem perspektywicznym.

D1 PB: „Szkolenia, które cieszą się największą popularnością dotyczą umiejętności praktycznych, czyli np. obsługa tokarki manualnej. Jest tak dlatego ponieważ uczniowie, którzy idą na te szkolenie, wracają z informacją zwrotną, że bardzo dużo wiedzy z niego wyciągają i jest to im później bardzo przydatne w pracy. My to szkolenie realizujemy w klasie trzeciej i uczniowie tak naprawdę za chwilę stają się absolwentami szkoły i te umiejętności są im bardzo przydatne w środowisku pracy”.

D3 PŁ: „Kursy zewnętrzne cieszą się największym powodzeniem, są czymś nowym i przygotowanym w ciekawej i przystępnej formie dla młodzieży. Mogę powiedzieć, że dużym zainteresowaniem cieszył się kurs cukiernika lub kurs barmański. Były

także zajęcia, które cieszyły się najmniejszym zainteresowaniem, ale nie pamiętam jakie to były zajęcia”.

D4 PŁ: „Wszystkie dodatkowe zajęcia cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem”.

D5 PS: „Druk 3D cieszył się największym powodzeniem, prowadzone były także zajęcia z obsługi biura, typowe dla ekonomisty czy innego takiego branżowca, to one najmniej cieszyły się zainteresowaniem”.

D6 PS: „Obserwacje dotyczące zainteresowania uczniów zajęciami dodatkowymi wykazały, że żadna z oferowanych aktywności nie cieszy się znaczną popularnością. Wszystkie zajęcia są obowiązkowe, co wpływa na brak motywacji uczniów do uczestnictwa. Większość uczniów nie wykazuje zainteresowania zajęciami, ponieważ czują się zmuszeni do uczestnictwa. Wśród uczniów tylko pojedyncze osoby chętnie biorą udział w zajęciach, ponieważ widzą w nich możliwość nabycia nowych umiejętności. Jedynie jedna osoba regularnie i z pełnym zaangażowaniem uczęszczała na wszystkie zajęcia dodatkowe. Istnieje również zjawisko polegające na tym, że uczniowie, wiedząc, że mają już zaliczony przedmiot i są pewni, że zdadzą, zaczynają rezygnować z uczestnictwa w zajęciach. Brak wewnętrznej motywacji oraz przymusowa forma uczestnictwa przyczyniają się do ogólnego niskiego zainteresowania zajęciami dodatkowymi”.

Największym zainteresowaniem uczniów cieszą się praktyczne kursy, takie jak obsługa tokarki manualnej (D1 PB) i druk 3D (D5 PS), ponieważ uczniowie widzą w nich realne korzyści zawodowe. Kursy zewnętrzne, jak kurs cukiernika czy barmański, również przyciągają młodzież swoją nowością i atrakcyjną formą (D3 PŁ). Niektóre szkoły odnotowują wysokie zainteresowanie wszystkimi dodatkowymi zajęciami (D4 PŁ). Jednakże, w innych przypadkach, zajęcia obowiązkowe cieszą się małym zainteresowaniem z powodu braku motywacji uczniów, którzy czują się zmuszeni do uczestnictwa (D6 PS).

Zgłębiając temat, należy podkreślić, iż zajęcia dodatkowe mają rację bytu wtedy, kiedy uczniowie widzą wymierne korzyści, ich zaangażowanie nie spada i mogą wykorzystać nowo nabyte umiejętności w praktyce zawodowej. Ważna jest również forma prowadzenia zajęć oraz realne oczekiwania ze strony prowadzących. Bywa również, że młodzież nie zawsze jest w stanie docenić zaangażowanie ekspertów.

D1 PB: „U nas zainteresowanie szkoleniami jest w 100%, ponieważ idzie cała klasa, także nie ma możliwości, żeby któryś uczeń na szkolenie w ramach dodatkowych umiejętności zawodowych nie poszedł. Do tej pory nie zdarzyło nam się, aby którykolwiek uczeń odmówił. Bardzo chętnie przychodzą na zajęcia. Należy podkreślić, iż zajęcia odbywają się weekendami, w czasie wolnym i pomimo tego uczniowie bardzo chętnie korzystają z tej możliwości. Do tej pory nie miałam negatywnych doświadczeń, żeby ktoś nie przyszedł, nie chciał”.

D3 PŁ: „Zajęcia młodzieży się podobały, przy tym mieli jakąś zabawę dodatkową, nie tylko naukę, to stale cieszy się to zainteresowaniem”.

D4 PŁ: „Cały czas jest wysokie zainteresowanie”.

D5 PS: „Jeśli chodzi o uczniów to nie było żadnego problemu z zaangażowaniem. Były to zajęcia z projektu, gdzie uczniowie mieli szereg profitów. Część osób biorących udział w projekcie miała możliwość zrealizowania kursu prawa jazdy

kategorii B czy nawet dostawać stypendium. Istnieje ciągle zainteresowanie tym tematem”.

D6 PS: „Początkowo oczekiwania wobec zajęć były wysokie. Zatrudniono specjalistów z branży, a zajęcia miały odbywać się na uczelni wyższej, co wydawało się obiecującą perspektywą. Początkowy entuzjazm uczniów wynikał z nadziei na zdobycie wartościowych umiejętności oraz praktycznego doświadczenia. Jednak z czasem okazało się, że mimo wysokiej jakości merytorycznej zajęć, problemy z ich realizacją znacząco wpłynęły na motywację uczniów. Oczekiwania nie zostały spełnione, co doprowadziło do spadku zainteresowania. Pomimo wysokiego poziomu nauczania, realizacja zajęć była problematyczna. Praktycy z branży spodziewali się, że uczniowie będą aktywnie uczestniczyć i realizować projekty, jednakże uczniowie wykazywali niewielkie zaangażowanie. Brak chęci uczniów do aktywnego udziału w projektach skutkowało stagnacją w poziomie zainteresowania i nabywania dodatkowych umiejętności”.

Szkolenia w ramach dodatkowych umiejętności zawodowych cieszą się dużym zainteresowaniem w różnych szkołach, choć przyczyny i stopień zaangażowania uczniów są zróżnicowane. Dyrektor z podregionu białostockiego (D1 PB) podkreśla, iż uczniowie są w pełni zaangażowani, z 100% frekwencją na szkoleniach, nawet w weekendy. Tego samego zdania jest dyrektor z podregionu łomżyńskiego (D4 PŁ). Kolejny z przedstawicieli kadry zarządzającej z podregionu łomżyńskiego (D3 PŁ) dodaje, że zajęcia są popularne dzięki połączeniu nauki z elementami zabawy. Dyrektor z podregionu suwalskiego (D5 PS) również odnotowuje wysokie zaangażowanie uczniów, szczególnie gdy zajęcia są częścią projektów oferujących dodatkowe korzyści, takie jak kurs prawa jazdy lub stypendia. Nieco odmiennego zdania jest dyrektor innej szkoły branżowej z podregionu suwalskiego (D6 PS). Uważa, że początkowy entuzjazm uczniów osłabł z powodu problemów z realizacją zajęć, co doprowadziło do spadku motywacji i zainteresowania. Pomimo różnic w realizacji, kluczowym czynnikiem utrzymania zaangażowania uczniów są atrakcyjne i dobrze zorganizowane programy szkoleniowe.

Reasumując, zajęcia **dodatkowe cieszą się dużym zainteresowaniem uczniów**, zwłaszcza gdy oferują **praktyczne korzyści** lub są **połączone z elementami zabawy**. **Gratyfikacja finansowa (stypendia)** oraz **elementy rozrywki** skutecznie przyciągają młode osoby do uczestnictwa tego typu aktywnościach. Niestety, nawet wysokiej jakości zajęcia mogą stracić na popularności, jeśli pojawiają się problemy z ich realizacją, co negatywnie wpływa na motywację uczniów. Zatem, dobre planowanie i organizacja zajęć, które spełniają oczekiwania uczniów, są kluczowe dla utrzymania ich zainteresowania i zaangażowania.

W drugiej części wywiadu poruszono kwestię **barier (KB)**. Wymieniono kilka hipotetycznych przeszkód i poproszono respondentów o ustosunkowanie się do zagadnienia.

D1 PB: „Nie było żadnych barier”.

D2 PB: „Brak funduszy”.

D3 PŁ: „Kwestia finansowa, żadnych innych barier nie mamy”.

D4 PŁ: „Nie ma barier”.

D5 PS: „Nie, nie było żadnych barier. Gdy już zakupiliśmy drukarki 3D i wymieniliśmy troszeczkę sprzętu to wszystko ładnie i sprawnie szło”.

D6 PS: „Brak motywacji i zaangażowania uczniów do nauki, przedmioty są poza podstawą programową, co przekłada się na brak motywacji”.

Należy podkreślić, iż **trzech z sześciu respondentów nie dostrzegło żadnych barier** (D1 PB; D4 PŁ; D5 PS). Nie jest to uzależnione od podregionu, bowiem te osoby pochodziły z różnych części województwa podlaskiego. Dwie osoby zwróciły uwagę na **brak funduszy** (D2 PB; D3 PŁ), a jedna odniosła się do **braku zaangażowania ze strony uczniów** (D6 PS). Przedstawiciele kadry zarządzającej, którzy zasygnalizowali problem, poproszono o **wskazanie działań zaradczych, mogących zniwelować bariery**.

D2 PB: „Nic nie robiliśmy”.

D3 PŁ: „Oczywiście, że podejmujemy działania. Na chwilę obecną mamy złożony wniosek na Branżowe Centrum Umiejętności chociażby z zakresu mleczarstwa”.

D6 PS: „Rezygnujemy z organizowania zajęć poza szkołą i zamierzamy realizować je wewnątrz, przez nauczycieli zatrudnionych w naszej placówce.

Nauczyciele posiadający doświadczenie pedagogiczne są lepiej przygotowani do motywowania uczniów i wydobywania ich wysiłku. Mamy nadzieję, że autorytet nauczycielski, poparty doświadczeniem w pracy z młodzieżą, przyniesie lepsze rezultaty w zakresie zaangażowania uczniów”.

Dyrektorzy aplikują o środki (D3 PŁ) lub **szukają rozwiązań, które zmotywują młodzież do działania** (D6 PS). Te różne podejścia pokazują, że szkoły starają się dostosować strategię do specyficznych wyzwań, z którymi się borykają, aby zwiększyć efektywność i zaangażowanie w zakresie dodatkowych zajęć zawodowych.

Trzecia część wywiadu dotyczyła **planowanych kierunków rozwoju oferty dodatkowych umiejętności (KR)**. Należy podkreślić, że podobnie jak we wcześniejszych kwestiach, dyrektorzy mieli odmienne zdania.

D1 PB: „Oczywiście, w tym roku będziemy rozszerzać ofertę o kierunek mechanika pojazdów samochodowych, czyli będziemy tworzyć taką klasę jednolitą, bo obecnie kształcimy mechanika w klasie wielozawodowej, a teraz będzie to w klasie jednolitej, gdzie przedmioty zawodowe będą w szkole i tutaj również będziemy wdrażać na pewno zajęcia w ramach dodatkowych umiejętności zawodowych, czyli na pewno kurs prawa jazdy, takie warsztaty, które będą przeprowadzać nam pracodawcy dotyczące obsługi i diagnozowania pojazdów samochodowych”.

D2 PB: „Nie będziemy. Uczniowie i tak mają po 8 godzin dziennie, a są to uczniowie dojeżdżający, więc uczestniczenie w normalnych zajęciach jest dla nich wyczerpujące”.

D3 PŁ: „Czekamy na rozdział, co Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego proponuje. Na chwilę obecną zostały złożone wnioski na staże natomiast na zajęcia dodatkowe nadal czekamy, nie ma ogłoszonego konkursu. Oczywiście jeżeli

będą ogłoszone konkursy, będziemy młodzieży proponować dodatkowe kursy, zajęcia”.

D4 PŁ: „Istotne jest dla nas utrzymanie dotychczasowej oferty, plus odbycie staży zawodowych w firmach budowlanych”.

D5 PS: „W tej chwili mam już kilku przeszkolonych nauczycieli z druku 3D, część z nich prowadzi takie koła zainteresowań, znaczy będzie prowadzić te zajęcia, bo na chwilę obecną w czerwcu nie ma zainteresowania, ale od września planowane są takie zajęcia. Myślę, że będziemy rozszerzać swoją ofertę, staramy się wychodzić naprzeciw potrzebom uczniów”.

D6 PS: „Obecnie nie planujemy rozszerzania naszej oferty dodatkowych umiejętności ze względu na brak zainteresowania ze strony uczniów. Uczniowie nie wykazują wystarczającej motywacji ani zainteresowania rozwijaniem umiejętności zawodowych w stopniu, który byśmy chcieli widzieć.

Rozszerzenie oferty będzie rozważane tylko wtedy, gdy uczniowie wykażą realne zainteresowanie. Potrzebne jest przeprowadzenie ankiet i wywiadów z uczniami, aby zrozumieć, jakie umiejętności i formy zajęć byłyby dla nich najbardziej atrakcyjne”.

Szkoły różnie podchodzą do kwestii rozszerzania oferty dodatkowych umiejętności zawodowych. Dyrektor szkoły branżowej z podregionu białostockiego (D1 PB) planuje utworzyć jednolitą klasę dla mechaników pojazdów samochodowych, wprowadzając kursy prawa jazdy oraz warsztaty prowadzone przez pracodawców. W przeciwieństwie do tego, inny przedstawiciel kadry zarządzającej z tego samego podregionu (D2 PB) nie planuje dodatkowych zajęć z powodu zmęczenia uczniów, którzy mają już 8 godzin lekcji dziennie i są dojeżdżający. Dyrektor z podregionu łomżyńskiego (D3 PŁ) oczekuje na decyzję Urzędu Marszałkowskiego w sprawie finansowania i zamierza proponować dodatkowe kursy, gdy tylko zostaną ogłoszone konkursy. Z kolei kolejny respondent z podregionu łomżyńskiego (D4 PŁ) koncentruje się na utrzymaniu dotychczasowej oferty i organizacji staży zawodowych w przedsiębiorstwach budowlanych. Przedstawiciel kadry zarządzającej z placówki z podregionu suwalskiego (D5 PS) podkreśla, że zatrudnia przeszkolonych nauczycieli z druku 3D, planuje od września prowadzić zajęcia w ramach kół zainteresowań i stara się rozszerzać ofertę, dostosowując ją do potrzeb uczniów, natomiast dyrektor z innej szkoły branżowej z podregionu suwalskiego (D6 PS) nie zamierza rozszerzać oferty z powodu braku zainteresowania uczniów, ale rozważy to, gdy uczniowie wykażą realne zainteresowanie. Ma w planach przeprowadzenie ankiet i wywiadów.

Niektórzy respondenci podkreślali, że ważne jest myślenie perspektywiczne oraz skuteczne reagowanie na potrzeby rynku pracy, dlatego też zapytano ich jak powinno wyglądać tworzenie oferty dodatkowych umiejętności (np. czy katalog zaproponowany przez Ministerstwo powinien ewaluować, czy należy go stworzyć na większym poziomie ogólności).

D1 PB: „Na pewno taki katalog jest ważny, że mamy gdzieś tam te ramy i widzimy jakie możemy stworzyć zajęcia na przykład dla mechaników, w ramach jakich kategorii. Przede wszystkim uważam, że my dyrektorzy szkół powinniśmy

konsultować i tworzyć programy takich zajęć z pracodawcami, u których odbywa się takie kształcenie zawodowe. Musimy wiedzieć, co tym pracodawcom jest na ten moment potrzebne, jakie dodatkowe umiejętności uczniowie powinni w szkole nabywać i we współpracy z nimi ustalić zakres takiego dodatkowego szkolenia, gdzie uczniowie nabędą dodatkowe umiejętności. Na pewno tutaj głos pracodawcy, dla mnie, będzie kluczowy, ponieważ my kształcimy uczniów na podlaski rynek pracy i na potrzeby podlaskich przedsiębiorców”.

D2 PB: „Nie zapoznawałem się z tym katalogiem”.

D4 PŁ: „Pozostawić w obecnej formie”.

D5 PS: „Myślę, że powinien ewaluować, bo tutaj trzeba cały czas się otwierać na potrzeby uczniów. Ci uczniowie z roku na rok przychodzą troszkę inni, bo to są różne roczniki i te zajęcia trzeba do nich dostosowywać, i oczywiście cały czas szkolić kadry. Tutaj jest najważniejsza kwestia, żeby kadra potrafiła poprowadzić te zajęcia i ich zainteresować”.

D6 PS: „Tworzenie oferty dodatkowych umiejętności powinno być procesem elastycznym i dostosowanym do specyficznych potrzeb każdej szkoły. Nasze doświadczenia pokazują, że korzystanie z katalogu zaproponowanego przez Ministerstwo jest problematyczne ze względu na wysokie koszty walidacji i certyfikacji, które mogą wynosić około 2000 złotych. W związku z tym opracowujemy własne programy na podstawie ogólnych rozporządzeń, co pozwala na większą elastyczność i lepsze dopasowanie do potrzeb naszych uczniów. Każda szkoła powinna mieć możliwość dostosowania programów do swoich specyficznych warunków i potrzeb uczniów. Jednakże, brak wystarczających funduszy stanowi poważne wyzwanie”.

Podejścia do katalogu dodatkowych umiejętności zawodowych są zróżnicowane.

Wiele zależy od specyficznych potrzeb szkół, dostępnych funduszy

i współpracy z pracodawcami. Dyrektor z podregionu białostockiego (D1 PB) podkreśla znaczenie katalogu jako ram dla tworzenia programów zajęć i kładzie nacisk na konieczność konsultacji z pracodawcami, aby dostosować programy do aktualnych potrzeb rynku pracy. Głos pracodawców jest kluczowy, ponieważ to oni najlepiej wiedzą, jakie umiejętności są potrzebne. Kolejny dyrektor z podregionu białostockiego (D2 PB) przyznaje, że nie zapoznał się z katalogiem, co sugeruje brak zainteresowania lub świadomości na ten temat. Nieco odmienne zdanie ma dyrektor z podregionu łomżyńskiego (D4 PŁ), bowiem uważa, że katalog powinien pozostać w obecnej formie, nie wnosząc żadnych sugestii na temat jego modyfikacji. Z kolei przedstawiciel kadry zarządzającej z podregionu suwalskiego (D5 PS) proponuje, aby katalog ewaluował, dostosowując się do zmieniających się potrzeb uczniów i kładzie nacisk na ciągłe szkolenie kadry nauczycielskiej, aby zajęcia były atrakcyjne i skuteczne. Kolejny dyrektor szkoły branżowej z podregionu suwalskiego (D6 PS) wskazuje na potrzebę elastyczności w tworzeniu ofert dodatkowych umiejętności, dostosowanych do specyficznych potrzeb każdej szkoły. Zauważa, że korzystanie z katalogu Ministerstwa jest problematyczne z powodu wysokich kosztów walidacji i certyfikacji, dlatego opracowują własne programy oparte na ogólnych

rozporządzeniach, co pozwala na lepsze dopasowanie do potrzeb uczniów. Brak funduszy stanowi jednak istotne wyzwanie.

Ostatnia poruszona kwestia dotyczyła **korespondowania dodatkowych umiejętności z potrzebami podlaskiego rynku pracy**. Respondenci różnią się w podejściu do kwestii dodatkowych umiejętności zawodowych i ich znaczenia na rynku pracy.

D1 PB: „One muszą odpowiadać na potrzeby rynku. Jeżeli miałabym szkolić uczniów w ramach dodatkowych umiejętności, które nie przekładają się później na potrzeby rynku pracy, to nie robiłbym tego, ponieważ uważam to za bezcelowe. Jestem przekonany, że umiejętności muszą stanowić odpowiedź na potrzeby rynku pracy i to musi ewaluować, być bardzo dynamicznie i w konsultacji z pracodawcami, jeżeli oczywiście to kształcenie odbywa się to u pracodawców, a w naszym przypadku się odbywa, bo my prowadzimy dualny system kształcenia”.

D2 PB: „Przykładowo mamy zawód technika informatyka, gdyby sobie dorobił w trakcie programistę, to byłoby super. Jednakże ja nie widzę u nas takiej możliwości, przy naszych warunkach, przy naszej młodzieży i aktualnym obciążeniu zajęć, chyba że byłoby to w formie zaocznej, ale nie sądzę, żeby ktoś tutaj przyjechał w sobotę lub w niedzielę”.

D3 PŁ: „Nasi pracodawcy nie do końca dorośli do tego, aby współpracować ze szkołami. Chcieliby dostać pracownika wykwalifikowanego nie wnikając za bardzo w proces kształcenia. My staramy się domyślać czego oni oczekują, bo oni nie są zainteresowani, żeby nam z tym pomóc. Trzeba jakoś odgórnie wpłynąć na postrzeganie szkolnictwa przez pracodawcę, być może powinno to być bardziej rozgłoszone, bo wiem, że mają z tego benefity. Być może nie jest to dla nich atrakcyjne i nie mają czasu zajmować się szkolnictwem. U nas pracodawcy nie mają problemu ze znalezieniem pracownika”.

D4 PŁ: „Dodaje dodatkowe kwalifikacje i zwiększa wartość absolwenta na rynku pracy”.

D5 PS: „Najważniejsza kwestia to jest zachęcenie i zmotywowanie ucznia, by chciał uczestniczyć w takich zajęciach. Zajęcia muszą być ciekawe i uczniowie muszą wiedzieć, że realnie się czegoś nauczą. Myślę, że realizowane przez nas dodatkowe umiejętności przydadzą im się w przyszłości”.

D6 PS: „Nie ma przełożenia, dodatkowe umiejętności nie mają racji bytu”.

Przedstawiciel kadry zarządzającej z podregionu łomżyńskiego (D4 PŁ) stwierdza, że dodatkowe kwalifikacje zwiększają wartość absolwentów na rynku pracy, co jest istotnym argumentem za ich wprowadzeniem. Dyrektor z podregionu białostockiego (D1 PB) podkreśla, że umiejętności muszą odpowiadać na potrzeby rynku pracy i powinny być dynamicznie rozwijane we współpracy z pracodawcami, szczególnie w systemie dualnym, gdzie kształcenie odbywa się u pracodawców. Kolejny dyrektor z podregionu białostockiego (D2 PB) widzi potencjał w zdobywaniu dodatkowych umiejętności, takich jak programowanie przez techników informatyków, ale wskazuje na ograniczenia związane z warunkami, obciążeniem zajęć i brakiem chęci uczniów do uczestnictwa w zajęciach zaocznych. Dyrektor z podregionu łomżyńskiego (D3 PŁ) zauważa, że pracodawcy często nie są zainteresowani

współpracą ze szkołami w procesie kształcenia, oczekując gotowych pracowników. Istnieje potrzeba zmiany postrzegania szkolnictwa przez pracodawców i zwiększenia świadomości korzyści płynących ze współpracy. Przedstawiciel kadry zarządzającej z podregionu suwalskiego (D5 PS) zwraca uwagę na konieczność motywowania uczniów do uczestnictwa w zajęciach poprzez ich atrakcyjność i realne korzyści edukacyjne, które będą przydatne w przyszłości. Największym zaskoczeniem była wypowiedź kolejnego dyrektora z podregionu suwalskiego (D6 PS). Twierdzi on, że dodatkowe umiejętności nie przekładają się na realne korzyści i nie są warte realizacji.

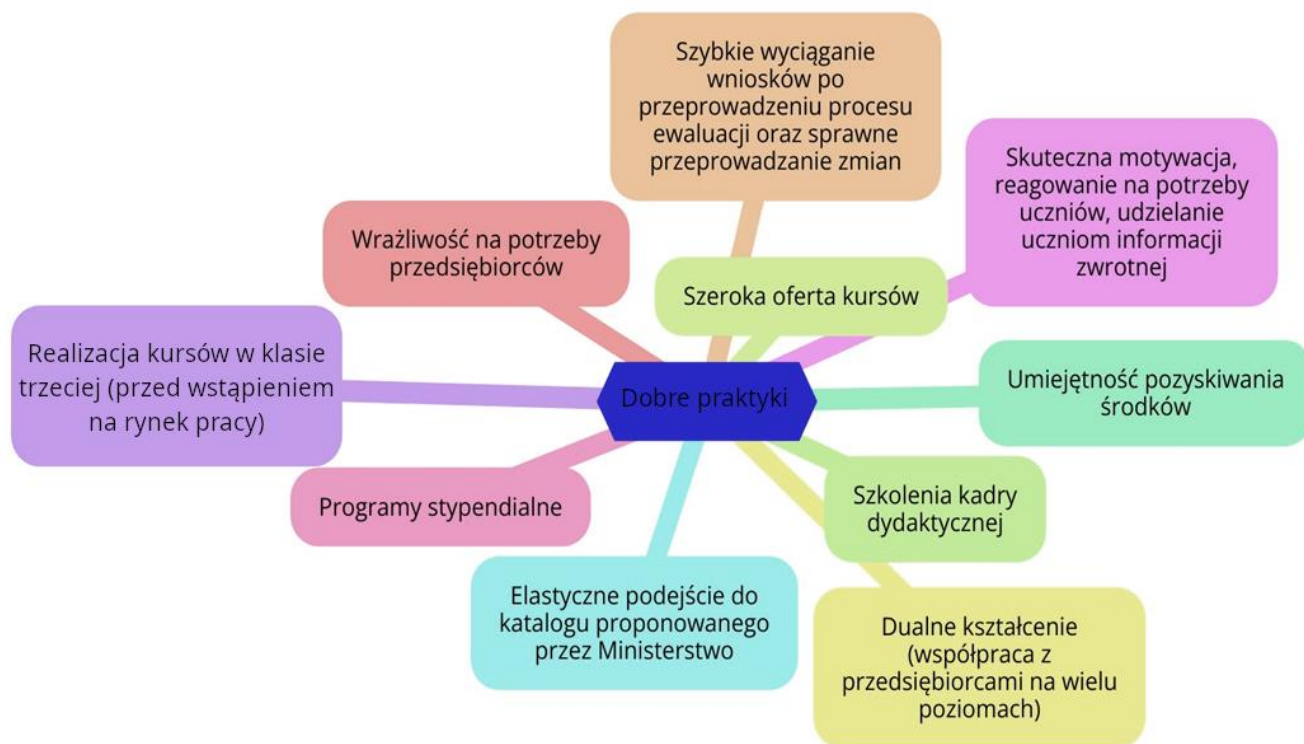
Podsumowując, **podejścia do dodatkowych umiejętności zawodowych są zróżnicowane. Ważne jest dostosowanie ich do potrzeb rynku pracy, motywowanie uczniów oraz skuteczna współpraca z pracodawcami, chociaż nie wszystkie szkoły widzą w tym sens lub możliwości.**

Na bazie wywiadów z dyrektorami szkół branżowych z województwa podlaskiego można wyodrębnić **dobre praktyki** w zakresie nabywania dodatkowych umiejętności przez uczniów:

1. Dualne kształcenie (współpraca z przedsiębiorcami na wielu poziomach);
2. Szeroka oferta kursów;
3. Realizacja kursów w klasie trzeciej (przed wstąpieniem na rynek pracy);
4. Skuteczna motywacja, reagowanie na potrzeby uczniów, udzielanie uczniom informacji zwrotnej;
5. Programy stypendialne;
6. Wrażliwość na potrzeby przedsiębiorców;
7. Szybkie wyciąganie wniosków po przeprowadzeniu procesu ewaluacji oraz sprawne przeprowadzanie zmian;
8. Szkolenia kadry dydaktycznej;
9. Umiejętność pozyskiwania środków;
10. Elastyczne podejście do katalogu proponowanego przez Ministerstwo.

Na rysunku 3 przedstawiono **katalog dobrych praktyk** związanych z realizacją zajęć umożliwiających zdobycie uczniom szkół branżowych z województwa podlaskiego dodatkowych umiejętności.

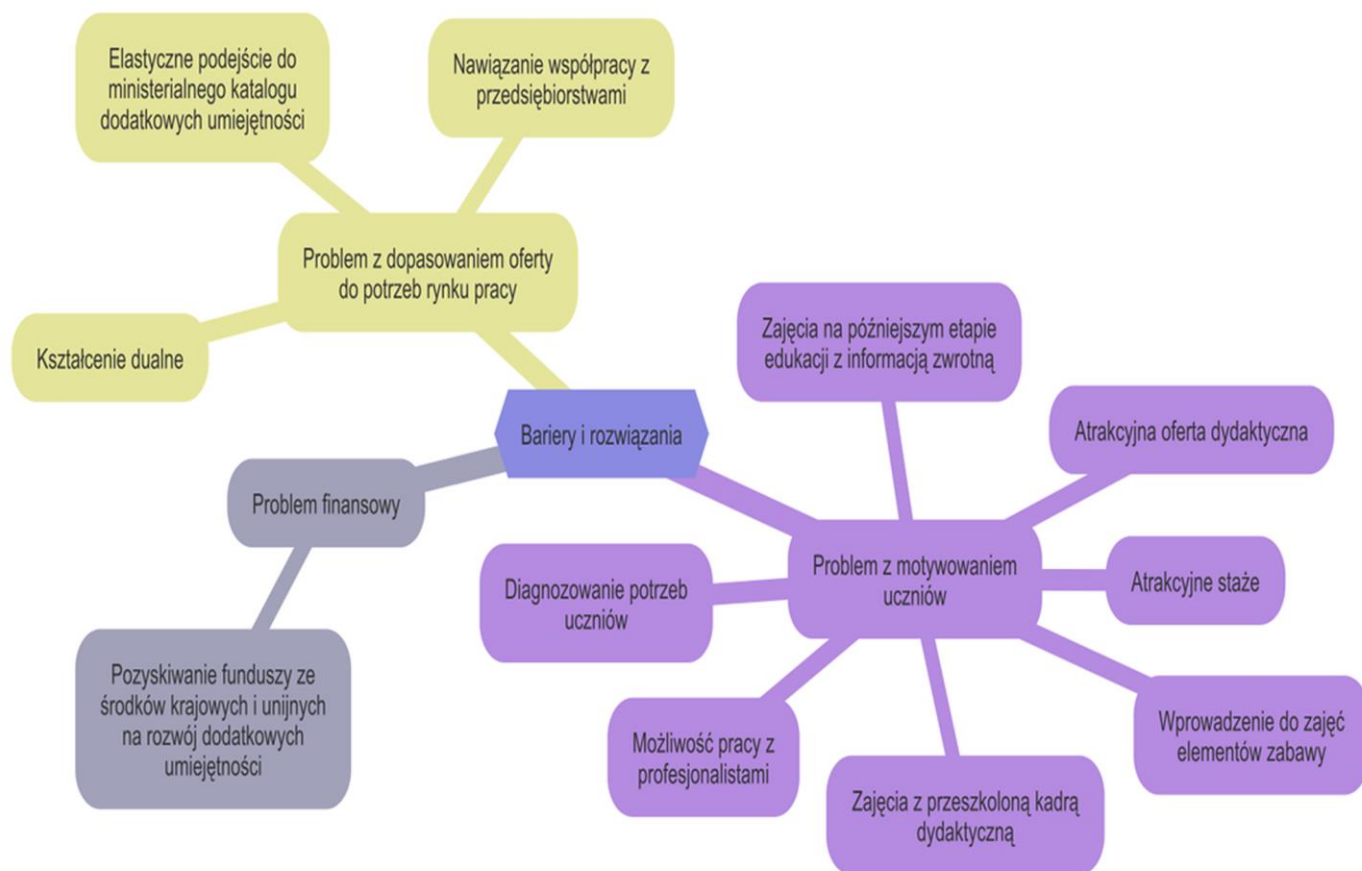
Rysunek 3. Dobre praktyki w zakresie możliwości nabywania dodatkowych umiejętności w szkołach branżowych w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów pogłębionych z dyrektorami szkół branżowych z trzech podregionów województwa podlaskiego.

Wyżej wymienione dobre praktyki pomagają w przełamywaniu barier, które pojawiają się na drodze osób zarządzających szkołami branżowymi. Do **barier**, które utrudniają realizację oferty dodatkowych umiejętności można zaliczyć problemy finansowe, problemy z dopasowaniem programu edukacyjnego do potrzeb rynku pracy oraz kwestie motywacyjne. Na rysunku 4 przedstawiono przykładowe bariery, które napotykają dyrektorzy szkół branżowych w województwie podlaskim oraz sposoby radzenia sobie z nimi.

Rysunek 4. Przykładowe bariery w zakresie możliwości realizowania oferty dodatkowych umiejętności oraz sposoby ich niwelowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów pogłębionych z dyrektorami szkół branżowych z trzech podregionów województwa podlaskiego.

Jedną z podstawowych barier jest **problem finansowy**. Do sposobów zaradczych zaliczyć można **pozyskiwanie funduszy ze środków krajowych i unijnych** na rozwój dodatkowych umiejętności. Wsparcie finansowe z budżetu państwa oraz funduszy europejskich jest kluczowe dla rozwoju programów edukacyjnych. Inwestowanie w rozwój umiejętności przyczynia się do lepszego przygotowania młodzieży do wymagań rynku pracy.

Kolejny problem dotyczy dopasowania oferty do rynku pracy. Ważna jest zatem **współpraca z przedsiębiorstwami**. Nawiązanie partnerstw z lokalnymi firmami umożliwia lepsze zrozumienie potrzeb rynku pracy i dostosowanie programów edukacyjnych do aktualnych wymagań. Rozwiązaniem może być również kształcenie **dualne**. System, w którym uczniowie zdobywają wiedzę teoretyczną w szkole, a praktyczną w firmach, umożliwia lepsze przygotowanie do pracy w rzeczywistych warunkach. Wyjściem z trudnej sytuacji jest również **elastyczne podejście do ministerialnego katalogu dodatkowych umiejętności**. Adaptacja programu

nauczania do zmieniających się potrzeb rynku pracy jest istotna z perspektywy rozwoju województwa podlaskiego.

Z rozmów z dyrektorami wynikało, że poważnym utrudnieniem jest **problem z motywowaniem uczniów**. Jednym z rozwiązań motywacyjnych są **atrakcyjne staże**. Oferowanie uczniom możliwości odbywania staży w renomowanych firmach zwiększa ich zaangażowanie i motywację do nauki. Niektórzy zwracają również uwagę na **naukę poprzez zabawę**. Wprowadzenie **elementów grywalizacji** do zajęć edukacyjnych pomaga utrzymać zainteresowanie uczniów i ułatwia przyswajanie wiedzy. Istotne jest wprowadzanie dodatkowych umiejętności w trakcie ostatniego roku edukacji. **Zajęcia na późniejszym etapie z informacją zwrotną** mogą stanowić pomost pomiędzy życiem szkolnym a zawodowym. Regularne przekazywanie uczniom konstruktywnej informacji zwrotnej motywuje ich do ciągłego doskonalenia się. Istotna jest również **współpraca z profesjonalistami**. Możliwość pracy z doświadczonymi specjalistami z różnych branż inspiruje uczniów i pokazuje im realne zastosowanie zdobywanej wiedzy. Jeśli zajęcia odbywają się w placówce edukacyjnej ogromne znaczenie ma **przeszkolona kadra dydaktyczna**.

Inwestowanie w rozwój zawodowy nauczycieli zapewnia, że są oni dobrze przygotowani do pracy z uczniami i stosowania nowoczesnych metod nauczania.

Diagnozowanie potrzeb uczniów również pomaga w ich późniejszym motywowaniu. Regularne badanie i analiza potrzeb uczniów pozwala dostosować program nauczania do ich oczekiwań i zainteresowań. **Tworzenie programów nauczania, które są interesujące i odpowiadają na potrzeby rynku, przyczynia się do większego zaangażowania uczniów**.

Wprowadzając powyższe rozwiązania, można skutecznie radzić sobie z barierami w edukacji, co prowadzi do lepszego przygotowania młodzieży do wejścia na rynek pracy i ich dalszego rozwoju zawodowego.

Należy podkreślić, iż możliwości zdobywania dodatkowych umiejętności w szkołach branżowych województwa podlaskiego różnią się w zależności od specyfiki każdej placówki, dostępnych funduszy, motywacji uczniów oraz współpracy z pracodawcami. Kluczowe jest dostosowanie oferty do potrzeb podlaskiego rynku pracy, motywowanie uczniów oraz elastyczność w tworzeniu programów zajęć. Skuteczne nabywanie dodatkowych umiejętności zawodowych wymaga zarówno odpowiednich zasobów finansowych, jak i zaangażowania wszystkich stron zaangażowanych w proces kształcenia.

3.2. Możliwości nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych w szkołach branżowych – perspektywa uczniów

Równoległe z wywiadami pogłębionymi (IDI) przeprowadzono zogniskowane wywiady grupowe (badania fokusowe FGI – Focus Group Interview). Celem badania była **ocena oferty edukacyjnej szkół branżowych w województwie podlaskim w zakresie możliwości nabywania dodatkowych umiejętności**.

Dyskusja została zainicjowana w trzech grupach fokusowych, które reprezentowali uczniowie szkół branżowych z trzech podregionów województwa podlaskiego. Wywiady zostały przeprowadzone w okresie od maja do czerwca 2024 roku w Białymstoku, Łomży i Suwałkach. Trwały około 2. godzin. Każda z grup liczyła 8-13 uczniów (grupa fokusowa z podregionu białostockiego: U1 PB, U2 PB, U3 PB, U4 PB, U5 PB, U6 PB, U7 PB, U8 PB, U9 PB, U10 PB, U11 PB, U12 PB, U13 PB; grupa fokusowa z podregionu łomżyńskiego: U1 PŁ, U2 PŁ, U3 PŁ, U4 PŁ, U5 PŁ, U6 PŁ, U7 PŁ, U8 PŁ; grupa fokusowa z podregionu suwalskiego: U1 PS, U2 PS, U3 PS, U4 PS, U5 PS, U6 PS, U7 PS, U8 PS, U9 PS, U10 PS, U11 PS, U12 PS; U13 PS). Uczniowie reprezentowali szkoły branżowe o różnych profilach. Badaczom zależało na uzyskaniu szerokiego spektrum odnoszącego się do możliwości nabywania umiejętności zawodowych w ich placówkach dydaktycznych. Wywiady były rejestrowane. Zadawane pytania skategoryzowano w następujący sposób:

Część I: Rozumienie pojęcia dodatkowych umiejętności (KR_ kategoria rozumienie)

1. Co rozumiecie przez możliwość zdobycia dodatkowych umiejętności?

Część II: Doświadczenie w zakresie nabywania dodatkowych umiejętności (KD_ kategoria doświadczenia)

2. Czy w swojej szkole macie możliwość zdobycia dodatkowych umiejętności?
3. Na jakie zajęcia uczęszczacie?
4. Czy na dodatkowe zajęcia (specjalizacyjne) trzeba się zapisywać, czy są one obowiązkowe dla wszystkich?

Część III: Ocena stopnia zadowolenia ze sposobu prowadzenia zajęć w zakresie nabywania dodatkowych umiejętności oraz ocena przydatności tego typu inicjatyw (KO_ kategoria ocena)

5. Czy treści omawiane na tego typu zajęciach mogą przydać się w pracy?
6. W jakim stopniu jesteście zadowoleni/zadowolone ze sposobu prowadzenia tych zajęć?

Część IV: Preferencje w zakresie możliwości nabywania dodatkowych umiejętności (KP_ kategoria preferencje)

7. Czego chcielibyście/chciałybyście się nauczyć?
8. Jakie dodatkowe uprawnienia chcielibyście/chciałybyście zdobyć?
9. Jakbyście mogli/ mogły wprowadzić dodatkowe przedmioty, to czego by dotyczyły?
10. Jak powinno wyglądać nauczanie dodatkowych przedmiotów?

W odniesieniu do pierwszej kategorii **rozumienie pojęcia dodatkowych umiejętności (KR)** uczniowie z poszczególnych placówek edukacyjnych mają podobne zadanie.

U1 PB: „To oferowane przez miasto/szkołę zajęcia/szkolenia”.
--

U2 PB: „Możliwość zdobycia dodatkowych umiejętności rozumiem jako szansę na nabycie nowych zdolności oraz wiedzy z danego zakresu, która może być później potrzebna w życiu zawodowym”.

U3 PB: „To opanowanie wiedzy wykraczającej poza podstawę programową, skupiającą się wokół wybranej specjalizacji”.

U4 PB: „To umiejętności, które mogą przydać się w późniejszej pracy, w normalnym życiu”.

U1 PŁ: „To dodatkowe kursy, szkolenia, przedmioty, które oferuje szkoła, po to abyśmy mieli dodatkowe uprawnienia”.

U2 PŁ: „To też są staże w firmach, praktyki”.

U1 PS: „To praktyki w firmie, w której nas naprawdę czegoś nauczą, a nie że idziemy tylko pozamiatać. W teorii możemy wiedzieć dużo, a w praktyce jak przychodzi co do czego, to nie umiemy nic. Bo to jest ważne jednak, żeby też praktycznie coś umieć. Po to są te dodatkowe umiejętności”.

U2 PS: „To kursy, szkolenia, praktyki”.

U3 PS: „Dodatkowe umiejętności mają dać nam coś więcej niż tylko normalna nauka w szkole”.

U4 PS: „Certyfikaty jakies dodatkowe, które potem dają nam lepsze możliwości w znalezieniu pracy”.

Uczniowie z różnych szkół branżowych z województwa podlaskiego widzą dodatkowe umiejętności jako **kluczowy element przygotowania do życia zawodowego**. Podkreślają znaczenie **praktycznych kursów, szkoleń** oraz **staży**, które umożliwiają **zdobycie wiedzy i doświadczenia wykraczającego poza standardowy program nauczania**. Uważają, że takie zajęcia nie tylko poszerzają ich kompetencje, ale także zwiększają ich szanse na rynku pracy. Dla wielu z nich praktyczna wiedza zdobyta podczas staży i kursów jest równie ważna, jeśli nie ważniejsza, niż teoria uczona w szkole.

W odniesieniu do drugiej **kategorii doświadczenia** w zakresie realizacji dodatkowych umiejętności (**KD**) uczniowie z poszczególnych placówek edukacyjnych mają zróżnicowane opinie.

U1 PB: „My mamy dodatkowe godziny o charakterze zawodowym, ale to wszystko w szkole. Nie mamy zajęć w firmie. Są one dostępne dla wszystkich”.

U2 PB: „Mam kurs diagnosty samochodowego i lakiernictwa, mam też prawo jazdy typu B”.

U3 PB: „Ja też, robiłem kurs diagnosty samochodowego”.

U4 PB: „U nas były kursy baristy i barmana”.

U5 PB: „Ja skończyłam kurs „Nowoczesność w kuchni”. Fajne było stylizowanie potraw i kuchnia molekularna”.

U6 PB: „My mieliśmy szkolenie uprawniające do pracy z urządzeniami i instalacjami na niskie napięcia – SEP do 1kV”.

U7 PB: „Też ukończyłem szkolenie uprawniające do pracy z urządzeniami i instalacjami na niskie napięcia – SEP do 1kV”.

U8 PB: „Zrobiłam kurs barmana”.

U9 PB: „Ja obsługiwałem w firmie tokarkę manualną i to było super”.

U10 PB: „Byłam 2 tygodnie na praktykach z programu Erasmus. Byliśmy w Hiszpanii”, ale oprócz tego nic ciekawego się nie działo. W sumie było coś z przedsiębiorczości i angielskiego, ale nuda”.

U11 PB: „Zrobiłem kurs barbera”.

U12 PB: „W swojej szkole mam możliwość zdobycia dodatkowych umiejętności jedynie przez udział w konkursach pozaszkolnych, do których przygotowują mnie nauczyciele”.

U13 PB: „W ramach mojego profilu chodzę na zajęcia z tworzenia aplikacji mobilnych, webowych oraz desktopowych”.

U1 PŁ: „Byłem na fajnych płatnych praktykach, dużo się nauczyłem. Szkoda, że tylko raz”.

U2 PŁ: „Tak, te praktyki były bardzo fajne, szkoda, że tego nikt nie powtarza. Szkoda też, że nie ma czegoś z logistyki”.

U3 PŁ: „Robiłem kurs operatora wózków widłowych”.

U4 PŁ: „Mieliliśmy zajęcia z administrowania sieci i kreatywności”.

U5 PŁ: „Mieliliśmy coś z angielskiego, ale i tak nic nowego się nie nauczyłem”.

U6 PŁ: „Ja miałam zajęcia z rachunkowości. Może potem dalej będę się uczyć w tym kierunku”.

U7 PŁ: „Były zajęcia wyrównawcze i z doradcą zawodowym, ale nikt nie słuchał”.

U8 PŁ: „To doradztwo to nuda, szkoda, że nie ma czegoś bardziej dostosowanego do naszego życia”.

U1 PS: „Mieliliśmy szkolenie na kucharza, do Warszawy jechaliśmy i odbywaliśmy w restauracji takie szkolenie”.

U2 PS: „Też mamy kursy takie na baristę albo barmana. I też ostatnio był taki Erasmus i właśnie z tego projektu do Grecji uczniowie latali na szkolenie. Tam był taki Pan, który uczył i oni w restauracji obsługiwali kuchnię i salę”.

U3 PS: „Odbyłem kurs operatora maszyn CNC, mam kurs z druku 3D, byłem też na praktykach w firmie. Kurs operatora maszyn trwał 3 godziny tygodniowo przez cały rok. Też była u nas możliwość uczestniczenia w wakacyjnych praktykach w firmie Samasz koło Białegostoku. To było dodatkowo i każdy mógł się zapisać. To chyba nawet płatne praktyki i wyłącznie dla nas”.

U4 PS: „Też odbyłem kurs operatora maszyn CNC i druku 3D”.

U5 PS: „Oprócz tego kursu maszyn CNC, który my robiliśmy, to jeszcze operator drona chyba jest. Tam wiem, że z innych klas uczniowie coś tam robili”.

U6 PS: „Ja zrobiłem kurs pilota drona”.

U7 PS: „Jak do pierwszej klasy przyszliśmy, to było coś takiego jak „Szanse na starcie”. To były dodatkowe zajęcia, na przykład nawet z matematyki, czy z czegoś tam. Po ukończeniu zajęć mogliśmy wyjechać na praktyki. Ja byłem na jednych”.

U8 PS: „Robiliśmy certyfikat firmy Haas. To certyfikat, że umiemy obsługiwać ich maszyny. Dopiero gdzieś na koniec roku szkolnego je dostaniemy. Oprócz tego mieliśmy jeszcze spawanie”.

U9 PS: „Będę miał ten certyfikat Haas. Spawanie też mi się przyda”.

U10 PS: „Mam kurs z tworzenia aplikacji internetowych”.

U11 PS: „U nas żadnych zajęć chyba nie było, może coś w szkole, ale nudne. Nikt nam nic ciekawego nie proponował”.

U12 PS: „U nas było dużo kursów w tym roku. Mieliliśmy parę kursów takich dla wybranych osób. Niektóre były do całej klasy. Były one organizowane przez firmy produkujące jakieś części. Te kursy średnie były, ale niektóre się przydadają, bo

certyfikaty dostaliśmy. Mam certyfikaty z tarcz hamulcowych, z amortyzatorów, zawieszenia”.

U13 PS: „Uprawnienia, kurs na SEP mieliśmy. Po prostu to od nas zależało i moglibyśmy sami się zapisać, bez ingerencji szkoły”.

Podsumowując wypowiedzi uczniów, wyłania się obraz zróżnicowanego doświadczenia edukacyjnego w różnych szkołach. **Uczniowie uczestniczyli w kursach zawodowych i praktykach, które obejmowały zarówno tradycyjne, jak i nowoczesne dziedziny.** Wśród nich były kursy związane z branżą motoryzacyjną, takie jak diagnostyka samochodowa i lakiernictwo, oraz inne specjalistyczne szkolenia, takie jak obsługa urządzeń na niskie napięcia SEP czy kursy baristy i barmana.

Niektórzy uczniowie mieli okazję zdobywać doświadczenie za granicą dzięki programowi Erasmus, a także lokalnie w renomowanych miejscach, jak restauracje w dużych miastach. Interesujące są także nowoczesne technologie, takie jak obsługa drukarek 3D, kursy operatora drona oraz maszyn CNC, co pokazuje zainteresowanie szkół technologiami przyszłości.

Mimo wielu pozytywnych doświadczeń, niektórzy uczniowie wyrazili żal z powodu braku powtarzania praktyk czy zajęć dostosowanych bardziej do ich zainteresowań. Zauważalna jest również pewna krytyka dotycząca doradztwa zawodowego, które niektórzy uczniowie uznali za nudne i nieprzystające do ich potrzeb. Dodatkowo uczniowie z podregionu suwalskiego zasygnalizowali problem związany z kryteriami wyboru osób do odbycia dodatkowych praktyk.

U10 PS: „To dziwne, że na dodatkowe praktyki wyznaczają tylko tych najlepszych, którzy już coś umieją. Pomijane są osoby słabsze i one przez to wiele tracą. Najgorsze jest to, że w szkole brane są pod uwagę wszystkie przedmioty, zarówno te praktyczne, jak i matematyka, polski. Są osoby, które matematyki i polskiego nie ogarniają, a praktyczne rzeczy mają w małym paluszku, i przez ogólne przedmioty nie łapią się na praktyki”.

U1 PS: „U nas na przykład bardzo patrzą na frekwencję, i jeżeli ktoś ma słabszą i w miarę te oceny, to i tak na praktyki nie pojedzie. Może mieć same szóstki, ale złą frekwencję, to przez nieobecności udział w praktykach jest niemożliwy”.

U12 PS: „Moim zdaniem, trzeba przeprowadzić wywiad z nauczycielem od przedmiotów zawodowych. On wie, które osoby są dobre z przedmiotów zawodowych i mogłyby z takich praktyk skorzystać. Frekwencja i oceny z wszystkich przedmiotów nie powinny być brane pod uwagę”.

Respondenci wyrażają niezadowolenie z kryteriów przydzielania dodatkowych praktyk, które obecnie opierają się na ocenach ze wszystkich przedmiotów oraz frekwencji. Postulują bardziej sprawiedliwe podejście, które uwzględni kompetencje praktyczne oraz rekomendacje nauczycieli przedmiotów zawodowych.

Generalnie uczniowie szkół branżowych z województwa podlaskiego **mają dostęp do szerokiego spektrum kursów i praktyk, które wyposażają ich w różnorodne umiejętności i wiedzę, ale istnieją obszary wymagające**

większej uwagi ze strony szkół w celu lepszego dostosowania oferty edukacyjnej do oczekiwań i potrzeb uczniów.

Różnice zdań zostały uwypuklone w ocenach uczniów (**KO_ kategoria ocena**):

U1 PB: „Nie jestem zadowolony. Chciałbym mieć zajęcia w firmie. Uważam, że dzięki praktycznym zajęciom dużo więcej bym zyskał”.

U2 PB: „Oceniam zajęcia na 5”.

U3 PB: „Ja na takie 4+, ale sporo się nauczyłem”.

U4 PB: „Zajęcia bardzo fajne”.

U5 PB: „Umiem zdecydowanie więcej po tych zajęciach, ale było trochę stresu”.

U6 PB: „Kurs był ciekawy”.

U7 PB: „Dużo więcej umiem”.

U8 PB: „Zajęcia były bardzo fajne”.

U9 PB: „Zajęcia naprawdę super”.

U10 PB: „Zajęcia to takie 2+”.

U11 PB: „Już coś umiem, ale jeszcze dużo muszę ćwiczyć”.

U12 PB: „Nauczyciele się starają, ale mimo wszystko oferta mogłaby być lepsza”.

U13 PB: „Zajęcia oceniam na 4”.

U1 PŁ: „Praktyki oceniam na 5”.

U2 PŁ: „Praktyki były bardzo przydatne”.

U3 PŁ: „Na kursie dużo się nauczyłem”.

U4 PŁ: „Dałbym takie 3”.

U5 PŁ: „Ja 2+”.

U6 PŁ: „Zajęcia z rachunkowości są przydatne”.

U7 PŁ: „Beznadzieja, nuda”.

U8 PŁ: „Masakra”.

U1 PS: „Jestem zadowolona, można zobaczyć, jak to jest w dużym mieście. Na takich wyjazdach można się dużo nauczyć. Może kiedyś założę coś własnego”.

U2 PS: „Ja w gastronomii nie zamierzam pracować, ale może się on przydać [kurs], żeby pracować w weekendy. Myślę, że to jest przydatne. Pracodawcy doceniają osoby, które coś ukończyły”.

U3 PS: „Odnosnie do kursów maszyn CNC, powiem, że dosyć przydatne – taka 4+, może nawet takie 5-. Było tam dużo ważnych informacji, które się przydają tak naprawdę w pracy w firmie. Tak samo, jak byłem na praktykach w firmie Malow, to dosyć przydatne informacje zostały tam podane. Tak więc wiem, co zrobić i dlaczego. Nauczyciel też je prowadził tak, żebyśmy sami znaleźli rozwiązanie, więc dosyć interesujące”.

U4 PS: „Dużo było teorii, ale ważnej teorii, ale też bardzo dużo praktyki, która jest dosyć potrzebna. Teoretycznie jakby tutaj można się dużo nauczyć, ale praktycznie trzeba wszystko przetestować, bo jednak na maszynie trochę to inaczej. To bardzo zależy od tego, na kogo się trafi na praktykach, kto będzie twoim przyłożonym”.

U5 PS: „Kurs z maszyn CNC oceniam na 5”.

U4 PS: „Jeśli chodzi o praktyki, u mnie było różnie. Pierwszy raz, jak byłem na praktykach w Malow, to nic nowego się za bardzo nie nauczyłem. Z 2 razy może byłem na produkcji, na tej nowoczesnej hali, przy tym całym centrum obróbczym. Tam operator mi bardzo dużo wytłumaczył i to akurat było fajne, ale reszta to było takie powiedzmy przysłowiowe zamiatanie hali. Za drugim razem, jak już byłem na utrzymaniu ruchu, to tam od niektórych osób sporo się nauczyłem. To byli

naprawdę fajni panowie, którzy też tę wiedzę chcieli przekazać... Zależy od tego na kogo się trafi”.

U7 PS: „Ciężko powiedzieć. Postrzega się pracę w gastronomii jako męczącą, np. że jest płacz. To to się sprawdza, jeśli chodzi praktyki. Połowa osób była zapłakana. Tak strasznie naciskali. Ja byłam w 2 klasie, to nie wiedziałam tak naprawdę dużo, a strasznie byłam naciskana na to, że to jest źle, tamto nie tak. Teoria była w porządku, ale praktyka straszna”.

U9 PS: „Na kursie spawania dużo się nauczyłem i myślę, że mogę iść do pracy”.

U10 PS: „Po tym kursie za wielkiej wiedzy nie mam, no ale taka 4 mocne na pewno”.

U11 PS: „Ja się nie wypowiem, bo w szkole nie było żadnych kursów. Na doradztwie oglądaliśmy filmiki o zakładaniu kebaba, o zakładaniu małej gastronomii, ale to nie nasz profil”.

U12 PS: „Kursy oceniam na 5, nawet 6. Na pewno, w szczególności przy pracy w większych serwisach zwracają uwagę, czy ktoś ma jakieś certyfikaty. Przy wielu czynnościach trzeba mieć certyfikat, żeby być dopuszczonym do pracy”.

Opinie uczniów z podregionu białostockiego są mieszane. Niektórzy są zadowoleni z zajęć, oceniając je na 4+ lub 5, doceniając zdobyte umiejętności. Jedna osoba wyraziła niezadowolenie, bowiem wolałaby odbywać dodatkowe zajęcia w firmie zamiast w szkole, a jedna oceniła kurs bardzo nisko (2+).

Różnice zdań były również widoczne w przypadku uczniów z podregionu łomżyńskiego. Większość uczestników ocenia je pozytywnie (na 5), podkreślając ich przydatność. Jednak są też głosy krytyczne, oceniające zajęcia nisko (2+ i 3) oraz negatywne opinie dotyczące nudy i beznadziejności.

Najwięcej pozytywnych ocen pojawiło się w wypowiedziach uczniów z podregionu suwalskiego. Opinie respondentów są głównie pochlebne, szczególnie w odniesieniu do kursów technicznych (CNC, spawanie), gdzie uczestnicy podkreślają przydatność zdobytej wiedzy i umiejętności, oceniając kursy wysoko (4+ do 6). Pojawiają się też uwagi dotyczące trudności praktyk w gastronomii oraz różnice między teorią a praktyką. Jedna osoba nie mogła się wypowiedzieć, ponieważ w szkole nie było odpowiednich kursów. Istotny okazał się również sposób prowadzenia praktyk i chęć dzielenia się wiedzą z młodymi osobami.

Uczniowie z podregionu suwalskiego doceniają obecność Suwalskiej Strefy Ekonomicznej na ich terenie oraz możliwości odbycia praktyk, staży i późniejszego zatrudnienia.

U4 PS: „Dużo zależy od regionu. U nas, jeżeli chodzi o Suwałki, to strefę ekonomiczną mamy dosyć rozwiniętą, więc jeżeli chodzi o kierunek technik mechanik, to on bardzo ważny, pożądany”.

Ostatni etap badania fokusowego dotyczył preferencji w zakresie możliwości nabywania dodatkowych umiejętności (**KP_ kategoria preferencje**).

U1 PB: „Chciałbym mieć dużo prawdziwej praktyki”.

U3 PB: „Zajęcia z zakładania biznesu by się przydały, ale nie takie teoretyczne”.

U5 PB: „Myślę o praktykach, ale bez stresu, płaczu, nacisku. Żeby ktoś miał do nas miłe podejście, ale dużo nauczył”.

U7 PB: „Zdecydowanie zwiększyłbym liczbę godzin praktycznych”.

U11 PB: „Jako dodatkowy przedmiot mógłby się pojawić taki zapoznający z wiodącymi rozwiązaniami będącymi na rynku, aby wyspecjalizować się w tym, co akurat wpłynie na możliwość zatrudnienia. Chciałbym mieć naprawdę konkretne umiejętności. Zajęcia powinny częściowo opierać się na luźniej rozmowie i wymianie doświadczeń na temat wdrażania tych nowych rozwiązań”.

U12 PB: „Zajęcia z prowadzenia własnej działalności by się przydały. Powinny być dobrowolne, po godzinach i prowadzone przez właścicieli firm... Chciałbym też zrobić kurs z koparko-ładowarki”.

U10 PB: „Myślę też o programowaniu maszyn. To byłoby fajne”.

U11 PB: „Chciałbym mieć większą wiedzę praktyczną”.

U13 PB: „Przydałby mi się certyfikat ECDL. Przydałyby się też dodatkowe zajęcia z zarządzania i marketingu... Nauczanie dodatkowych przedmiotów powinno odbywać się w formie wykładu online lub materiałów wideo. Moim zdaniem to dobry pomysł, ponieważ w razie przeoczenia zagadnienia, zawsze można do niego wrócić”.

U1 PŁ: „Uważam, że powinno być zdecydowanie więcej praktyk”.

U2 PŁ: „Zajęcia z przedsiębiorcami byłyby przydatne. Coś z logistyki, praktyki w dużym centrum logistycznym”.

U3 PŁ: „Dużo certyfikowanych zajęć do wyboru powinno być. Chciałbym zrobić kurs operatora maszyn na wysokościach”.

U6 PŁ: „Chciałabym mieć certyfikowane kursy z rachunkowości”.

U7 PŁ: „Dużo zajęć powinno odbywać się w firmach. Wtedy jest szansa na zdobycie konkretnej wiedzy”.

U3 PS: „Na mechanika na przykład, to spawanie migomatem, ale teraz bardziej przydatne jest spawanie TIGiem albo jakieś projektowanie, programowanie robotów w ogóle, które spawają, bo teraz jest dużo automatyzacji. To już bardziej przydatne, pożądane przez niektóre firmy niż migomatem. Migomat warto mieć, ale większość osób już to ma”.

U4 PS: „Dużo jest takich kursów, które ciągle są potrzebne. Różne dziedziny są, więc może szkoła nie tyle, że nie nadaża, ale po prostu wybiera to, co jest bardziej popularne”.

U5 PS: „Chciałbym mieć dodatkową lekcję, która by uczyła o prawdziwym świecie, o takich podstawowych rzeczach, które każda dorosła osoba musi wiedzieć. Ja osobiście myślę, że na podstawach przedsiębiorczości powinniśmy się uczyć o podatkach. My o tym nic nie wiemy”.

U6 PS: „Taka lekcja dodatkowa byłaby fajna, gdyby nauczyciel, który ma własną firmę, uczyłby nas, jak ją rozwijać, jak o nią dbać. O własnym biznesie uczą nauczyciele, którzy go nie mają”.

U9 PS: „Ja już wspominałem, że ja osobiście i kilku elektryków z mojej klasy pojechaliśmy na takie zajęcia dodatkowe na miesiąc do Białegostoku. Na tych praktykach mieliśmy przydzielonego pana, który się nami zajmował. To było na temat głównie lutowania. My tam pracowaliśmy jako normalni pracownicy. Mi się wydaje, że ja więcej się nauczyłem z tego, niż w szkole. Pan nam wiele wyjaśniał. Filmy nam też pokazywał, jak na przykład lut poprawny powinien wyglądać. Moim zdaniem tego powinno być więcej”.

U13 PS: „Wolałbym mieć więcej nauczania praktycznego, bo mi po prostu osobiście jest wygodniej się nauczyć. Bardzo dobrze wspominam praktyki. Byłem w takiej grupie z panami, którzy byli bardzo mili i dobrze wszystko wyjaśniali. Dużo z tych praktyk wyniosłem”.

U3 PS: „Nauczanie przedmiotów powinno być na pół praktyczne i teoretyczne, a nie że oddzielnie teoretyczne, oddzielnie praktyczne. Powinno być takie, że robisz i nauczyciel po prostu podchodzi i poprawia, mówi, co powinno być trochę inaczej”.

Uczniowie wyrażają potrzebę większego nacisku na praktyczne i realne umiejętności w edukacji, zamiast skupiania się na teorii. Wskazują na brak wystarczającej liczby praktyk zawodowych oraz na potrzebę zajęć prowadzonych przez praktyków z doświadczeniem, szczególnie w kontekście zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Sugerują także, że programy nauczania powinny być bardziej dostosowane do aktualnych wymagań rynku pracy, a także wprowadzać więcej certyfikowanych kursów specjalistycznych. Wspomniano również o potrzebie integracji nauki teoretycznej i praktycznej, aby była bardziej efektywna.

Podsumowując, **podejście uczniów** w województwa podlaskiego do oferty dodatkowych umiejętności zawodowych w ich szkołach branżowych **jest raczej pozytywne**.

Na bazie wywiadów fokusowych z uczniami z trzech podregionów z województwa podlaskiego można wyodrębnić **dobre praktyki** w zakresie realizacji oferty dodatkowych umiejętności w szkołach branżowych:

1. Szeroka oferta kursów;
2. Realizacja dodatkowych praktyk w przedsiębiorstwach z regionu (np. Samasz w podregionie białostockim, Malow w podregionie suwalskim);
3. Wizyty studyjne i nauka w dużych ośrodkach usługowych w Warszawie;
4. Wyjazdy zagraniczne;
5. Możliwość odbycia certyfikowanego kursu w konkretnym przedsiębiorstwie (np. certyfikat Haas);
6. Programy stypendialne;
7. Dobra i merytoryczna opieka w trakcie kursów/ praktyk;
8. Zaangażowana kadra dydaktyczna.

Na rysunku 5 przedstawiono **katalog dobrych praktyk w zakresie realizacji oferty dodatkowych umiejętności** z perspektywy uczniów szkół branżowych z województwa podlaskiego.

Rysunek 5. Dobre praktyki w zakresie realizacji oferty dodatkowych umiejętności w szkołach branżowych w województwie podlaskim

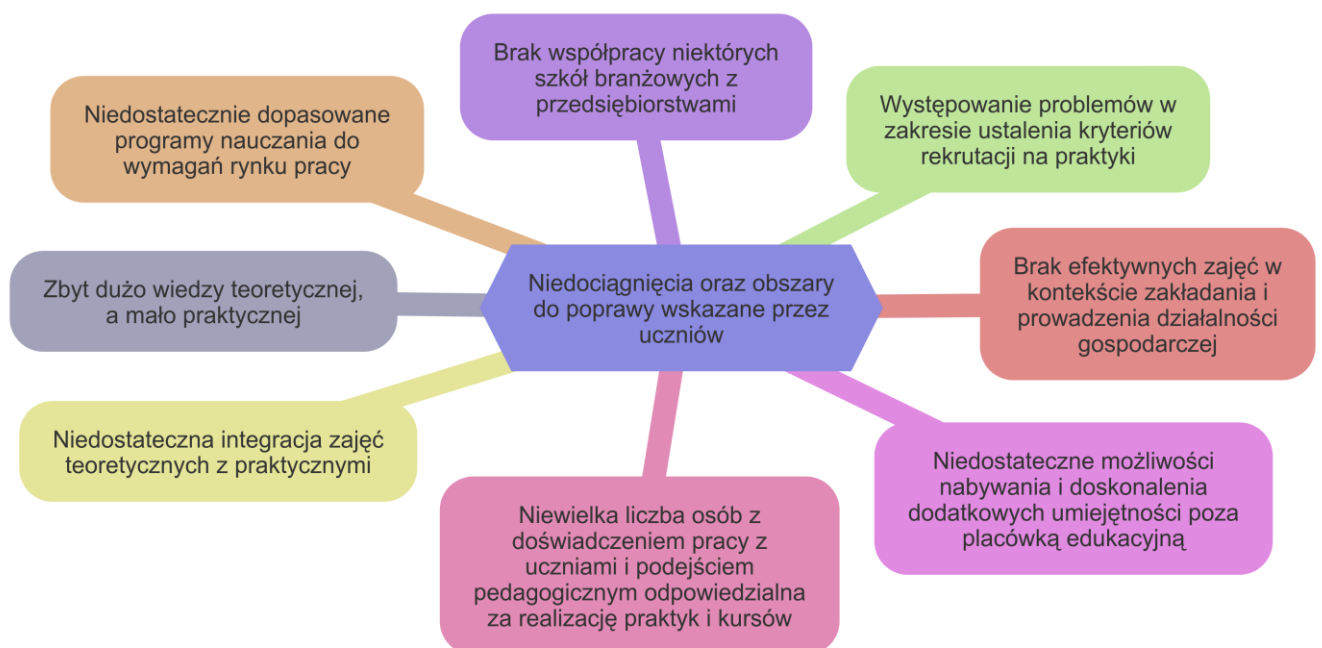
Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów fokusowych z uczniami szkół branżowych z trzech podregionów województwa podlaskiego.

Uczniowie, z którymi przeprowadzono wywiady fokusowe, zwracają uwagę na **dobre praktyki w zakresie realizacji oferty dodatkowych umiejętności w szkołach branżowych**, które mogą znacznie wzbogacić proces kształcenia zawodowego. Kluczowe elementy obejmują **szeroką ofertę kursów, organizację dodatkowych praktyk w lokalnych przedsiębiorstwach** oraz **możliwość uczestnictwa w certyfikowanych kursach, takich jak certyfikat Haas**. Ważną rolę odgrywają także **wizyty studyjne w dużych ośrodkach usługowych** oraz **wyjazdy zagraniczne**, które poszerzają horyzonty uczniów. Istotnym aspektem jest także **wsparcie stypendialne** oraz **zaangażowanie kadry dydaktycznej**, co zapewnia wysoką jakość i merytoryczną opiekę w trakcie realizacji programów. Implementacja tych praktyk w szkołach branżowych może znacząco podnieść poziom kształcenia oraz przygotować uczniów do wymagań współczesnego rynku pracy.

Pomimo pozytywnego podejścia do realizacji oferty edukacyjnej, uczniowie zauważają **niedociągnięcia** oraz **obszary do poprawy** w niniejszym zakresie (Rysunek 6):

1. Zbyt dużo wiedzy teoretycznej, a mało praktycznej (potrzeba zwiększenia możliwości zdobycia wiedzy praktycznej);
2. Niedostateczna integracja zajęć teoretycznych z praktycznymi;
3. Brak współpracy niektórych szkół branżowych z przedsiębiorstwami;
4. Niedostateczne możliwości nabywania i doskonalenia dodatkowych umiejętności poza placówką edukacyjną;
5. Niewielka liczba osób z doświadczeniem pracy z uczniami i podejściem pedagogicznym odpowiedzialna za realizację praktyk i kursów;
6. Brak efektywnych zajęć w kontekście zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej;
7. Niedostatecznie dopasowane programy nauczania do wymagań rynku pracy
8. Występowanie problemów w zakresie ustalenia kryteriów rekrutacji na praktyki.

Rysunek 6. Problemy wskazane przez uczniów szkół branżowych z województwa podlaskiego w zakresie realizacji oferty dodatkowych umiejętności

Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów fokusowych z uczniami szkół branżowych z trzech podregionów województwa podlaskiego.

Uczniowie z trzech podregionów województwa podlaskiego zwrócili uwagę na kluczowe **niedociągnięcia** oraz **obszary do poprawy** w zakresie realizacji oferty dodatkowych umiejętności w szkołach branżowych. Jednym z głównych problemów jest **nadmiar wiedzy teoretycznej przy jednoczesnym braku wystarczającej liczby zajęć praktycznych**, co podkreśla potrzebę zwiększenia możliwości zdobycia doświadczenia praktycznego przez uczniów. **Wskazana jest również integracja**

zajęć teoretycznych z praktycznymi, aby nauka była bardziej spójna i efektywna.

Wielu szkołom branżowym **brakuje współpracy z przedsiębiorstwami**, co ogranicza możliwość zdobywania praktycznych umiejętności poza placówką edukacyjną.

Dodatkowym wyzwaniem jest niewielka liczba osób z doświadczeniem zawodowym i odpowiednim podejściem pedagogicznym, co negatywnie wpływa na jakość praktyk i kursów. Zajęcia związane z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej są często niewystarczająco efektywne, co utrudnia uczniom przygotowanie się do prowadzenia własnego biznesu.

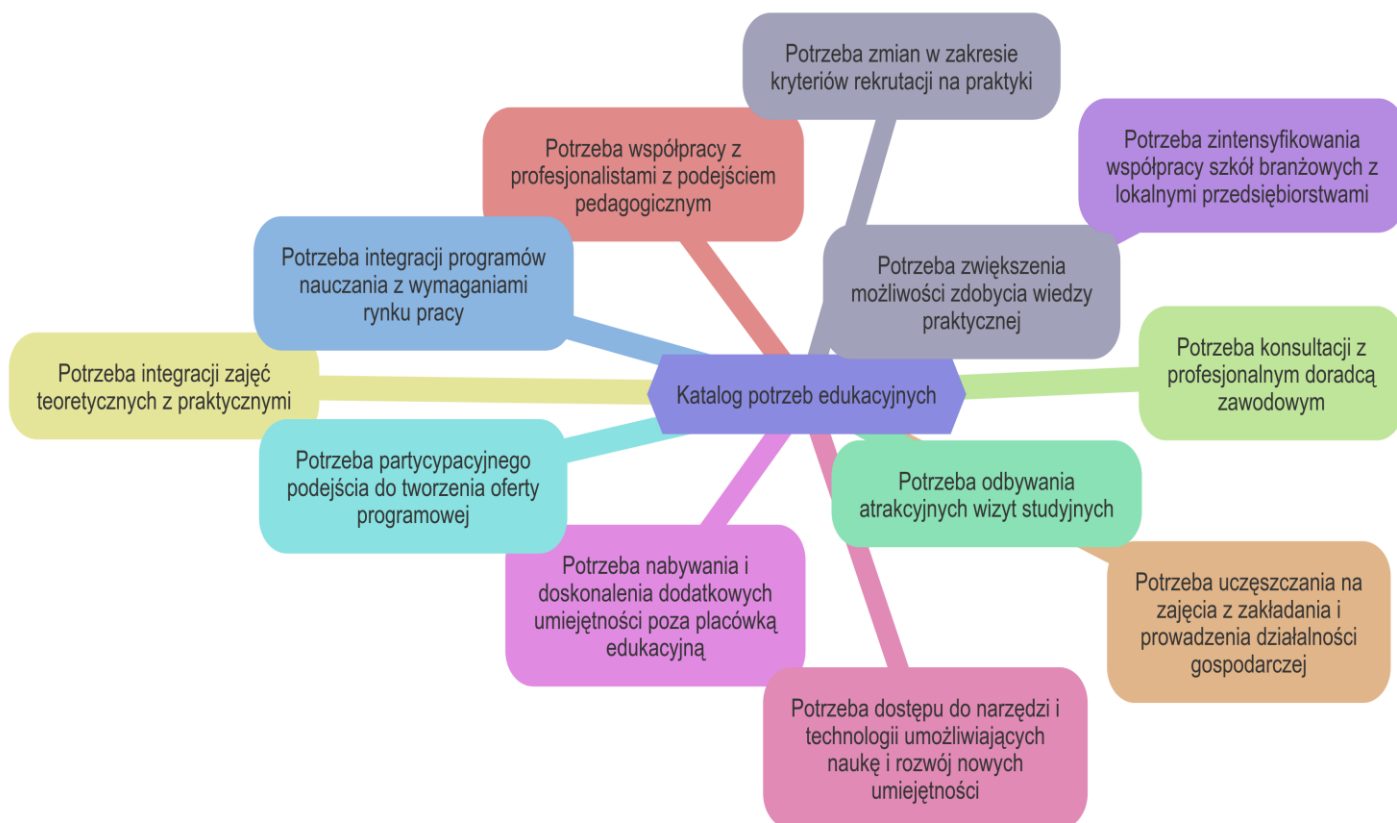
Programy nauczania często nie są dostosowane do aktualnych wymagań rynku pracy, co sprawia, że absolwenci szkół branżowych mogą mieć trudności z znalezieniem odpowiedniego zatrudnienia. Ponadto, istnieje potrzeba zmian w kryteriach rekrutacji na praktyki, aby lepiej odpowiadały one potrzebom i możliwościom uczniów.

Opis ten podkreśla kluczowe wyzwania, z którymi borykają się szkoły branżowe w województwie podlaskim, oraz sugeruje obszary, które wymagają natychmiastowej poprawy.

Zwracając uwagę zarówno na mocne i słabe strony związane z realizacją oferty dodatkowych umiejętności powstał **katalog potrzeb edukacyjnych** (Rysunek 7):

1. Potrzeba zwiększenia możliwości zdobycia wiedzy praktycznej;
2. Potrzeba integracji zajęć teoretycznych z praktycznymi;
3. Potrzeba zintensyfikowania współpracy szkół branżowych z lokalnymi przedsiębiorstwami;
4. Potrzeba nabywania i doskonalenia dodatkowych umiejętności poza placówką edukacyjną;
5. Potrzeba dostępu do narzędzi i technologii umożliwiających naukę i rozwój nowych umiejętności;
6. Potrzeba współpracy z profesjonalistami z podejściem pedagogicznym;
7. Potrzeba uczęszczania na zajęcia z zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej;
8. Potrzeba konsultacji z profesjonalnym doradcą zawodowym;
9. Potrzeba odbywania atrakcyjnych wizyt studyjnych;
10. Potrzeba partycypacyjnego podejścia do tworzenia oferty programowej;
11. Potrzeba integracji programów nauczania z wymaganiami rynku pracy;
12. Potrzeba zmian w zakresie kryteriów rekrutacji na praktyki.

Rysunek 7. Katalog potrzeb edukacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów fokusowych z uczniami szkół branżowych z trzech podregionów województwa podlaskiego.

Katalog potrzeb edukacyjnych to zbiór kluczowych aspektów, które mają na celu usprawnienie procesu nauczania i dostosowanie go do współczesnych wymagań rynku pracy. Obejmuje on m. in. konieczność zwiększenia możliwości zdobywania wiedzy praktycznej, integracji zajęć teoretycznych z praktycznymi, a także zacieśnienia współpracy szkół branżowych z lokalnymi przedsiębiorstwami. Katalog podkreśla również potrzebę obligatoryjnej realizacji dodatkowych umiejętności poza placówką edukacyjną oraz zapewnienia dostępu do nowoczesnych narzędzi i technologii wspierających naukę. Istotnym elementem jest także partycypacyjne podejście do tworzenia oferty programowej, aby lepiej odpowiadała ona na realne potrzeby uczniów i rynku pracy.

3.3. Czynniki determinujące nabywanie dodatkowych umiejętności zawodowych przez uczniów szkół branżowych z województwa podlaskiego

Na podstawie analizy danych zastanych oraz przeprowadzonych badań jakościowych wygenerowano czynniki, które mogą determinować nabywanie dodatkowych umiejętności przez uczniów szkół branżowych z województwa podlaskiego (Rysunek 8):

1. Polityka państwa w zakresie wzmocnienia i promowania szkół branżowych;
2. Dostępność funduszy, stypendiów lub innych form wsparcia finansowego na uczestnictwo w dodatkowych kursach;
3. Możliwość aplikowania o fundusze z programów unijnych i krajowych;
4. Dostępność programów szkoleniowych i kursów zawodowych;
5. Dostępność szkoleń dla kadry dydaktycznej;
6. Lokalne zapotrzebowanie na specjalistów;
7. Możliwości rozwoju kariery w regionie;
8. Współpraca szkół z lokalnymi przedsiębiorstwami, które organizują praktyki zawodowe i warsztaty;
9. Współpraca szkół branżowych z uczelniami wyższymi;
10. Możliwość dualnego kształcenia;
11. Wsparcie ze strony nauczycieli i opiekunów zawodowych;
12. Dostęp do narzędzi i technologii umożliwiających naukę i rozwój nowych umiejętności;
13. Możliwość wprowadzania zmian do oferty edukacyjnej;
14. Dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy;
15. Wpływ uczniów na ofertę edukacyjną w zakresie nabywania dodatkowych umiejętności;
16. Liczba godzin praktycznych;
17. Promocja konkursów branżowych;
18. Dostępność profesjonalnego doradztwa zawodowego;
19. Zainteresowanie uczniów i ich motywacja wewnętrzna;
20. Promocja przedsiębiorczości i dobrych praktyk w regionie.

Rysunek 8. Determinanty nabywania dodatkowych umiejętności przez uczniów szkół branżowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy danych zastanych i przeprowadzonych badań jakościowych.

Województwo podlaskie, charakteryzujące się unikalnym połączeniem tradycji z dynamicznie rozwijającymi się branżami, stwarza wiele możliwości dla uczniów szkół branżowych, którzy pragną zdobywać dodatkowe umiejętności zawodowe. Istnieje szereg czynników, które mają istotny wpływ na ten proces, a ich zrozumienie jest kluczowe dla dalszego rozwoju edukacji zawodowej w regionie.

Polityka państwa w zakresie wzmocnienia i promowania szkół branżowych odgrywa fundamentalną rolę. Wsparcie rządowe, poprzez inwestycje w infrastrukturę edukacyjną oraz programy zachęcające młodych ludzi do wyboru ścieżki zawodowej, tworzy solidne podstawy dla rozwoju szkolnictwa branżowego. Kolejnym istotnym czynnikiem jest **dostępność funduszy, stypendiów** oraz **innych form wsparcia finansowego** umożliwiających uczestnictwo w dodatkowych kursach. Możliwość aplikowania o fundusze z programów unijnych i krajowych stanowi kluczowy element wsparcia dla uczniów, szczególnie w regionach o niższym poziomie dochodów.

Dostępność programów szkoleniowych i kursów zawodowych jest również nieodzowna dla rozwoju umiejętności. Szkoły branżowe w województwie podlaskim mają dostęp do różnorodnych kursów, które są dostosowane do lokalnych potrzeb rynkowych. Istotne jest także zapewnienie szkoleń dla kadry dydaktycznej,

aby nauczyciele mogli skutecznie przekazywać wiedzę związaną z nowoczesnymi technologiami i trendami rynkowymi.

Nie bez znaczenia jest **lokalne zapotrzebowanie na specjalistów**, które motywuje uczniów do rozwijania swoich umiejętności w konkretnych dziedzinach. Województwo podlaskie ma wyraźne potrzeby w zakresie specjalistów z branż, takich jak rolnictwo, przetwórstwo spożywcze, turystyka czy technologie informatyczne.

Możliwości rozwoju w regionie są ściśle związane ze **współpracą szkół z lokalnymi przedsiębiorstwami**, które oferują praktyki zawodowe i warsztaty. **Partnerstwo między szkołami branżowymi a uczelniami wyższymi**, jak również **możliwość dualnego kształcenia**, znacząco zwiększają szanse na rozwój zawodowy młodych ludzi w regionie.

Nie można pominąć **wsparcia ze strony nauczycieli i opiekunów zawodowych**, którzy pełnią kluczową rolę w motywowaniu uczniów do dalszego rozwoju. **Dostęp do nowoczesnych narzędzi i technologii** oraz **możliwość wprowadzania zmian do oferty edukacyjnej** pozwalają na dopasowanie programu nauczania do dynamicznie zmieniających się potrzeb rynku pracy. Istotne jest również **promowanie konkursów branżowych** oraz **profesjonalne doradztwo zawodowe**, które pomaga uczniom lepiej zrozumieć swoje możliwości i wybierać ścieżki kariery zgodne z ich zainteresowaniami i potencjałem.

Ostatecznie, **zainteresowanie uczniów i ich motywacja wewnętrzna** są kluczowymi czynnikami, które napędzają proces zdobywania nowych umiejętności. **Wspieranie przedsiębiorczości i propagowanie dobrych praktyk w regionie** tworzy atmosferę sprzyjającą rozwojowi kompetencji zawodowych.

Wnioski i rekomendacje

Na podstawie analizy danych zastanych oraz przeprowadzonych badań jakościowych zidentyfikowano dobre praktyki oraz trudności w zakresie realizacji oferty umożliwiającej nabywanie dodatkowych umiejętności. Zaproponowano rekomendacje dla przedstawicieli władz państwowych, lokalnych, dyrektorów szkół branżowych oraz przedsiębiorców, obejmujące potencjalne strategie i działania, które mogą być podjęte w celu wzmocnienia oferty dodatkowych umiejętności w szkołach branżowych w województwie podlaskim.

Tabela 6. Wnioski, rekomendacje oraz ich adresaci

Nr	Wnioski	Rekomendacje	Adresaci
I	Wnioski dotyczące jakości i dostępności oferty edukacyjnej	Rekomendacje obejmujące wnioski 1, 2 i 3	Jednostki mające wpływ na tworzenie i monitorowanie polityki oświatowej, wdrażanie jej na poziomie regionalnym oraz organizację procesu edukacyjnego
1	Zróżnicowana jakość oferty nabywania dodatkowych umiejętności w szkołach branżowych Istnieją znaczne różnice w jakości i dostępności kursów i praktyk między różnymi szkołami branżowymi w województwie podlaskim. Niektóre placówki oferują szeroką gamę kursów, podczas gdy inne mają ograniczoną ofertę lub jej nie posiadają.	Standaryzacja i rozszerzenie oferty dodatkowych umiejętności Wprowadzenie standardów dotyczących minimalnej oferty kursów i praktyk w szkołach branżowych. Zapewnienie możliwości oferowania szerokiego zakresu dodatkowych umiejętności, dostosowanych do potrzeb rynku pracy.	Ministerstwo Edukacji Narodowej, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, dyrektorzy szkół branżowych
2	Brak wystarczającego nacisku na praktyczne umiejętności Uczniowie wyrażają potrzebę zwiększenia liczby zajęć praktycznych, które lepiej przygotowują ich do wymagań rynku pracy. Nadmiar teorii kosztem praktyki jest powszechnie krytykowany.	Zwiększenie nacisku na praktyczne umiejętności Wprowadzenie większej liczby zajęć praktycznych w ramach programów nauczania, które będą lepiej integrowane z teorią. Rozwój programów dualnych, które łączą naukę w szkole z praktyką w przedsiębiorstwach. Dopasowanie harmonogramu zajęć do potrzeb przedsiębiorców, zwiększenie efektywności nabywania umiejętności praktycznych (np. tydzień nauki w szkole, tydzień zajęć praktycznych w przedsiębiorstwie).	Ministerstwo Edukacji Narodowej, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, dyrektorzy szkół branżowych, lokalni przedsiębiorcy

Nr	Wnioski	Rekomendacje	Adresaci
3	<p>Niedopasowana oferta dodatkowych umiejętności do potrzeb rynku pracy (mało elastyczne programy).</p>	<p>Elastyczna oferta dodatkowych umiejętności Wprowadzenie bardziej elastycznych programów nauczania, które będą regularnie aktualizowane. Kluczowa jest współpraca szkół z lokalnymi przedsiębiorstwami, aby wspólnie tworzyć i modyfikować programy edukacyjne w odpowiedzi na zmieniające się potrzeby rynku pracy. Wprowadzenie systematycznych konsultacji z przedsiębiorcami oraz regularne przeglądy programów nauczania mogą zapewnić, że oferta edukacyjna będzie bardziej dynamiczna i adekwatna do rzeczywistych wymagań pracodawców. Powołanie w województwie podlaskim rad programowych.</p>	<p>Ministerstwo Edukacji Narodowej, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, dyrektorzy szkół branżowych, lokalni przedsiębiorcy</p>
II	<p>Wniosek dotyczący współpracy i partnerstwa</p>	<p>Rekomendacje obejmujące wniosek 4</p>	<p>Jednostki mające wpływ na kwestie organizacyjne</p>
4	<p>Niedostateczna współpraca z lokalnymi przedsiębiorstwami Brak partnerstw z przedsiębiorstwami ogranicza możliwość zdobywania praktycznych umiejętności i realnych doświadczeń zawodowych przez uczniów.</p>	<p>Rozwój współpracy z lokalnymi przedsiębiorstwami Nawiązanie i rozwój partnerstw z lokalnymi firmami w celu organizacji praktyk zawodowych i staży. Ułatwienie przedsiębiorcom zaangażowania się w proces edukacji poprzez benefity i wsparcie organizacyjne. Nawiązanie współpracy z przedsiębiorstwami lokalnymi w celu objęcia patronatem poszczególnych szkół branżowych.</p>	<p>Organy prowadzące szkoły branżowe, dyrektorzy szkół branżowych, lokalni przedsiębiorcy</p>
III	<p>Wnioski dotyczące motywacji i rekrutacji uczniów</p>	<p>Rekomendacje obejmujące wnioski 5 i 6</p>	<p>Jednostki mające wpływ na kwestie relacyjne i organizacyjne</p>
5	<p>Problemy z motywowaniem uczniów do udziału w dodatkowych zajęciach Niska motywacja uczniów do uczestnictwa w kursach dodatkowych, zwłaszcza tych obowiązkowych, które nie są dostosowane do ich zainteresowań i potrzeb.</p>	<p>Motywowanie uczniów poprzez atrakcyjne i dostosowane kursy Opracowanie programów kursów, które odpowiadają na realne potrzeby i zainteresowania uczniów, z wykorzystaniem elementów grywalizacji i praktycznych projektów.</p>	<p>Nauczyciele, dyrektorzy szkół branżowych</p>

Nr	Wnioski	Rekomendacje	Adresaci
		Wprowadzenie systemu stypendialnego i nagród za aktywne uczestnictwo. Promocja kursów w mediach społecznościowych.	
6	<p>Niedopasowane kryteria rekrutacji na dodatkowe praktyki</p> <p>Kryteria rekrutacji na praktyki zawodowe, które opierają się na ocenach z przedmiotów teoretycznych i frekwencji, mogą prowadzić do pomijania uczniów z wysokimi umiejętnościami praktycznymi.</p>	<p>Rewizja kryteriów rekrutacji na praktyki</p> <p>Zmiana kryteriów rekrutacji na praktyki, uwzględniająca głównie umiejętności praktyczne i zainteresowanie uczniów, a nie tylko oceny z przedmiotów teoretycznych i frekwencję.</p>	Dyrektorzy szkół branżowych, nauczyciele
IV	<p>Wniosek dotyczący finansowania</p>	<p>Rekomendacje obejmujące wniosek 7</p>	<p>Jednostki mające wpływ na tworzenie polityki oświatowej, wdrażanie jej na poziomie regionalnym oraz organizację procesu edukacyjnego</p>
7	<p>Problemy z pozyskaniem środków finansowych na zajęcia umożliwiające nabywanie dodatkowych umiejętności przez niektóre szkoły branżowe</p> <p>Niedostateczne finansowanie wpływa negatywnie na dostępność kursów, jakość szkolenia kadry oraz na możliwość organizacji praktyk i staży we współpracy z lokalnymi przedsiębiorstwami.</p>	<p>Zwiększenie i lepsze ukierunkowanie funduszy na rozwój szkół branżowych, z naciskiem na finansowanie programów dotyczących dodatkowych umiejętności zawodowych</p> <p>Zapewnienie funduszy lub programów grantowych, które będą wspierały rozwój kursów, certyfikacji, praktyk zawodowych oraz szkolenia kadry dydaktycznej. Intensyfikacja współpracy szkolnictwa branżowego z sektorem prywatnym w zakresie współfinansowania praktyk oraz inwestycji w infrastrukturę szkoleniową. Promocja wszelkich programów grantowych.</p>	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, organy prowadzące szkoły branżowe, Samorząd Województwa Podlaskiego, dyrektorzy szkół branżowych, lokalni przedsiębiorcy
V	<p>Wnioski dotyczące doradztwa zawodowego i promocji</p>	<p>Rekomendacje obejmujące wnioski 8, 9 i 10</p>	<p>Jednostki mające wpływ na kwestie merytoryczne i organizacyjne</p>
8	<p>Niska jakość doradztwa zawodowego</p> <p>Uczniowie zwracają uwagę na mało efektywne lekcje doradztwa zawodowego</p>	<p>Poprawa jakości doradztwa zawodowego w szkołach branżowych</p> <p>Wprowadzenie programów szkoleniowych dla doradców zawodowych, które będą kładły nacisk na aktualne potrzeby rynku pracy, nowoczesne</p>	Wojewódzki Urząd Pracy (WUP), powiatowe urzędy pracy (PUP), dyrektorzy szkół branżowych, doradcy zawodowi, przedstawiciele branż (do współpracy przy

Nr	Wnioski	Rekomendacje	Adresaci
		<p>techniki doradztwa oraz indywidualne podejście do uczniów. Doradztwo powinno być bardziej praktyczne, oparte na realnych możliwościach zawodowych i ścieżkach kariery dostępnych dla uczniów po ukończeniu szkoły branżowej. Warto również rozważyć wprowadzenie regularnych warsztatów i spotkań z przedstawicielami różnych branż, aby doradcy mieli bieżący kontakt z rynkiem pracy. Wprowadzenie systemu oceny i monitoringu jakości doradztwa zawodowego, aby zapewnić jego skuteczność.</p>	<p>organizacji warsztatów i spotkań)</p>
9	<p>Niewielka wiedza na temat dobrych praktyk w zakresie możliwości zdobywania dodatkowych umiejętności w innych województwach</p>	<p>Potrzeba inspiracji dobrymi praktykami szkół branżowych z innych regionów Polski Zwiększenie świadomości na temat możliwości zdobywania dodatkowych umiejętności w innych województwach. Stworzenie platformy informacyjnej, która będzie gromadzić i udostępniać informacje o najlepszych praktykach, dostępnych kursach, praktykach zawodowych, oraz programach edukacyjnych z różnych regionów Polski. Organizacja warsztatów, seminariów i konferencji, które umożliwią wymianę doświadczeń pomiędzy szkołami branżowymi oraz przedstawicielami przedsiębiorstw z różnych województw. Współpraca międzyregionalna powinna być wspierana przez instytucje rządowe i samorządowe, aby ułatwić dostęp do wiedzy i zasobów edukacyjnych na szerszą skalę.</p>	<p>Ministerstwo Edukacji Narodowej, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, Centrum Kształcenia Ustawicznego (CKU), organy prowadzące szkoły branżowe, dyrektorzy szkół branżowych, nauczyciele</p>
10	<p>Niedostateczna promocja konkursów branżowych</p>	<p>Promowanie konkursów branżowych Zintegrowane kampanie informacyjne w szkołach branżowych, wykorzystujące różnorodne kanały komunikacji, takie jak media społecznościowe, strony internetowe szkół oraz plakaty</p>	<p>Kuratorium Oświaty w Białymstoku, dyrektorzy szkół branżowych, nauczyciele i doradcy zawodowi, lokalne media i partnerzy z branży (do współpracy przy promocji konkursów)</p>

Nr	Wnioski	Rekomendacje	Adresaci
		<p>i ulotki. Organizowanie regularnych spotkań informacyjnych, na których uczniowie będą mogli dowiedzieć się więcej o korzyściach płynących z udziału w konkursach branżowych.</p> <p>Zaangażowanie w promocję nauczycieli, doradców zawodowych i absolwentów, którzy odnieśli sukces dzięki takim konkursom, aby inspirowali i motywowali obecnych uczniów.</p> <p>Współpraca z lokalnymi mediami oraz partnerami z branży może zwiększyć widoczność tych inicjatyw na poziomie regionalnym i krajowym.</p>	

Źródło: opracowanie własne.

Należy podkreślić, iż wnioski są podzielone na różne obszary, a każda rekomendacja jest skierowana do odpowiednich jednostek odpowiedzialnych za realizację polityki oświatowej oraz organizację procesu edukacyjnego. Kwestie wymagające wprowadzenia usprawnień:

- **Jakość i dostępność oferty edukacyjnej**

W pierwszym obszarze zauważono, że istnieje znacząca różnica w jakości i dostępności kursów oraz praktyk zawodowych w szkołach branżowych. W odpowiedzi na to zidentyfikowano potrzebę standaryzacji oferty edukacyjnej i rozszerzenia dostępnych kursów, dostosowanych do aktualnych potrzeb rynku pracy. Rekomendowane jest wprowadzenie minimalnych standardów oferowanych kursów i praktyk, co pozwoli na ujednoczenie oferty w trzech podregionach województwa podlaskiego. Ponadto, sugeruje się zwiększenie nacisku na zajęcia praktyczne, które są kluczowe dla przygotowania uczniów do wymagań rynku pracy. Odpowiednią reakcją na ten problem może być wdrożenie programów dualnych, które łączą naukę w szkole z praktykami w przedsiębiorstwach, a także dostosowanie harmonogramu zajęć do potrzeb lokalnych firm.

W kontekście dostosowywania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, wskazano na konieczność wprowadzenia bardziej elastycznych programów nauczania, które będą regularnie aktualizowane. Ważnym elementem jest tu współpraca szkół z lokalnymi przedsiębiorstwami, aby wspólnie tworzyć i modyfikować programy edukacyjne. Powołanie rad programowych w województwie podlaskim mogłoby stanowić skuteczną metodę monitorowania i dopasowywania oferty edukacyjnej do dynamicznie zmieniającego się rynku pracy.

- **Współpraca z lokalnymi przedsiębiorstwami**

Kolejnym istotnym wnioskiem jest niedostateczna współpraca z przedsiębiorstwami, co ogranicza możliwość zdobywania praktycznych umiejętności przez uczniów. Z tego względu, rekomenduje się rozwój partnerstw z lokalnymi firmami, które mogą organizować praktyki zawodowe i staże. Warto, aby przedsiębiorcy mogli zaangażować się w proces edukacyjny, oferując uczniom realne doświadczenie zawodowe, a także współpracując przy organizacji kursów i praktyk.

- **Motywowanie uczniów i problemy z rekrutacją na praktyki**

Niska motywacja uczniów do uczestniczenia w dodatkowych kursach była kolejnym ważnym wnioskiem. Problem ten można rozwiązać, opracowując programy kursów, które będą lepiej odpowiadały rzeczywistym potrzebom i zainteresowaniom uczniów. Zastosowanie elementów grywalizacji, a także wprowadzenie systemu stypendialnego i nagród za aktywne uczestnictwo, mogą stanowić skuteczną metodę motywowania młodzieży. Również promocja kursów w mediach społecznościowych może pomóc w zwiększeniu zaangażowania uczniów.

Zidentyfikowano również problem niedopasowanych kryteriów rekrutacji na praktyki zawodowe, które wciąż opierają się głównie na ocenach z przedmiotów teoretycznych i frekwencji. W celu poprawy tej sytuacji rekomenduje się rewizję kryteriów rekrutacyjnych, które powinny uwzględniać głównie umiejętności praktyczne i zainteresowanie uczniów, a nie tylko oceny.

- **Finansowanie**

W obszarze finansowania zauważono, że niedostateczne środki finansowe mają negatywny wpływ na jakość kursów, dostępność praktyk zawodowych oraz szkolenie kadry nauczycielskiej. Rekomendowane jest zwiększenie funduszy na rozwój szkół branżowych, szczególnie w zakresie dodatkowych umiejętności zawodowych. Proponuje się również intensyfikację współpracy z sektorem prywatnym, który mógłby współfinansować praktyki zawodowe oraz inwestycje w infrastrukturę szkoleniową.

- **Doradztwo zawodowe i promocja**

Niska jakość doradztwa zawodowego, które jest często mało efektywne, stanowi kolejny obszar wymagający poprawy. W celu zwiększenia jego skuteczności, rekomenduje się wprowadzenie programów szkoleniowych dla doradców zawodowych, które będą koncentrować się na aktualnych potrzebach rynku pracy oraz indywidualnym podejściu do uczniów. Warto również wprowadzić system oceny jakości doradztwa zawodowego, aby zapewnić jego skuteczność.

Ostatnim wnioskiem była potrzeba zwiększenia świadomości o możliwościach zdobywania dodatkowych umiejętności w innych województwach oraz promowania konkursów branżowych. Zaleca się Ministerstwu Edukacji Narodowej (na poziomie krajowym), we współpracy z kuratoriami oświaty oraz innymi partnerami operacyjnymi (na poziomie regionalnym), stworzenie internetowej platformy informacyjnej, która będzie gromadzić i udostępniać informacje o najlepszych praktykach, dostępnych kursach, stażach zawodowych oraz programach edukacyjnych. Dodatkowo rekomenduje się organizowanie warsztatów i seminariów,

które umożliwią wymianę doświadczeń pomiędzy szkołami branżowymi i przedsiębiorstwami, wspierając rozwój współpracy międzyregionalnej.

Podsumowując, wdrożenie powyższych rekomendacji może znacząco przyczynić się do wzmocnienia oferty edukacyjnej szkół branżowych w województwie podlaskim, a tym samym do lepszego przygotowania młodzieży do wymagań rynku pracy. Współpraca między szkołami, przedsiębiorstwami, instytucjami edukacyjnymi oraz innymi interesariuszami stanowi kluczowy element w rozwoju systemu edukacji zawodowej w trzech podregionach województwa podlaskiego.

Bibliografia

1. Baza szkół branżowych, <https://szkoly-branzowe.edubaza.pl/s/4992/80974-podlaskie/od50.htm?c1=10&c2=3065> [29.07.2024].
2. Bobek M. (2023). Szkolnictwo zawodowe po dekadzie modernizacji. Rocznik Lubuski, Tom 49, cz. 1.
3. Dębowska K., Glińska E., Kononiuk A., Pokojska J., Szydło J., Rollnik-Sadowska E. (2022). Foresight kompetencji przyszłości. Working Paper, nr 1. Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa.
4. Dodatkowe umiejętności zawodowe- zawody szkolnictwa branżowego, <https://ore.edu.pl/2020/03/dodatkowe-umiejtnosci-zawodowe> [27.07.2024].
5. Dodatkowe umiejętności zawodowe, <https://www.gov.pl/web/edukacja/dodatkowe-umiejtnosci-zawodowe2> [26.07.2024].
6. Dzielnicka E. (2013). Współpraca pracodawców ze szkołami zawodowymi. Terazniejszość i przyszłość. Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej. Warszawa, https://pliki.ore.edu.pl/WPZ_publicacje/Wspolpraca_pracodawcow_ze_szkola_mi_zawodowymi.pdf [07.07.2024].
7. EuroSkills Herning 2025, <https://www.frse.org.pl/wydarzenia-i-szkolenia/worldskills-euroskills> [22-07-2024].
8. Konkursy zawodowe, <https://myzawodowcy.pl/konkursy-umiejtnosci-zawodowych-droga-do-doskonalosci/> [22.07.2024].
9. Kształcenie w ramach kwalifikacji rynkowych, <http://radasektorowa-motoryzacja.pl/wp-content/uploads/2020/04/15.-Autor-Wojciech-St%C4%99ch%C5%82y-Jakie-s%C4%85-mo%C5%BCliwo%C5%9Bci-ksza%C5%82cenia-w-zakresie-kwalifikacji-rynkowych-w-ramach-ksza%C5%82cenia-zawodowego-bran%C5%BCowego-w-systemie-edukacji-formalnej.pdf> [26.07.2024].
10. Międzynarodowe konkursy branżowe, <https://www.frse.org.pl/wydarzenia-i-szkolenia/worldskills-euroskills> [22.07.2024].
11. Model współpracy szkoły zawodowej z uczelnią wyższą dla zawodu technik elektronik, <https://wteii.uniwersytetradom.pl/wp-content/uploads/sites/12/2022/07/MODEL-WSPOLPRACY-DLA-ZAWODU-TECHNIK-ELEKTRONIK.pdf> [26.07.2024].
12. Model współpracy szkół zawodowych ze szkołami wyższymi, <https://ore.edu.pl/2021/06/model-wspolpracy-szkol-zawodowych-ze-szkolami-wyzzszymi-w-zakresie-ksztalcenia-w-zawodach/> [26.07.2024].
13. Ośrodek Rozwoju Edukacji, <https://ore.edu.pl/2020/03/dodatkowe-umiejtnosci-zawodowe/> [18.07.2024].
14. Perspektywy, PGNiG Termika Zagrzewa do nauki, https://perspektywy.pl/porta1/index.php?option=com_content&view=article&id=1051:pgnig-termika-zagrzewa-do-nauki&catid=10&Itemid=119 [20.07.2024].

15. Podstawa programowa w szkole branżowej I stopnia, <https://podstawaprogramowa.pl/Branzowa-szkola-I-stopnia> [26.07.2024].
16. Podstawy programowe kształcenia w zawodach, <https://www.ecrkbialystok.com.pl/aktualnosci-sg/329-podstawy-programowe-ksztalcenia-w-zawodach-szkolnictwa-branzowego-rozporzadzenie-podpisane>; <https://www.gov.pl/web/edukacja/zawody-szkolnictwa-branzowego> [27.07.2024].
17. Programy Europejskie, Zespół Szkół Ekonomiczno-Hotelarskich w Kołobrzegu, <https://ekonom.kolobrzeg.pl/index.php/programy-europejskie/erasmus/1-europassy-dla-uczniow-i-nauczycieli-zse-h> [26.07.2024].
18. Projekt, Augustowskie Centrum Edukacyjne, <https://acedu.pl/index.php/szkola/projekty-unijne/fachowcy-z-augustowa> [26.07.2024].
19. Projekt, Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Janowie, <https://zsckrjanow.edu.pl/2023/03/zsckr-w-janowie-kuznia-specjalistow-2/> [26.07.2024].
20. Projekt, Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Marianowie <https://openeducation.pl/wp-content/uploads/2023/09/Regulamin-rekrutacji-i-uczestnictwa-w-projekcie-.pdf> [26.07.2024].
21. Projekt, Zespół Szkół Elektrycznych w Białymstoku, <https://portal.nowywymiaredukcji.pl/> [26.07.2024].
22. Projekt, Zespół Szkół Mechanicznych i Ogólnokształcących Łomży; <https://mechaniaklomza.wixsite.com/projekt2018-2020/o-projekcie> [26.07.2024].
23. Projekt, Zespół Szkół Mechanicznych w Białymstoku, <https://www.mechaniak.com.pl/projekty-ue> [26.07.2024].
24. Projekt, Zespół Szkół Mechanicznych w Łapach, <https://www.fajnaszkola.net/index.php/informacje-o-projekcie> [26.07.2024].
25. Projekt, Zespół Szkół Rolniczych w Ostrożanach, <https://zsrostrozany.edupage.org/a/projekt-atrakcyjne-szkolnictwo-zawodowe-w-zespole-szkol-rolniczych-w-ostrozanach> [26.07.2024];
26. Projekt, Zespół Szkół Technicznych w Augustowie, <https://www.zst.augustow.pl/projekty/czas-na-staz> [26.07.2024].
27. Projekt, Zespół Szkół Technicznych w Białymstoku, <http://zst.bialystok.pl/zawodowe-perspektywy-zespołu-szkol-technicznych-kierunek-przyszlosc-2/> [26.07.2024].
28. Projekt, Zespół Szkół w Nieckowie, <https://zsnieckowo.com.pl/wp-content/uploads/2021/08/regulamin-1.pdf> [26.07.2024].
29. Projekt, Zespół Szkół w Szczuczynie, <https://zsszczuczyn.pl/ksztalcenie-zawodowe-kluczem-do-sukcesu-na-ryнку-pracy/> [26.07.2024].
30. Projekty, Zespół Szkół Ekonomiczno-Hotelarskich w Kołobrzegu, <https://ekonom.kolobrzeg.pl/index.php/projekty> [26.07.2024].

31. Przybyłowska I. (1978). Wywiad swobodny ze standaryzowaną listą poszukiwanych informacji i możliwości jego zastosowania w badaniach socjologicznych. *Przeгляд Socjologiczny*, XXX, s. 63-66.
32. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki 1 z dnia 23 maja 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. 2023 poz. 1119).
33. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 991 z późn. zm.).
34. Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 6 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. 2024 poz. 993).
35. Skills Poland 2024 – konkurs umiejętności zawodowej, <https://www.frse.org.pl/wspoland> [22.07.2024].
36. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996 z późn. zm.).
37. Włodarczyk A., Motysia K. (red.) (2021). Współpraca szkół branżowych z pracodawcami. Perspektywa beneficjentów programu Erasmus+. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa.
38. Współpraca szkół branżowych z pracodawcami. Perspektywa beneficjentów programu Erasmus+, https://www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_files/2021/12/23/sjijxy/wychowaj-sobie-przyszlego-pracownika-www.pdf [20.07.2024].
39. Załącznik nr 33 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 991, ze zm.).
40. Zawody szkolnictwa branżowego, <https://www.gov.pl/web/edukacja/zawody-szkolnictwa-branzowego> [26.07.2024].
41. Zintegrowana strategia umiejętności 2030, Ministerstwo Edukacji i Nauki, Warszawa 2020, https://zsu2030.mein.gov.pl/app/files/ZSU2030_szczegolowa.pdf [26.07.2024].

Wykaz tabel

Tabela 1. Zadania, metody i rezultaty badań	8
Tabela 2. Zestawienie wybranych nazw dodatkowych umiejętności zawodowych w podstawie programowej	15
Tabela 3. Przegląd wybranych programów, projektów ukierunkowanych na zwiększenie umiejętności uczniów szkół branżowych w województwie podlaskim	18
Tabela 4. Przykłady dobrych praktyk i działań wspierających nabywanie dodatkowych umiejętności przez uczniów szkół branżowych	25
Tabela 5. Przykłady współpracy szkół branżowych z pracodawcami	26
Tabela 6. Wnioski, rekomendacje oraz ich adresaci	63

Wykaz rysunków

Rysunek 1. Etapy postępowania badawczego	10
Rysunek 2. Piramida etapów konkursów „WorldSkills” i „EuroSkills”	31
Rysunek 3. Dobre praktyki w zakresie możliwości nabywania dodatkowych umiejętności w szkołach branżowych w województwie podlaskim	45
Rysunek 4. Przykładowe bariery w zakresie możliwości realizowania oferty dodatkowych umiejętności oraz sposoby ich niwelowania	46
Rysunek 5. Dobre praktyki w zakresie realizacji oferty dodatkowych umiejętności w szkołach branżowych w województwie podlaskim	56
Rysunek 6. Problemy wskazane przez uczniów szkół branżowych z województwa podlaskiego w zakresie realizacji oferty dodatkowych umiejętności	57
Rysunek 7. Katalog potrzeb edukacyjnych	59
Rysunek 8. Determinanty nabywania dodatkowych umiejętności przez uczniów szkół branżowych	61

Załączniki

Załącznik 1. Scenariusz wywiadu IDI

Białystok/Łomża/Suwałki – maj/czerwiec 2024

Powitanie – 5 min – prezentacja z tytułem projektu i krótką agendą spotkania

- przedstawienie się, podziękowanie za udział w wywiadzie
- przedstawienie celu spotkania – **Diagnoza opinii dyrektorów szkół branżowych na temat wprowadzania do oferty edukacyjnej dodatkowych umiejętności, realizacji tego typu zajęć, barier oraz planowanych kierunków rozwoju tej oferty w przyszłości**
- przedstawienie projektu, w ramach którego realizowane jest badanie – **Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych**
- prośba o podpisanie oświadczenia związanego z RODO
- prośba o zgodę na nagrywanie – podpisując oświadczenie RODO jednocześnie wyraża zgodę na nagrywanie
- planujemy przygotować certyfikaty udziału w badaniu. Jeśli komuś zależy na takim certyfikacie, to prośba, aby o tym poinformował przed wywiadem
- prośba o przedstawienie się uczestnika (**uwaga:** poprosić każdego z uczestników o przedstawienie się przed wypowiedzią; jest to ważne do transkrypcji; prośbę ta wielokrotnie powtarzać)

Część I: Dotychczasowe doświadczenia instytucji w zakresie realizacji zajęć umożliwiających nabywanie dodatkowych umiejętności (KD_ kategoria doświadczenia)

1. Proszę, czy mogłaby Pani/ mógłby Pan podzielić się swoimi spostrzeżeniami na temat realizacji w Państwa placówce oferty umożliwiającej nabywanie dodatkowych umiejętności:
 - Czy realizujecie Państwo zajęcia w ramach dodatkowych umiejętności?
 - Czy zajęcia w ramach dodatkowych umiejętności są umieszczone w regularnym planie, czy w formie kursu lub koła zainteresowań?
 - Które z dodatkowych zajęć cieszą się największym zainteresowaniem, a które najmniejszym i dlaczego?
 - Czy i jak zainteresowanie nabywaniem dodatkowych umiejętności zmieniło się od momentu ich wprowadzenia?

Część II: Bariery związane z tworzeniem/wdrażaniem oferty dotyczącej nabywania dodatkowych umiejętności

2. Proszę, czy mogłaby Pani/Pan wskazać bariery, na jakie napotyka Państwa instytucja przy wdrażaniu do oferty dodatkowych umiejętności (np. bariery w opracowaniu programu, bariery kadrowe, bariery związane ze znalezieniem przedsiębiorstwa na realizację zajęć praktycznych, zmiany w opisie zawodów, brak zainteresowania osób o niskich kwalifikacjach, brak

zaangażowania i przekonania uczniów co do skuteczności uzyskania pracy po nabyciu takich umiejętności).

3. Jakie podejmujecie Państwo działania w celu przezwyciężenia wspomnianych powyżej barier, a jakie zewnętrzne działania mogą Państwu pomóc w ich ograniczaniu?

Część III: Planowane kierunki rozwoju oferty dodatkowych umiejętności w przyszłości

4. Proszę podzielić się z nami swoimi planami dotyczącymi realizacji oferty dodatkowych umiejętności w przyszłości:
 - Czy zamierzacie Państwo rozszerzać swoją ofertę, jeśli tak to, w jakich zawodach zamierzacie tworzyć oferty dodatkowych umiejętności, jeśli nie to dlaczego? Co musi się wydarzyć, by Państwo rozszerzyli swoją ofertę?
 - Jak Pana/Pani zdaniem powinno wyglądać tworzenie oferty dodatkowych umiejętności (np. czy katalog zaproponowany przez Ministerstwo powinien ewaluować, czy należy go stworzyć na większym poziomie ogólności)?
 - Jak Pana/Pani zdaniem realizacja oferty dodatkowych umiejętności mogłaby odpowiadać na potrzeby rynku pracy?

Załącznik 2. Scenariusz wywiadu FGI

Białystok/Łomża/Suwałki – maj/czerwiec 2024

Powitanie – 5 min – prezentacja z tytułem projektu i krótką agendą spotkania

- przedstawienie się, podziękowanie za udział w wywiadzie
- przedstawienie celu spotkania – **Diagnoza opinii dyrektorów szkół branżowych na temat wprowadzania do oferty edukacyjnej dodatkowych umiejętności, realizacji tego typu zajęć, barier oraz planowanych kierunków rozwoju tej oferty w przyszłości**
- przedstawienie projektu, w ramach którego realizowane jest badanie – **Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych** (informacje o projekcie na prezentacji)
- prośba o podpisanie oświadczenia związanego z RODO
- prośba o zgodę na nagrywanie – podpisując oświadczenie RODO jednocześnie wyraża zgodę na nagrywanie
- planujemy przygotować certyfikaty udziału w badaniu. Jeśli komuś zależy na takim certyfikacie, to prośba aby o tym poinformował przed wywiadem
- prośba o przedstawienie się uczestnika (**uwaga:** poprosić każdego z uczestników o przedstawienie się przed wypowiedzią; jest to ważne do transkrypcji; prośbę tę wielokrotnie powtarzać)

Część I: Rozumienie pojęcia dodatkowych umiejętności (KR_ kategoria rozumienie)

1. Co rozumiecie przez możliwość zdobycia dodatkowych umiejętności?

Część II: Doświadczenie w zakresie nabywania dodatkowych umiejętności (KD_ kategoria doświadczenia)

2. Czy w swojej szkole macie możliwość zdobycia dodatkowych umiejętności?

Na jakie zajęcia uczęszczacie?

3. Czy na dodatkowe zajęcia (specjalizacyjne) trzeba się zapisywać, czy są one obowiązkowe dla wszystkich?

Część III: Ocena stopnia zadowolenia ze sposobu prowadzenia zajęć w zakresie nabywania dodatkowych umiejętności (KO_ kategoria ocena)

4. Czy treści omawiane na tego typu zajęciach mogą przydać się w pracy?
5. W jakim stopniu jesteście zadowoleni/zadowolone ze sposobu prowadzenia tych zajęć?

Część IV: Preferencje w zakresie możliwości nabywania dodatkowych umiejętności (KP_ kategoria preferencje)

6. Czego chcielibyście/chciałybyście się nauczyć?
7. Jakie dodatkowe uprawnienia chcielibyście/chciałybyście zdobyć?
8. Jakbyście mogli/ mogły wprowadzić dodatkowe przedmioty, to czego by dotyczyły?
9. Jak powinno wyglądać nauczanie dodatkowych przedmiotów?

Słownik pojęć i zastosowanych skrótów

IDI – Individual In-depth Interview (indywidualne wywiady pogłębione)

FGI – Focus Group Interview (wywiady grupowe)

SkillsPoland – Mistrzostwa Polski Młodych Profesjonalistów (konkurs umiejętności zawodowych)

EuroSkills – Mistrzostwa Europy Młodych Profesjonalistów (konkurs umiejętności zawodowych)

WorldSkills – Mistrzostwa Świata Młodych Profesjonalistów (konkurs umiejętności zawodowych)

ZSK – Zintegrowany System Kwalifikacji